

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE TERÖR MAĞDURLARINA YÖNELİK MALİ
POLİTİKALAR VE ETKİNLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nafize AKÇOBAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ali YURDAKUL

Bilecik, 2018

10126331

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE TERÖR MAĞDURLARINA YÖNELİK MALİ
POLİTİKALAR VE ETKİNLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nafize AKÇOBAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali YURDAKUL

Bilecik, 2018

10126331

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSİS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Nafise AKCOBAN
Anabilim Dalı : Maliye
Programı : Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Ali YURDAKUL
Tezin Özgün Adı : Türkiye'de Terör Mağdurlarına Yönelik Mali Poli-
tikalar ve Etkinliği
Tezin İngilizce Adı : Fiscal policies and efficiency for
terror victims in Turkey

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 01.08.2018

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY~~
~~ÇOKLUĞU~~ ile maliye Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali Yurdakul

Üye: Dr. Dr. Filiz EKİNCİ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Deniz TOSUN

Üye :

Üye :

İmza

Ali Yurdakul
Filiz Ekinci
Deniz Tosun

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20.... tarih ve
...../..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Türkiye’de Terör Mağdurlarına Yönelik Mali Politikalar ve Etkinliği”adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinde yararlandığım bölümlerde kurallara uygun olarak atıfta bulunduğum, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Nafize AKÇOBAN

01.08.2018

ÖNSÖZ

Tezimin yazım aşamasında kaynak sorunu yaşadığım anda desteklerini esirgemeyen ve bilgisinden her zaman faydalandığım sayın Yrd.Doç. Dr. Deniz TURAN'a ve tezimi titizlikle kontrol eden ve tezimin her aşamasında eksiklerimi daha net bir şekilde görmemi sağlayan sayın tez danışmanım Yrd.Doç. Dr. Ali YURDAKUL'a ve bölüm başkanımız Doç. Dr. Filiz EKİNCİ'ye, Öğ.Gör. Ömer Burak PAKSOY'a, teşekkürlerimi sunarım. Lisans eğitim hayatımda ve yüksek lisans sürecinde fikir alışverişi yaptığım sevgili arkadaşlarım Elif BİGEZ'e, Sağlık Bakanlığı Denetçi Yrd. Halim YILDIRIM'a, Öznur ERHAN'a, Kezban GÜMÜŞ'e, Meryem ÖZDEMİR'e, Burcu DURMAZ'a, Türkan Gülşen TÜRKMEN'e, teşekkürlerimi sunarım.

Bugünlere gelmemde her türlü maddi manevi destekleri olan ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem Hatice AKÇOBAN'a ve babam Mehmet AKÇOBAN'a ablam Melek KOYUNCUOĞLU'na ve kız kardeşim Öznur AKÇOBAN'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ülkemizde uzun zamandır devam eden terör eylemleri sonucu hayatını kaybeden tüm aziz şehitlerimize Allah'tan Rahmet diliyor ve bu tezimi onlara ithaf ediyorum.

Nafize AKÇOBAN

01.08.2018

ÖZET

Bu çalışmanın birinci bölümünde terör kavramı ve terörün nedenleri, amaçları, finansman kaynakları ve Türkiye’de ve dünya da terörizm odaklı oluşan sorunlar ayrıca bazı durumlarda terörün nasıl bir devlet terörizmi haline geldiği üzerinde durulmuş olup ve terörizmin unsurları dikkate alınarak ve özellikle ülkemizde aktif olan terör örgütlerinin faaliyetleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde terör mağduru kavramına, terör olayları sonrasında idarenin, kusura dayanan ve kusursuz sorumlulukları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca terör mağdurları için telafisi zor olan mağdurlarının travma sonrası psikolojik olarak yaşadıkları sorunlar ve özellikle kadınlar ve çocuklarda şiddet eylemlerinin daha ağır bir şekilde etkilendiklerine dair genel bilgiler verilmiştir.

Son olarak üçüncü bölümde terör mağdurlarına yönelik devletin mali politikalar ve etkinliği üzerine yoğunlaştırılarak insan hakları ve Avrupa insan hakları çerçevesinde kurbanların hakları, değerlendirilip bu konu üzerinde iç içtihatlarında yapılan düzenlemeler ve bu düzenlemeler ile ilgili davaların örnekleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Mağdur, Terör Mağdurları, Devletin Mali Politikaları ve Etkinliği

ABSTRACT

In the first part of this study; comprehensive information have provided about the concept and causes of terror, aims and elements of terror, types of terror, the concept of terrorism, sources of terrorism financing, international terrorism, and terrorist organizations actively continuing their activities in Turkey.

In the second part, information have given about the concept of the aggrieved party of terror, based on legal negligence after terrorist incidents and strict liability. In addition, there are general information about the most difficult recovery process of victims of terrorism, as psychological, and the problems they experience, and the fact that violence acts especially in women and children are heavily influenced after trauma.

Finally, in the third part, information have given about human rights with emphasis on the financial policies and the effectiveness of the state on terrorist victims, and the rights of material and moral compensation made in case of victims within the framework of European human rights, and examples of cases related to this issue.

Key Words: Terror, Terrorism, Victims, Victims of Terrorism, Government's Financial Policies and efficacy

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	viii
TABLOLAR LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR KAVRAMI VE HUKUKU BOYUTU

1.1.TERÖR KAVRAMI.....	3
1.2.TERÖRÜN TARİHÇESİ.....	6
1.2.1.Sicariler.....	7
1.2.2.Nizari- İsmaili Haşşaşiler.....	8
1.3.TERÖRÜN SEBEPLERİ.....	10
1.3.1.Tarihsel Olgular.....	10
1.3.2.Ekonomik Eşitsizlikler.....	11
1.3.3.Göçler.....	11
1.3.4.Ülkedeki Rejimin Oturmamış Olması.....	12
1.3.5.Adalete Olan Güvenin Zayıf Olması.....	12
1.3.6.Ailede Otorite Kontrolsüzlüğü.....	13
1.3.7.Eğitim Eksikliği.....	14
1.3.8.Ülke Dışı Güçlerin Teröre Destekleri.....	14

1.4. TERÖRÜN ÇEŞİTLERİ.....	15
1.4.1.Dinsel Motifli Terör (Muhafif Terör).....	15
1.4.2.Ulusal Terör.....	16
1.4.3.Etnik Terör.....	17
1.4.4.Devlet Terörü.....	18
1.4.5.Siber Terör (Cyber Terror).....	18
1.5. TERÖRÜN UNSURLARI.....	20
1.5.1.İdeolojik Unsur.....	20
1.5.2.Örgüt Unsuru.....	22
1.5.3.Şiddet (Eylem) Unsuru.....	22
1.6.TERÖRİZM KAVRAMI VE KAPSAMI.....	25
1.7.TERÖRİZMİN AMAÇLARI.....	28
1.8.TERÖRİZMİN FİNANSAL KAYNAKLARI VE TERÖR ÖRGÜTLERİ İÇİN ÖNEMİ.....	30
1.9.ULUSLARARASI TERÖRİZM.....	37
1.10.TÜRKİYE’ DE TERÖR.....	40
1.10.1.Türkiye’de Aktif Terör Örgütleri.....	42
1.10.1.1. El- Kaide.....	42
1.10.1.2.Hizbullah.....	44
1.10.1.3.İŞİD/ DAEŞ/DEAŞ/DAİŞ.....	44
1.10.1.4. PKK.....	46
1.10.1.5.FETÖ/PDY.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖR EYLEMLERİNDE İDARENİN SORUMLULUĞU VE TERÖR MAĞDURU KAVRAMI

2.1.İDARENİN SORUMLULUĞUNUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	52
2.1.1.Fransa.....	52
2.1.2.Türkiye.....	53
2.2.İDARENİN MALİ SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ BOYUTU.....	54
2.2.1.Kusur Sorumluluğu.....	54
2.2.2.Kusursuz Sorumluluk Halleri.....	56
2.2.3.İdarenin Terör Olaylarında Sorumluluğu.....	59
2.2.3.1.İdarenin Terör Olaylarında Sorumluluk Nedenleri.....	60
2.3.MAĞDUR KAVRAMI.....	61
2.3.1.Terör Mağdurları.....	63
2.3.1.1.Terör Mağdurlarının Yaşadıkları Ruhsal Sorunları.....	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖR MAĞDURLARINA YÖNELİK DEVLETİN MALİ POLİTAKALARI VE ETKİNLİĞİ

3.1. İDARENİN TERÖR OLAYLARINDAN DOLAYI SORUMLULUĞU VE TERÖR MAĞDURLARININ ULUSLARARASI BOYUTTA İNCELENMESİ.....	73
--	----

3.1.1.Yaşam Hakkı ve İnsan Hakları.....	77
3.1.2.AİHM Doğrultusunda Terör Mağdurları.....	79
3.1.2.1.AİHM’nin Yapısı.....	81
3.1.2.2.AİHM’nin Görevleri.....	83
3.1.2.2.1.Devlet Başvurularını Karara Bağlamak.....	83
3.1.2.2.2.Bireysel Başvuruları Karara Bağlamak.....	83
3.1.2.2.3.Mahkemelerin Kararlarının İcrası ile İlgili Uyuşmazlıkları Karara Bağlamak.....	84
3.1.2.2.4.Danışma Görüşü Vermek.....	84
3.1.2.3.Mahkemenin Yetkileri.....	84
3.1.2.3.1.Kişi Bakımından Mahkemenin Yetkileri.....	85
3.1.2.3.2. Konu Bakımından Mahkemenin Yetkileri.....	86
3.1.2.3.3.Yer Bakımından Mahkemenin Yetkileri.....	86
3.1.2.3.4.Zaman Bakımından Mahkemenin Yetkileri.....	86
3.1.3. AİHM’nin İç Hukuka Etkileri.....	88
3.1.4. Hukuki Açıdan Terör Mağdurlarına Yönelik Haklar.....	92
3.1.4.1.2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun.....	92
3.1.4.2. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu.....	94
3.1.4.3.5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkında Yönetmelik.....	99

3.1.4.3.1.Zarar Tespit Komisyonlarınca Başvurunun Süresine, Şekline, İncelenmesine ve Sonuçlandırılmasına İlişkin Dava Örnekleri.....	104
3.1.4.3.2. 5233 sayılı Kanun Kapsamında Aylıklar ile İlgili Genel Bilgiler.....	109
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	116
KAYNAKÇA.....	119

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AİHM:** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- AİHS:** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- ASALA:** Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BR:** Brigade Rosse
- CIA:** Central Intelligence Agency
- CNN:** Cable News Network
- DHKP/C:** Devrimci Halk Kurtuluş Partisi
- Dr:** Doktor
- ETA:** Euskadi Ta Akatasuana
- FARC:** Kolombiya Devrimci Silah Güçleri
- FATF:** Financial Action Task Force (Mali Eylem Görev Gücü)
- FETÖ/PDY:** Fetullah Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması
- FSIA:** Foreign Sovereign Immunities Act (Yabancı Egemenlik Dokunulmazlık Yasası)
- GAP:** Güney Doğu Anadolu Projesi
- HB:** Herri Batasuna
- Hız:** Hazreti
- IMU:** Özbekistan İslami Hareketi
- IRA:** İris Republican Army
- İŞİD:** Irak Suriye İran Devleti
- İBB:** İstanbul Barolar Birliği
- İDDGK:** İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
- İYUK:** İdari Yargılama Usulü Kanunu
- JKO:** Japon Kızıl Ordusu
- KCK:** Komo Civaken Kurdistan
- KGB:** Devlet Güvenlik Komitesi (Sovyet Birliğinin İstihbarat ve Gizli Servisi)
- LTTE:** Tamil Elam Bağımsızlık Kaplanları
- MASAK:** Mali Suçlar Araştırma Kurulu

md.: Madde

MOSSAD: İstihbarat ve Özel Operasyonlar Entitüsü (İsrail Gizli Servisi)

M.S.: Milattan Sonra

NSA: National Security Agency (Milli Güvenlik Dairesi)

OSCE: The Organization for Security and Co-operation in Europe
(Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

Prof: Profesör

SAVAK: Milli İstihbarat ve Devlet Güvenlik Ordusu (İran İstihbarat Teşkilatı)

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TAAD: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TAK: Teyrebazen Azadiya Kurdistan (Kürdistan Özgürlük Şahinleri)

TBB: Türkiye Barolar Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları

TDK: Türk Dil Kurumu

TKP/MC: Marksist Leninist Türkiye Komünist Partisi

TMK: Terörle Mücadele Kanunu

TÜRKSAT: TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV İşletme Anonim Şirketi

UTSAM: Polis Akademisi Uluslararası Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi

YTL: Yeni Türk Lirası

17 N: 17 Kasım Devrimci Örgütü

TABLÖLAR

Tablo 1: ETA'nın yaptığı eylemler sonucu hayatını kaybedenler.....	22
Tablo 2: Terörün Ekonomisi.....	32
Tablo 3: Terörizmin Finansmanına İlişkin Gelir Dağılımı.....	35
Tablo 4: Terör Eylemlerinde Örgütlerin Maliyetleri.....	36
Tablo 5: Dünya Geneline Terörizm Odaklı Eylemlerdeki Artış- Azalışlar.....	62

ŞEKİLLER

Şekil 1: ETA'nın Ağı: Şiddete Katılım Düzeyi.....	23
---	----

GRAFİKLER

Grafik 1: Dünya Geneline Terörizm Odaklı Eylemlerdeki Artışlar.....	39
Grafik 2: 1970- 2017 Yılları Arasında Türkiye’de Terör Saldırıları Sonucu Yaşamını Yitirenler.....	41

GİRİŞ

İnsanoğlunun varoluşundan itibaren devam eden her türlü şiddet ve eylemler 1970’li yıllardan sonra terör olarak adlandırılarak birçok alana yayılmaya başlamıştır. 1980 yılında ASALA terör eylemlerinde ön planda olmasına rağmen 1984 yılından sonra küreselleşme ve teknoloji ile birlikte daha şiddetli bir hale gelmiştir. Özellikle Türkiye’de 2015 yılından itibaren; Ocak 2015-İstanbul Sultan Ahmet cami meydanında teröristin el bombasını patlatması sonucu bir polis memuru yaşamını yitirmiş olup, Haziran 2015 tarihinde Diyarbakır da yapılan saldırı sonucu 5 kişi yaşamını yitirmiştir. Temmuz 2015 Suruç’ta canlı bomba eylemi sonucu 34 kişi hayatını kaybetmiş olup Ekim 2015’te başkent Ankara’da Tren Gar’ında düzenlenen saldırı sonucu 103 kişi daha hayatını kaybetmiştir. Ocak 2016 da ülke için manevi değere sahip İstanbul Sultan Ahmet Camii’sine düzenlenen bombalı eylem sonucun 13 turist hayatını kaybetmiştir. 96Şubat 2016 Ankara Genel Kurmay Başkanlığı mahallesinde bomba yüklü araç patlatılmış 28 kişi hayatını kaybetmiştir ve Mart 2016 da hem Kızılay da hem de İstiklal Caddesinde düzenlenen İntihar saldırı eyleminde Ankara da 34 kişi ve İstanbul da ise 5 kişi hayatını kaybetmiştir. Nisan 2016 da Bursa Kent merkezindeki intihar saldırısı sonucunda 13 kişi yaralanmıştır. Haziran 2016 yılında İstanbul Atatürk havalimanı saldırısında 42 kişi hayatını kaybetmiş olup 238 kişide yaralanmıştır. Temmuz ayında ise Başarısız Darbe girişimi sonucunda 256 kişi yaşamını yitirmiş olup 2196 kişi de yaralanmıştır.

Yukarıdaki eylemleri PKK, İŞİD, TAK, FETÖ, Hizbullah vs. hangi terör örgütü üstlenirse üstlensin buradaki amaç Türkiye’de bir kaos ortamı oluşturmak, şiddet ve eylem sonucunda insanlar üzerinde bir yıldırma politikası uygulayarak ülkede bir: İç savaş çıkartmak ve böylece hükümet ciddi politik sorunlar yaşatmak olup aynı zamanda ülkeyi finansal olarak ciddi bir yük altına sokmaktır. Terör faaliyetlerinden sonra birbiri ile bağlantılı olarak turizm ve tarım gelirlerinde düşüşler meydana gelmektedir. Turistler, ülkenin herhangi bir yerinde bomba patlayabilir korkusu ile tatil planlarını değiştirerek, farklı ülkeleri tercih etmektedirler. Ayrıca terör finansmanında büyük rolü olan FETÖ militanı olan kişilerin görevlerinden ihraç edilmesi ve bu sayıların çok ciddi rakamlara ulaşması ile birlikte bazı kamu kuruluşlarında ciddi görev boşlukları ortaya çıkmıştır.

Terör ve şiddet eylemlerinden zarar gören kişilerin zararlarını karşılama, halkın refahı ve huzurunu kollama görevi devlete düşmektedir. Ayrıca terör kurbanları travma sonrası bir takım psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Bu sorunlar depresyon, çevresindekilerle konuşmama, sürekli tedirgin bir hayat yaşama, terör yine yaşanacak gibi her an korku ile yaşama ve eğer bir yakını kaybetmişse ömür boyu özlem ve aşırı kaygı bozukluğu vb. gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Terör mağdurları Manevi tazminat hakları ile ilgili iç içtihatlarında 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu Çerçevesinde Tazminat Başvuruları ve Tam Yargı Davalarına başvurabilirler. Bunun yanında aynı zamanda kurbanlar maddi zarara maruz kalabilirler ve bu husus ile ilgili bazı yasal haklara sahiptirler ve bunların tazmini Devlete aittir. 2230 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ve 3713 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkındaki Kanunlar bu terör mağdurları için hazırlanmıştır. Fakat iç hukuk yollarının yetersiz olması sonucunda ve davalardan bekledikleri sonuçları almamaları neticesinde birçok vatandaş maruzatları hakkında AİHM'ne davacı olmuştur ve bu sayının giderek artması ülkede yeni bir iç hukuk yolunun aranması gerektiğini gün yüzüne çıkartmıştır. Bu kanunla 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkındaki Kanun ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Zarar Tespit Komisyonları kurulup mağdurlara ulaşılmıştır ve aynı zamanda AİHM'ne bu konu üzerine açılan davaların sayısı azaltılmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde verimli tarım arazileri bulunan fakat terör yüzünden topraklarını işletemeyen vatandaşlara maddi tazminat hakları verilmektedir. Ayrıca terör kurbanları, şehit düştü ise ailelerine, gazi ise kendisine ve ailesine 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkındaki Kanun gereğince kurbanların mağduriyetleri devlet tarafından tazmin edilmeye çalışılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR KAVRAMI VE HUKUKİ BOYUTU

Bu bölümde terörün tanımı, terörün tarihçesi, terörün sebepleri, terörün çeşitleri, terörü oluşturan unsurlar, terörizm kavramı ve kapsamı, terörizmin amaçları, terörizmin finansal kaynaklarının neler olduğu ve terörün finansmanının terörist örgütlerce önemi, uluslararası terörizm, Türkiye de terörün boyutu ve Türkiye’de aktif olarak faaliyet gösteren terör örgütleri üzerinde durulmuş olup kapsamlı bilgi verilmiştir.

1.1.TERÖR KAVRAMI

Terör saldırı ve şiddete (violence) bağlı olarak bireyler ve toplumlar üzerine korku salma anlamına gelir. Bir başka deyişle politik bir ideolojiye göre insanlara karşı her türlü şiddet ve yıldırma amacıyla yapılan faaliyetlere terör denir. Terör bir hoşnutsuzluk ve psikolojik tatminsizlik sonucu ortaya çıkmaktadır. Terör kelimesi dilimize Latineden gelmektedir (Wilkinson, 1974: 9).

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunun birinci maddesinde terörün tanımı şu şekilde yapılmıştır; “*Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*” (bkz.3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu)

Gücenmez’e göre terör, korku salma, şiddet uygulama veya yıldırma gibi hareketler sergileyerek toplumun huzurunu ve refahını kaçırmaya yönelik her türlü eylemlerdir. TDK sözlüğüne göre terör ‘yıldırı’ anlamına gelmektedir ve Arapça kökenine baktığımızda ‘tedhiş’ kelimesi de Türkçe’deki gibi aynı anlamı ifade etmektedir. Türkiye’de yıllarca teröre karşılık olarak ‘anarşi’ sözcüğü kullanılmış lakin bu kelime terk edilerek 1980’den sonra terör kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Gücenmez, 2014: 7).

Kendisi de bir terör kurbanı olan Uğur Mumcu terörü şu şekilde ifade etmiştir “terör bir insanlık suçu ise bu suçu devlet örgütleriyle terör örgütlerinin işlemesi arasında bir fark yoktur. Sonuç itibariyle yok olan yaşama hakkıdır. Terörün her türlüünü; devlet terörü, etnik terör, sol terör, sağ terör, İslami terör ayrımı yapmadan kınamak ve suçlamak bir insanlık görevidir” şeklinde belirtmiştir (TBB, 2006: 4).

Leiser’e göre terör, umutsuzluk veya korku atmosferi yaratarak, hükümetin, temsilcilerin ve vatandaşların inancını sarsmak için kullanılan bir yöntemdir (Taylor, 2001: 10).

Altuğ (1995:18); terörü “terör çok kez gayri iradi olarak ortaya çıkabilir”. Birçok savaş, terör ve kitle terörün veya ihtilal amacıyla ayaklanmanın kontrol edilemez olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan terörizmi ise, siyasi maksatlarla iradi olarak terör yaratmaktadır, ne kadar ham olursa olsun bir felsefe, teori ve ideoloji unsurlarına dayanır” ifadelerini belirtmiştir.

Terör, taktikleri her zaman şiddetlidir. Yüzyıllar boyunca, teröristler öldürmek ve yok etmek için hançer, silah ve bomba kullanmışlardır ayrıca kaçırma (rehin) ve zorlamalar sahnelemişlerdir (Taylor, 2001: 136).

Terör; şiddetin, sosyal, ulusal, ırksal, dinsel, fitne yayıcı olarak ya da benzer amaçlarla sosyal sınıflar ve arasında sorunları ve savaşı teşvik etmek amacıyla kullanılmasıdır (Eren, 2014: 2).

Stadler, terör “ölüm ve kutsal” iki planı içerdiğini açıklamıştır. Kamuya bildirilen Tevrat ve Transaksiyon söylemi, Zaka gönüllüleri (İsrail’de terörist intihar saldırısı ve doğal afetler gibi durumlarda sırtlarında sarı ceketleri bulunan sırtlarında “zaka” yazan dindar Yahudi erkeklerinden oluşan topluluk) tarafından kendi dini ölüm anlamlarını, mesleki özellikleri ve kamusal prestijlerini oluşturmak için harekete geçirilir. Bu oldukça istisnai hususlar, terörün ve halkın ölüm deneyimine ilişkin kutsal unsurların yoğunlaştırılmasına ilişkin çok daha küresel eğilimlere, özellikle de intihar bombacısı ölümleriyle ilgilidir (Stadler, 2006: 850). Suçlular için oyun sahası, yerel ornasyondan küreselleşmeye genişlemiştir (Letschert ve Groenhuijsen, 2011: 38).

Watson’a göre; bir strateji olarak tanımlanabilir bir grup ya da partinin amaçlarına dikkat çekmeye çalıştığı ya da hedeflerine yönelik tavizleri kasten şiddet yoluyla sistematik bir şekilde kullanma ile ilgili yöntem olarak karşımıza çıkabilir (Taylor, 2001: 10).

Wilkinson ise; siyasi terör, insani sınırlamalar ve ya kurallar olmadan sürdürülen gizli ve kayıt dışı ve geleneksel olmayan savaşın özel bir şekli olarak ifa etmiştir (Taylor, 2001: 10). Terörist aktörler; kurbanlarına en ağır şekilde ölüm, yaralanma, rehin alma, onlar üzerinde korku oluşturarak yani kendilerince en iyi bildikleri yolları kullanarak toplumda baskın bir otorite kurmayı amaçlamaktadırlar (Lambert, 2015: 27).

Bugüne kadar terör ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Birçok farklı tanım yapılmasına rağmen, terörle ilgili müşterek bir tanım yapılmamıştır. Bunun sebebi olarak terör literatüründe karşımıza çıkan “*birisinin teröristi diğerinin özgürlük savaşçısı*” sözlerinden anlaşılabacağı gibi aslında açık bir şekilde neden bugüne kadar ortak bir tanımın yapılamadığını anlayabiliriz (TBB, 2006: 12).

Terör sonucu oluşan terörizm sözcüğünü modern dönemde Fransız Devrimi sırasında İngiliz devlet adamı ve filozof Edmund Burke kullanmıştır ve bu terimi: İngilizcede Terör İktidarı olarak bilinen “*regime de la terreur*” anlamı ile kullanılmıştır (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 51). Ayrıca Terör İktidarının acımasızlığı sonucunda çok fazla can kaybı yaşanmıştır. Literatürlerde Fransız Devrimi sonrasında oluşan olaylar sebebi ile Mart 1793 ile Temmuz 1794 arasındaki dönem “Terör Dönemi” olarak belirtilmektedir. Bu süreçte devrim karşıtı şahıs veyahut grupları etkisiz hale getirmek ve devrimin ciddiyetini göstermek için yoğun şekilde şiddete başvurulmuştur. Fransa’daki gibi devlet kaynaklı terör uygulamalarından 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra 20. yüzyılın başında Rusya’da görüldüğü şekliyle terör, hükümet muhalifi birey ya da gruplarca, baskıcı veya totaliter yönetimlere karşı bir hak arama mücadelesi olmak için aynı yöntemle başvurulmuştur (Türköz, 2011: 4).

Terör faaliyetlerini uygulayan gruplara terör örgütü, bu tarz faaliyetleri gerçekleştiren kişilere ise terörist ya da yıldırıcı denir.

Terörist: siyasal olarak şiddet olayının failidir ve teröristlere göre şiddet olayı baskıcı bir düşmana karşı haklı bir savaş eylemidir. Çünkü kendi zihinlerinde her zaman özgürlük savaşçıları oldukları vardır (Çapcıoğlu ve Metin, 2017:40).

Olca ise terör kavramının özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

-terör genel olarak politik bir şiddet hareketidir.

-bireysel olarak veya örgütlü bir harekettir, bir grup tarafından gerçekleştirilebileceği gibi bir topluluk olarak da hedef gerçekleştirilebilir.

-devlete veya siyasi rejime karşıdır.

-terör faaliyetinin ne zaman nasıl, hangi kişilere yönelik olacağını bilmek bazen mümkün olmamaktadır.

-terör eylemlerinde sadece amaca odaklıdır amaç gerçekleştirilirken oradaki mensupları değil, oradaki masum insanlara da zarar verebilmektedir.

-terör faaliyetlerinde amaç korku ortamı oluşturularak itibar sahibi olmak maksadıyla yapılmaktadır (Olca, 2014: 19).

Terörist suçları karşımıza dört farklı şekilde çıkabilir,

- ✓ Bir kişinin ölümüne neden olabilecek saldırı,
- ✓ Bir kişinin fiziksel bütünlüğüne yapılan saldırılar,
- ✓ Kaçırma ve rehin alma,
- ✓ Bir hükümet veya kamu tesisi için, bir ulaşım sistemi, bir bilgi sistemi

dahil olmak bir alt yapı tesisi, bir sabitleme sistemi kıta sahanlığında yer alan platform insan hayatını tehlikeye atacak muhtemel bir kamuya açık alana zarar verilmesi gibi durumlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Romani, 2012: 78).

Roucek, Sosyolojik olarak terör, özellikle bir siyasi silah veya politika olarak değerlendirilebilir. Politika olarak terör, sindirmek, amaçlarını gerçekleştirmek için yoğun bir korkuya ya da acıya neden olan bir uygulamadır. Siyasi olarak ise, asıl işlevi siyasi değişimler yoluyla, insanları korkutmak ve toplumun yapısını düzensizleştirmektir (Taylor, 2001: 10).

1.2.TERÖRÜN TARİHÇESİ

Antik zamanda devlet baskısı, politik, şiddet olayları ve efsaneleri yaygın olmakla birlikte bir kısım eski yazar, halkında daha yüksek iyiliği sağlamak ve tanrıları memnun etmek için tiranları yani zorbaların öldürülmesini savunmuşlardır ve hatta bazı suikastçılar halk tarafından onurlandırılmıştır. Roma imparatorluğunda ise, siyasi dünya, son zamanlarda devlet terörizmi olarak adlandırıldığımız olayların örneklerini oluşturan çok fazla şiddetli güç gösterisi ile karşılanmıştır. M.Ö. 73-71'de Servile Savaşı'ndan sonra Spartacus'un takipçilerinin vahşice bastırılması bu duruma bir örnektir ve Romalılar bu olaydan sonra hayatta kalan asilleri, Appian Yolu boyunca Çarmıha germişlerdir (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 50).

Her dönemin çatışma araçları ve sebepleri farklılıklar arz etse de amaçlar hep aynı doğrultudadır terör olaylarına ilişkin karşımıza çıkan terör grupları Sicariler ve Nizari-İsmaili Haşşaşiler olarak çıkmaktadır. Roma imparatorluğu Julius Sezar'ın M.S. 44 yılında Brütüs tarafından öldürülmesi de bir terör olayı olarak çıkmaktadır. Mevcut suikast terörizm tarihinde çok ehemmiyete haizdir. Bu vakadan sonra siyasal olarak liderler her yerde terörün hedefi olmuşlardır. Örgütlü terör eylemleri ise orta çağda görülmeye başlanmıştır (Gücenmez, 2014: 3).

Yakın tarihe bakacak olursak terörist faaliyetin merkez noktası dünyayı dolaşma eğilimindedir. 1970'lere kadar çoğu olay Latin Amerika'ydı ve zamanla Avrupa ve Ortadoğu'ya yayıldı. Küreselleşme ağı ile birlikte terör eylemleri daha hızlı ve şiddetli bir şekilde durdurulamaz bir noktaya ulaşmaktadır (Letschert ve Stagner, 2010: 2).

1.2.1. Sicariler

Filistin'de M.S. 50-70 arasında tutucu din adamları tarafından iyi bir şekilde teşkilatlandırılarak kurulan Sicari'ler bilinen en eski terör eylemidir (Altuğ, 1995: 26). Latince Sicarius "hançer taşıyan adam" ya da "suikastçı" manasına gelmektedir (Paksoy, 2013). Ortadoğu'da Eski ve Ortaçağ'da modern analistlerin terörist eylemleri olarak gördüğü hareketler mevcuttur (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 51). 66 ve 70 yılında Yahudiler Roma yönetimine karşı şiddetli bir ayaklanma ve isyan çıkarmışlardır (Caşın, 2008: 229). Kudüs'te Milattan Sonra 70 yılında Roma İmparatorluğu tarafından işgali neticesinde yıkılıp yağmalanmasından hemen önceki yıllarda, Romalıları ve taraftarlarını "Yahudiya"(Judea) bölgesinden uzaklaştırmaya çalışan radikal Yahudi politik örgütünün (Zealots), köktenci fiilleriyle ayrışan bir alt grubudur. Sicari, ismini cübbelerinin altında gizledikleri sicae denilen hançerlerden almaktadır. İnsanların yoğun bir biçimde toplandığı alanlarda, hançerlerini çekerek Romalıları ve taraftarlarına saldırı gerçekleştirir ve görevlerini tamamladıktan sonra kalabalığın içine kaynaşp uzaklaşarak kaçtıkları iddia edilmektedir. Ayrıca sığındıkları bir kale Romalılar tarafından işgal edilince teslim olmaktansa intihar eyleminde bulunmayı tercih etmişlerdir (Mutlu, 2016).

1.2.2 Nizari-İsmaili Haşşaşiler

Haşşaşiler 11.ve 13. Yüzyıllarda Selçuklu'ya ait topraklarda faaliyetlerde bulunmuş, Batınlılığın bir kolu olan “Nizari-İsmaili” lerdendir (yarı gizli bir hareket olarak da tanımlanmaktadır). Haşşaşiler 1256 Moğol İstilasına kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir. Kurucu liderleri Hassan Sabbah Alamut kalesini ele geçirerek Fedailerini terör timi olarak kullanmıştır. Haşşaşilerin amacı Selçuklu Devletini yok etmek ve kendilerine ait Şii Fatimiler devletinin hâkimiyetini kurmak, şii görüşünü daha da yaygınlaştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için en ağır şiddet ve teröre başvurulmuş birçok insan öldürülmüştür. (Özellikle Selçuklu Türklerini ve Sunni düşüncelere sahip olan kişiler) Haşşaşilerde ve Batınlilikte gözlenen şey, onların şiddet eğilimli ve yıkıcı faaliyetler içinde olduklarıdır (Eren, 2014: 4-6).

M.S. 1050 yıllarında ortaya çıkan ve Hasan Sabbah liderliğindeki Haşşaşiler de bu sınıflandırma öncesindeki önemli terör gruplarından birisidir. Bulunduğu dönem içerisinde başta Selçuklu Devleti olmak üzere bölgedeki birçok siyasi otorite için problem haline gelen Haşşaşiler'in İslam dininin batıl bir yorumuna inandıkları kabul edilir. Yaptıkları eylemler arasında en önemlisi Selçuklu veziri Nizamül'mülk düzenlenen suikasttır. Haşşaşi ismini ise kendilerini uyuşturan ve afyon maddesi içeren bir uyuşturucu karışımı kullanmaları nedeniyle almışlardır.

(<http://www.derindusunce.org/2013/02/08/terorizmin-tarihsel-sureci/>, Erişim Tarihi, 09.10.2017).

13. yüzyıl Haşşaşiler'den 18.yüzyıl Fransız Devrimi'ne kadar olan süreçte, Ortaçağ savaşları ve sonrasında terörizm olarak kabul edilecek birçok olay meydana gelmiştir. Bunların büyük bir çoğunluğu açıkça acımasız eylemler şeklinde olmuştur (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 51).

Tarih boyunca terör nedeniyle birçok kan akmıştır ve birçok terörist eylemin hedefinde bulunmuş olan Kudüs öneminden dolayı birçok medeniyetler tarafından paylaşılamamıştır. Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa 3 semavi din için önemli olması Hristiyanlık, Müslümanlık ve Yahudilik gibi. Müslümanların ilk kiblesinin Mescid-i Aksa olması ve Peygamber Efendimizin Miraca yükseldiği Miraç ve İsrâ mucizelerinin burada gerçekleşmiş olmasıdır. Yahudiler bugün Kudüs topraklarına hâkim olmalarına rağmen orada yaşayan Filistinli halk ile halen çatışmalarına devam etmektedir.

Yahudiler için mescidi aksanın önemi Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ta birleşik İsrail devletinin başkenti olarak Kudüs' ün gösterilmesi ve Hz. Davut'un oğlu Süleyman tarafından Mescid-i Aksanın inşa edilmiş olması ve bu toprakların hamisi olarak kendilerini görmeleri ve bu topraklardan başka hiçbir dini tanımak istememeleridir Hristiyanlar için önemi ise Hristiyanlığın kitabı İncil ve peygamberleri Hz. İsa'nın burada yaşamış ve burada çarmığa gerilmiş olmasıdır.

Kudüs hem ilahi inançların hem de batı inançların ve kurumların, dünyanın merkez noktası konusunda fikir birliği içinde oldukları tek noktadır 2016 yılında Amerika Birleşik Devletlerinin başına geçen Donald Trump ile Evanjelistlerin birbiri ile yakınlığı son zamanlarda tüm kamuoyunda görülmektedir. Evanjelizm deki amaç sadece ekonomik ve siyasi değil aynı zamanda bir din etkenli hızla büyüyen bir şiddet eylemidir. Çünkü Evanjelistler için yukarıda bahsettiğimiz Süleyman tapınağının yeniden inşa edilmesi demek Hz. İsa'nın yeryüzüne ikinci kez dünyaya gelişinin ön şartlarından birisidir. Yani yeni dünya düzeni denen sırrın içindeki sır anlamında gizlidir. Kennedy suikastı, Hiroşima'ya atom bombası atılması, Watergate skandalı, İkiz Kulelere saldırılar ve İsrail eski başkanı Izak Rabin'in öldürüleceği şifreleri ve Körfez savaşına kadar her şey Tevrat'ta 3000 yıldır gizlidir (Kurtoğlu, 2016:192). Örneğin, Tevrat'ta vaat edilen topraklar, Eski Ahit'e göre “ Nil nehrinden Fırat nehrine kadar” uzanan İsrail devletinin önemle üzerinde durduğu coğrafik alanı kaplamaktadır ve Tevrat'ın Tekvin bölümünün 15.Bab'ın da şöyle yazmaktadır: “ O gün Rab, Abraham'la ahdedip dedi: Mısır ırmağından büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar bu diyarı, Kenileri ve Kenizzileri ve Kenanlıları ve Hititleri ve Perizzileri ve Yebussileri senin zürriyetine (soyuna) verdim” (Çebi, 2014: 29). Burada ülkemiz için tehdit unsuru olan Fırat nehrinden bahseden kısım önem arz etmektedir. Türkiye'nin terörle tanışmasından bu yana doğu ve güneydoğu illerinde terörle mücadele etmekte ancak terör neden bitmiyor sorusunun cevabı aranırken, terörün sadece ülke içinden kaynaklı değil dış ülkeler tarafından desteklenen ve finanse edilen bir olgu olduğu konusuna dikkat çekmek gerekmektedir.

Terörün yaygınlaşmaya başladığı ilk dönemlerde, Hindistan ve Uzakdoğu'da farklı gizli dernekler yüzyıllarca devamlılığını sürdürmüştür. Hintli “Thua Taarikatı” ve ‘Hür Kardeşlik Örgütü’ ile Çin'in “Büyük Bıçaklar”, “Beyaz Nilüfer” ve “Kızıl

Mızraklar’’gibi gizli dernekler faaliyetlerini sürdürürken bazı dönemler teröre başvurdıkları kaynaklarda belirtilmektedir (Altuğ, 1995: 29-30).

1.3. TERÖRÜN SEBEPLERİ

Tarihsel olgular, göçler, ekonomik eşitsizlikler, ülkedeki rejimin oturmamış olması, adalete olan güvenin zayıf olması, ailenin otorite zayıflığı, eğitim eksikliği ve ülke dışındaki terör destekleyen yabancı güçlerin başka bir ülkedeki terör hareketlerini tetiklemesi vs. durumlar terörün başlıca nedenleri arasındadır.

1.3.1. Tarihsel Olgular

Öncelikle terörün en önemli sebebi olarak görülebilen tarihsel olgular, bireylerin ve toplumların geçmişe ait birtakım olayları öne sürmek ya da yeniden gün yüzüne çıkararak her türlü maddi ve manevi şiddet uygulamaları sonucu meydana çıkmaktadır. Örneğin, Ermeniler tarih boyunca bir yerden bir yere devamlı sürgün yaşamışlardır. Romalılar, Persler ve Bizanslılar tarafından Anadolu’nun bir yerinde başka bir yerine sürülen, savaflara itilen ve çoğu kez üçüncü sınıf vatandaş muamelesi göre Ermeniler, Türklerin Anadolu’ya girişlerinden sonra Türklerin hoşgörülü yapısını görüp ve yıllarca milleti sadıka olarak adlandırılmış birçok devlet faaliyetlerinde görev almışlardır. Gayr-i müslimler içinde en çok faydalananlar Ermeniler olmuştur. Ancak; sonrasında Osmanlı devletini parçalamak ve tarih sahnesinden silmek isteyen sömürgeci devletler Ermenileri kullanmışlardır. Bazı bölgelerde Ermenileri kışkırtarak silahlı örgütler kurup (Taşnak ve Hınçak) faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ermeni soykırımı yapıldığına dair asılsız, ortaya bir iddia atarak Ermenileri Osmanlıya karşı kışkırtarak ve diğer dünya ülkeleri üzerinde kötü bir izlenim bırakmak suretiyle devleti yıpratmak istemişlerdir. İlerleyen zamanlarda da Hınçak ve Taşnak örgütleri devam etmiştir isyan ve katliamlarına Rusya ve İngiltere desteğiyle Türkiye içten ve dıştan yıpratılmaya çalışılmış ve büyük Ermenistan kurma projesi ile 1965- 1970’li yıllarında ise ASALA adını almış ve 1984 yılında 42 tane Türk diplomatını şehit etmişlerdir (Tekinoğlu,

2015:7-9). 1980 yılında PKK terör örgütünün ortaya çıkmasıyla ASALA geri plana itilmişti.

1.3.2. Ekonomik Eşitsizlikler

Eşitsizliklerde terörün bir sebebi olabilmektedir. Bir başka deyişle terör örgütleri eşitsizliği bir argüman olarak kullanmaya başlamaktadırlar. Bölgeler arasında ekonomik ve sosyolojik olarak bir ülkede gelir dağılımı eşitsizliği varsa ve toplumun bir kısmı tam zenginleşip diğer kısmı fakirleşiyorsa burada terörü cazip gösterici durumlar insanların yoksulluk sınırından faydalanıp teröre yaklaşımlar söz konusu olabilmektedir. Özellikle 20. yüzyılda artış gösteren küresel gelir dağılımı gelir dağılımı adaletsizliği pek çok ülkede ekonomik sorunlara ve toplumun gelir dağılımında tutarsız sonuçlara sebep olmaktadır (Caşın, 2008 : 280). Ortalama gelir düzeyinin çok düşük ve gelir dağılımında dengesizliğin bulunması ve eğer devlet bu soruna çözüm bulmakta gecikirse sınıflaşmaya yol açabilir büyük bir olasılıkla terörist hareketlerine kritik belirleyicileri olduğu öne sürülmektedir (Görelî Yoksulluk). Ayrıca ekonomik ve sosyal eşitsizliğin sebebi devletin bölgelere yatırım yapmaması olarak da algılanmamalıdır Türkiye olarak değerlendirilecek olunursa, terör faaliyetlerinin en çok görüldüğü bölgelerden birisi olan güneydoğu orada devlet hastane, okul vs. yaptığı projeleri terör örgütleri tarafından yok edilmiştir. Öğretmenler, doktorlar tehdit edilmiş ve öldürülmüştür. Tarımı geliştirilmek için kurulan Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP), terör örgütleri tarafından engellenmek için her türlü eylemler sergilenmektedir. Sosyal eşitsizlikten kastımız ise terörün bir kültür haline dönüştürülmesidir.

Ekonomik sorunlar, hem ülke için huzursuzluk ve terör faaliyetlerine hem de ekonomik sıkıntıların nedeni olarak görülen ülkelere yönelen husumetten dolayı uluslararası terörizme bir alt yapı oluşturmaktadır (Caşın, 2008: 280).

1.3.3. Göçler

Göç, ekonomik, coğrafik, toplumsal, kültürel ya da siyasi sebeplerle insanların belirli bir zaman diliminde bir bölgeden bir başka bölgeye taşınmasına hareketi olarak açıklanan, ani ve hızlı çevre değişimi sonucunda bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Büyük oranda göç alan şehirlerde, adaptasyon, ekonomik veyahut kültürel olarak insanlar ihtiyaçlarını meşru olarak karşılayamadıkları zaman ihtiyaçları meşru olmayan yöntemlerle karşılama yoluna gidecektir. Bu süreçte de sisteme tepki olarak yöneltecek ve sistemin işleyiş prensiplerinden duyulan hoşnutsuzluk teröre, güvensizliğe ve huzursuz bir ortama sebep olacaktır (Türköz, 2011: 72).

1.3.4. Ülkedeki Rejimin Oturmamış Olması

Ülkedeki rejimin oturmamış olması, hükümet otoritesinin yetersiz kalması durumunda eski rejime duyulan özlem, bazı grupların gücü çıkarları için kullanmak istemesi siyasi partiler arasındaki uzlaşmazlıklar, yürütme, yargı ve yasama devlet organları arasında fikir ayrılıklarının oluşması, hükümet bunalımların kronik hale gelmesi vb. sebeplerden kaynaklanmaktadır. Siyasal faktörler çoğunlukla diğer faktörlerden birisinin veya bir kaçının desteklenmesiyle devreye girmekte veya teröre neden olan faktörlerin en son basamağını oluşturmaktadır (TBB, 2006: 143).

1.3.5. Adalet Olan Güvenin Zayıf Olması

Adalet olan güvenin zayıf olması, hukuk sisteminin zamanında işlememesi ve ağır işlemesi durumunda, hukuk kaidelerinin ve çoğu hukuk kurumlarının içinde bulunulan çağın gerisinde kalması, mahkemelerin yozlaşması ve taraf haline gelmesi, cezaların caydırıcılık özelliğini yitirmesi veya halkın adalet olan inancının kırılması, terörün ortaya çıkışını etkileyen önemli faktörler olarak görülmektedir (TBB, 2006: 143). Sosyolojik yaşam, terörizmin; zayıf grupların tek olanaklı strateji olarak gördüğü, grup esaslı bir fenomen olduğunu iddia eder (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 74).

1.3.6.Ailenin Otorite Kontrolsüzlüğü

Ailenin otorite kontrolsüzlüğünden; kaynaklanan ve manevi desteği çocuklarından esirgemesi sonucu bir takım bireylerin terör örgütlerine yaklaşmasına sebep olmaktadır. Aile kavramların yeni yetişen nesiller için önemi büyüktür bu konuda PKK terör örgütü kurucusu terörist Abdullah Öcalan'ın hayatı ile ilgili tasvirini 1994 yılında terörist Cemil Bayık parti tarihi adlı yazısında yer alan tasvire göre;

Terörist Öcalan:“Kendimi bildim bileli aile içinde kavgacıyım, şiddetli huzursuzluk vardı. Ailede baba otoritesi gelişme olanağı bulamamıştı. Annemin kavgacı yanı ağır basıyordu. Bu da babamı geriletmişti. Baba geri, silik bir duruma düşmüştü. İhtiyardı ve aileyi yönetme dirayeti gösteremiyordu. Kişiliğimin ilk çizgileri daha köydeyken belirmeye başladı. Köyde kavgacılık hakimdi. Anne tarafımızdan sürekli kavgaya itiliyorduk. Yani biri bana tokat vursa mutlaka onun intikamını almak zorunda hissederdim. Çünkü almazsam annem ekmek vermezdi. Bu da bizi silik bir yapıya itiyordu. Bize çok zor gelmesine rağmen annemin istediğini yapmazsak iflah etmezdi. Aslında ben kavgacı değildim. Ama annemin baskısı vardı. Mesela ailenin namusu için bir şey yapmıyorsun, dayak yıyorsun karşılık vermiyorsun, böyle evlatlık olmaz derlerdi. Bu durum baştan itibaren bende endişe yarattı. Yani beni mutlaka intikam almaya itiyorlar. Ben de ben nasıl alacağım” diyorum. “Çekingen bir şekilde kavgaya giriyorum. Kafa göz yarılıyordu. Nasıl taş yediğimi hatırlarım. Daha çocukken bu bende ciddi bir sorundu.” Anne babanın öncelikle evlat yetiştirirken çocuklarına kin nefret yerine merhamet şefkat aşılmasının önemli bir nokta olduğunu yukarıdaki tasvirde net bir şekilde görülmektedir ve çocukluk dönemi bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, aynı zamanda gençliği ve yetişkinliği de biçimlendiren bir süreç olmaktadır. Çocukluk dönemi bireylerin mesleklerini sosyal toplumdaki huzuru ve özgürlüğü de etkilemektedir. Bu sebeplerden dolayı suça itilen, yasa dışı olaylara karışan veya istismar edilen çocukların, büyük bir kısmının geçmiş yaşamlarına bakıldığında acı bir takım olaylar yaşadığı görülmektedir (Bilgin, 2014: 135).

1.3.7. Eğitim Eksikliği

Eğitim eksikliğinin, vermiş olduğu boşluk dolayısıyla terör örgütlerine yaklaşılması terör örgütlerinin gelişim göstermesindeki önemli etkenler arasında eğitimden kaynaklanan sorunun payı önemli bir seviyeyi göstermektedir. Cehalet denilen sorun insanları yanlış yollara çok kolay çekebilmektedir. Eğitim yolu ile insanlara sadece ilim dersleri değil ahlak ve etik davranışların sergilenmesi ve devlet anlayışı da aşılanmaktadır. Okuyan insan araştırır düşünür ama okumayan insan sadece duyduklarına inanmaktadır. Eğitimin zayıf olduğu yerde terör örgütleri, uyuşturucu satıcıları devreye girer ve genç yaştaki insanlar terör olayları için kullanılmaktadır. Bir başka deyişle terörü besleyen etkenlerin başında cehalet gelmektedir ve cehalet kaldırmaya yardımcı her türlü eğitim faaliyeti aynı zamanda teröre de karşı bir önlem olmaktadır (Türköz, 2011: 143).

Kültürel değişim sosyal hayatta bir takım değişimler meydana getirmektedir. Sosyal yapıda kültürel değişim ile paralel olarak değişen, anarşi ve terörün altında yatan eğitime ilişkin nedenler ikiye ayrılabilir;

- Gençlerin kötü eğitilmelerinden oluşan sorunlar,
- Bizzat eğitimin kendi sorunlarından oluşan sorunlardır.

Eğitimin amacı; bilmek, ezberlemek değil neden ve sonuç arasındaki ilişkiyi kurabilmektedir. Bu sebeple eğitim ne kadar yeterli ve ne kadar olumlu olursa, eğitim kalitesi de o kadar başarılı ve faydalı, ne kadar yetersiz olursa, o kadar ilkel ve zararlı olmaktadır (Caşın, 2008: 289).

1.3.8. Ülke Dışı Güçlerin Terörü Desteklemesi

Dış faktörlerin terörü desteklemesi ve her türlü finansal desteği vermesi uyuşturucu, silah ticareti, kaçakçılığı artırmaktadır. Terör devletlerin birbirini ekonomik ve siyasi açıdan zayıflatmaları için bir araç olarak kullanılabilir. Terörist unsurları ayakta tutan, eylemlilik, propaganda ve organize suç örgütleri ile birlik içinde olmalarının yanında ulus dışı faktörlerin sağladığı destekler arasındadır. Neredeyse her terör örgütünün arkasında farklı devlet ve uluslararası kuruluşların resmi/gayri resmi, ahlaki veya gayri ahlaki desteği vardır. Terör için diğer şartlar ne olursa olsun, dış

faktörlere bağılı destek yoksa terör yok olmaya mahkûmdur (TBB, 2006: 211-212). Özellikle Türkiye Cumhuriyeti gibi jeopolitik bir konum ve öneme sahip ülkede terörün olması birçok ülkenin çıkarları doğrultusundadır. Turizm dönemlerinde ülkede terör eylemleri olması ülke ekonomisini de yıpratır ayrıca yabancı yatırımcılar konjonktürel olarak tehlikeli gördüğü ülkelerde yatırım yapmaktan vazgeçebilmektedir. Ayrıca terörü silah ticareti için her arz kendi talebini yaratır mantığı çerçevesinde araç olarak kullanan silah üreticisi unsurların terör ve çatışmaları desteklemeleri şaşırtıcı olmayacaktır.

1.4.TERÖRÜN ÇEŞİTLERİ

Terörün çeşitleri ve dayanak noktaları temelde farklı olsa da aynı amaca hizmet etmekte, şiddet unsurlarını kullanarak etrafa korku salıp yıldırıcı politikalar sergilemektir. Terörün çeşitleri olarak karşımıza dinsel motifli terör, ulusal terör, etnik terör, devlet terörü ve siber terör şeklinde sınıflandırma yapılmaktadır.

1.4.1. Dinsel Motifli Terör (Muhelif Terör)

Terör olgusunun ortaya çıkmasına sebep olan ideolojik unsurlardan birisi dine dayanan sorunlardır Tarihin her döneminde önemli bir argüman olan din olgusu, din motifli terör açısından da belirleyici olmaktadır. Farklı tarih dönemlerinde çeşitli dinler ve çeşitli terör örgütleri birbirleri ile iltisaklandırılmışlardır. Herhangi bir dini terörist organizasyon ile doğrudan ilişkilendirmek asılsız bir iddia ve düşmanca bir yaklaşım olması gerekmektedir. Son dönemde batı medyasının bilinçli şekilde terörist eylemler ile İslam'ı özdeşleştirmesi bu duruma kötü bir örnek olabilecektir. Bu durum Dünya genelinde çeşitlendirmek gerekirse örneğin, özellikle Balkanlar, Karabağ Hristiyan dini motivasyonu arkasına alırken, Filistin de gerçekleştirilen İsrail eylemleri Yahudilik ile Arakan da meydana gelenler ise Hinduizm ile özdeşleştirilebilir.

Dinsel terörün temel argümanı, kişilerin “biz ve öteki” söylemlerine sahip olmaları ve sahte bir cihat anlayışını benimsemeleridir. Dinsel terörde militanlar tam itaat ve inanmışlık duygusuyla hareket etmektedirler. Eğer ötekileştirdikleri diğer

kesime karşı savaşarak ölürse mensup olduğu dinin gereğini yerine getirdiğine ve bu şekilde cennete gideceğine inanmaktadırlar (Mirdas, 2013).

Dinsel terör, toplumu ve ulusları kendi inanışlarından olmayanlardan temizlemek maksadıyla din esaslı olarak şiddeti benimsemektedir. 11 Eylül saldırılarının ardından sadece İslami terör algısı oluşturulmaya başlanmış ve İslami terör söylemine en yaygın olarak verilen örnekler arasında birinci sırada El-Kaide örgütü verilmektedir. Dinsel terör olgusunu tanımlarken iki farklı durum önem arz etmektedir. İlk olarak, terörün dinin kendisi ile bağlantı kurulması gerekmektedir. Ancak bu tür bir genelleme tamamıyla yanlış olmaktadır Çünkü hiçbir din, katliam vb. kötölükleri emretmemektedir. Bu tür bir din algısında ise, din ya terörü emreder ya da terör karşısında sessiz kalmayı tercih eder. İkinci durum ise, teröristlerin faaliyetlerini dinle meşrulaştırma yoluna gitmeleridir. Buradaki amaç ise, din vasıtasıyla terörist faaliyetlerin insanlar nezdinde meşrulaştırılmaya çalışılmasıdır. Bu sayede dinsel terörü kullanan örgütler kendilerine militan ve destekçi bulmak ya da kendilerine mukavemet edecek unsurları engellemek konusunda zorlanmayacaklardır.

1.4.2. Ulusal Terör

Ulusal terör, yapı olarak hedef aldığı devletin sınırları içerisinde meydana gelen saldırgan veya savunmacı bir karakter arz eden bir terör tipidir. Bu terör tipinde ülkenin mevcut durumunun korunmasını istenmeyen veya mevcut ulusal sınırların değiştirilmesinden yana olan bu örgütler faal şekilde bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak IRA, ETA ve PKK verilebilir. Toplum veya yönetimde bulunan hem politik hem de felsefi anlamda esas değişimi amaçlayan terör türüdür. Uluslararası terörün ulusal terörden farkı ise, tek bir devlette sınırlandırılmaktan hoşnut olmazlar ayrıca bu değişimin istekleri sadece bölgesel veya kıta çapında değil, bütün dünya genelini kapsayan bir devrimden yanadır (Ündücü, 2011: 12). Bu türden terör hareketinin siyasal alanının sol kesiminde benimsendiği öne sürülebilir bu gruba verilebilecek en güzel örnek 1970 yılında kurulan solcu militan örgüt Brigade Rosse yani Kızıl Tugaylar örgütün amacı ise, şiddet yoluyla İtalya Hükümetini yok ederek bir devlet kurmak ve İtalya'yı Batı bloğundan çıkartmaktır (Kohistani, 2014: 39)

1.4.3.Etnik Terör

Etnik kavramı azınlık kavramı ile yakın anlamlı bir ilişki içerisinde. Bu manada etnik azınlık bir topluluğun, egemen gruptan dil, din, ırk, milliyetçilik, din ve kültürel olarak belirgin bir biçimde ayrılması şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle 1900'li yılların ikinci yarısından sonra etnik terör artmaya başlamıştır. Dünyanın her köşesinde, Sri Lanka 'da Tamil, İrlanda da IRA, İspanya da ETA, Ermenistan da ASALA ve Türkiye'de PKK etnik terörü kullanmışlardır. En fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur (Eren, 2014: 49).

Filistin de ise dikkat çekici bir nüans ortaya çıkmıştır. Hagana ve Irgun Siyonist Terör Örgütlerinin amaçları doğrultusunda hem dini hem de milliyetçi hareketlerin sergilenmesi ile birlikte bu örgütlerin asıl hedefleri Filistin Yahudiler için bir devlet kurmaktır. Yahudilere göre dünyanın çeşitli bölgelerine dağılan Yahudileri vaat edilen kutsal topraklarda yani Filistin de bir devlet kurmaktır. Başka bir deyişle bu örgütlerin birinci hedefi Yahudi devletini kurmaktır (Alkhader, 2015: 10).

Diğer örgütlere göre Hagana ve Irgun terör örgütlerinin bazı farkları vardır bunlar son derece önem arz etmektedir.

✓ Ayrılıkçı milliyetçi terör üyeleri kendilerine devlet kurmayı istedikleri yerlerde çoğunluğu temsil etmekte fakat burada azınlık konumunda bulunan Hagana ve Irgun terör örgütü üyeleri Yahudiler azınlıkta bulunmaktadır. Bu terör örgütleri kurulmadan önce Filistin'deki Yahudilerin sayısı 56.000 ve Filistinlilerin sayısı 644.000 ve toplam nüfusun 700.000 olduğu bir dönemdir.

✓ Hagana ve Irgun Siyonist Terör Örgütü, büyük devletler tarafından açık bir şekilde desteklenmektedir. Bu örgütlere desteklerini veren ülkeler, ABD, Polonya ve İngiltere olmakla birlikte bugüne kadar diğer terör örgütlerine destekler verilse bile açık bir şekilde verilmemektedir

✓ Hagana ve Irgun Siyonist Terör Örgütleri terör yolu ile amacına ulaşan ve amacını başaran tek örgüt vr Filistin de bir İsrail devleti kurulmuştur (Alkhader, 2015:10).

1.4.4. Devlet Terörü

İdari yönetimi ellerinde bulunduran idarecileri güçlerini yitirmemek kaygısıyla, resmi kuruluş ve gruplar aracılığıyla şiddete başvurarak kendilerine karşı olanları yok etmeyi veyahut sindirmeyi hedeflemesi durumunda devlet terörünün ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Devlet terörünün haiz-i ehemmiyet özelliği, aykırı kabul edilen halk kesiminin bir ayırım gözetmeden uygulanabilmesidir. Suçlu veya sorumlu olmasalar bile, öyle olduğuna inanılması, terör uygulaması için yeterli seviyede olmaktadır. Nazi Almanyası’nda Yahudiler bu şekilde hedef noktası olmuşlardır. İnsan haklarına saygılı demokratik rejimlerde, zora başvurma istisna olup, zora başvurma hedefi, toplumda huzursuzluk çıkaranlara karşı halkı koruma yönündedir. Fakat terör bütün otoriter ve totaliter düzenin ortak özelliğidir. Nazi Almanyası’nda 6 milyon insanın katledilmesi ve bunların çoğunun Yahudi olması, Stalin zamanında yaklaşık 20 milyon insanın terör den dolayı öldürülmesi devlet terörizmini benimsediklerini ortaya koymaktadır (Eren, 2014: 49).

Devlet sponsorluğunda terör her zaman aleni şekilde gerçekleşmemektedir. Devletin terörü desteklemekle suçlanması durumunda inkâr edebilmelerine olanak veren örtülü, gizli bir politika olmasıdır. Devletin terörist ve aşırılıkçı hareketlere katılımı, doğrudan veya dolaylı destek şeklinde ortaya çıkabilir ve ulusal veya uluslararası politika alanlarında yürütülebilir. Devlet himayesi şeklindeki destekler bir rejim ve siyasal şiddet arasında nispeten doğrudan bağlantıları ifade ederken, Devlet yardımı ise bunlarla devletin dolaylı bağlantıları açıklamaktadır (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 117).

Terör, devletlerin yaptığı sponsorlukla finansör olma yalnızca sembolik bir eylem olmaktan çıkmış, doğurduğu sonuçlar itibariyle gün geçtikçe daha da büyük yıkımlara neden olmaktadır (Saraçlı, 2007: 1058).

1.4.5. Siber Terör (Cyber Terror)

Teknolojinin gelişmesiyle, devletin vakit ve kaynak açısından tasarruf etmek maksadıyla birçok işlevi sanal âlemde gerçekleştirmeye başlaması ile birlikte yeni bir terör çeşidi ortaya çıkmıştır. Siber terör söylemi ilk defa 1990’ların başında, internet teknolojilerinin hızla ilerlemeye başladığı, “bilgi toplumu” söylemlerinin arttığı,

teknoloji ve bilgisayar ağına oldukça bağımlı olan ABD'nin karşılaşılabileceği riskleri inceleyen çalışmaların konuya dikkat çekmesiyle başlamıştır. 2003'te ülkemizde çıkan bir habere göre; Milli Güvenlik Dairesi (NSA) tarafından ECHELON sistemini geliştirildiği ve dönemin dışişleri bakanı olan Colin Powell'in Birleşmiş Milletlere sunduğu ses kayıtlarını elde ettiği ECHELON sistemi ABD ve NSA, ticari ve askeri iletişim uyduları aracılığıyla bilgi akışını dinlemek için tasarlanan bir sistemdir (Haber Türk, 7 Şubat 2003). Ulusal Bilim Akademisi'nin 1990'ların başında yayınladığı rapor bilgisayar güvenliği için şu yorumu yapmaktadır. "Risk altındayız. ABD'nin bilgisayara bağılılığı giderek artmaktadır... yarının teröristi bir klavye ile bir bombanın oluşturacağı zarardan daha fazlasını yaratabilir" (Mirdas, 2013). Dinleme veya gözetleme istasyonları başka bir deyişle "gözlem uyduları" ağı 1970'li yılların ortalarına doğru geliştirildi. İstihbarat toplumu 1995 senesinde, kriptolojinin en önemli başarılarından bir kabul edilen bir proje ile ilgili sessizliğine bir son vererek ve Venona Projesi ortaya çıkmış olup Venona, ABD'nin istihbarat faaliyetlerinde SSCB'nin KGB ve GRU mesajlarını çözmek için kullandıkları projenin kod adıydı ayrıca 1945'ler de Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında başlayan bu planlar, ABD'ye Ruslar hakkında çok kapsamlı bir bilgi sunma fırsatı vermektedir. Çoğunlukla bu sistem en çok ticarete ve finans boşluğunda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin; Türkiye'de 31 Mart 2015 tarihinde ülke genelinde 10 ile 18 saat arasında bir elektrik kesintisi yaşandı o sabah saat 10.30 da elektriklerin kesilmesi ile birlikte İstanbul Adliye Sarayı'na teröristler sızdı ve savcılardan bir tanesini rehin aldıktan sonra şehit edilmiştir. "Redhack" kod adlı kişi tarafından 2014 yılında Türkiye Elektrik İletişim AŞ'nin (TEİAŞ) internet sitesi hacklenmişti ve şu şekilde bir tweet atılmıştı " emri Berkin Elvan'dan aldık, uyguluyoruz" Üstelik yukarıda 2015 yılında bahsedilen katledilerek öldürülen savcı da Berkin Elvan davasına bakan savcıdır (Kurtoğlu, 2017: 199).

Yukarıda bahsedilen örnek olay teröristler tarafından siber terör vasıtasıyla hangi tür eylemler gerçekleştirilebileceğine dair önemli bir gösterge olmaktadır. Bu olay sadece bir siber saldırı, hackleme faaliyeti ya da basit bir terör örgütü intikamı değil sahadaki ve siber alandaki teröristlerin işbirliği içerisinde çalıştıklarını ve aynı amaca hizmet ettiklerini gösteren önemli bir dönüm noktasıdır. Bu açıdan devletlerin terör ile mücadelelerini sadece sahada değil, aynı zamanda çevrimiçi alana da taşımaları gerektiğine işaret etmektedir.

Bu süreçten sonra sadece Siber terör değil, aynı zamanda nükleer terör, biyolojik teröründe gelişmesi hızlı bir şekilde olmuştur. Uygulanan ülkelerde çok ağır hasarların oluşmasına sebebiyet vermiştir

1.5. TERÖRÜN UNSURLARI

Teröristler, terör eylemlerinde birtakım unsurlar doğrultusunda hareket etmektedirler. Bunlar ideoloji unsuru, örgüt unsuru ve şiddet (eylem) şeklinde sınıflandırılabilir.

1.5.1. İdeolojik Unsur

İdeolojinin Türk Dil Kurumu sözlüğündeki anlamı, siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümet, parti ya da bir gurubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, estetik düşünceler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü). İdeolojik unsur, örgütün siyasi hareketini belirtmektedir. Örgüt kendisine yakın olan bir ideoloji doğrultusunda ilerlemekte ve politikalarını benimsemiş olduğu ideolojiye göre belirlemektedir. Terör örgütlerinin “politik eğitim” ismi verdikleri faaliyetlerin amacı, örgütün dayandığı esas ideolojiyi örgüt üyelerine benimsetmek veyahut onları ideolojik eğitim olarak belirtilen süreçte örgüt mensuplarının örgüte olan bağlılıkları sağlanmaktadır. Günümüze kadar olan süreçte benzer ideolojiler olarak karşımıza Marksist-Leninist (Komünizm), Milliyetçi (etnik) kaynaklı ideolojiler olarak (Faşizm-Kürtçülük-Ermeni Milliyetçiliği vs.), dini kaynaklı farklı kaynakları temel alan, lakin hedef olarak rejim değişikliğini ya da bölünen topraklar üzerinde yeni bir devlet oluşturmayı amaçlayan ideolojiler yer almaktadır (Gençtürk, 2012: 3).

Kişilerin terör eylemi gösteren örgütlere katılmasına sebep olan birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında en önemlisi de bir gruba ait olma duygusunun sağlanması ve bireye değer verildiğinin gösterilmesidir (Kohistani, 2014: 7-8).

-Marksist- Leninist ideolojileri; Avrupa’da sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan Marksizmin, esas dayanağı maddeciliktir. Sanayi devrimi ile birlikte burjuva

sınıflarının ortaya çıkması, Karl Marks ve Friedrich Engels'in kendi sosyalist sistemlerini işçi sınıfına empoze ederek sorunun evrensel nitelikli bir sorun olduğunu ve bütün işçi sınıflarının birleşmesi gerektiğini, ırk ve din vb. olgulardan ziyade maddi kaynağın “güç” olduğunu öne sürmüşlerdir. Lenin ise emperyalizm'e karşı ulusal kurtuluş mücadelelerinde tutum ve davranışları ile kapitalist ülkelerin çıkarların boşa çıkararak ve dolayısıyla 'emperyalist zinciri' bozmayı hedeflemişlerdir. Bu akımlar Sosyalist bir düzenin gerçekleşebilmesi için bağımsızlığın olması gerektiğine inanmaktadır. 1968 yılında Almanya'da kurulan, adını iki süper marketi yakarak duyuran RAF (Rote Armee Fraktion) yani Kızıl Ordu Fraksiyonu olarak bildiğimiz örgüt Marksist-Leninist İdeolojiye dayanmaktadır (Kohistani, 2014: 9-31). Bu ideolojiyi benimseyen bir diğer terör örgütü ise JKO(Japon Kızıl Ordusu) Japonya'da monarşik devlet rejimini yıkıp yerine Marksist fikre dayalı bir halk cumhuriyeti kurmayı hedeflemiştir (Alkhader, 2015: 9-10). Avrupa'daki Marksist terör örgütlerinden birisi de 17N Yunanistan'da bir dönem fenomen haline gelen 17N, Uluslararası alanda büyük etkisi olan 1968 öğrenci olaylarının oluşturduğu ortam ışığında gelişen bir örgüttür. Örgüt bildirilerinde 17N'in 22 Kasım 1975'te ortaya çıktığı söylense de bu örgütü ortaya çıkaran koşulların, çoğunlukla Yunanistan'ın iç politik gelişmeleriyle etkili olduğu kanıtlanmıştır. 17N'in ELA gibi Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C) Dev-Sol ve PKK gibi terör örgütleriyle bağlantısının olduğu anlaşılmıştır (Kızıldağ, 2010: 119-124). Bir başka terör örgütü de ETA (Euskadi Ta Alkatasuana) Türkçe adı Bask Vatanı Özgürlük olan bu örgüt aslında 1952 yılında ortaya çıksa da 7 yıl kuruluş sürecinde geçerek 1959 yılında kurulmuştur. İspanya ve Fransa'da yaptığı saldırılar da yaklaşık 820-850 kişi hayatını kaybetmiş olmasından dolayı 2013 yılının Aralık ayında örgüt özür dilemiştir (Kohistani, 2014: 37).

Tablo1:ETA'nın Yaptığı Eylemler Sonucu Hayatını Kaybedenler

Sivil/Resmi	Ölüm Sayısı
Siviller	342
Güvenlik Güç.	482
Toplam	824

Kaynak:Polis Akademisi Başkanlığı Uluslararası Terörizm Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi, İspanya'da Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anti-Demokratik Uygulamalar, Anti –Terör Özgürlük Örgütü Raporu, 2009: 7)

1.5.2. Örgüt Unsuru

Örgüt, organize bir yapının içinde aynı ideolojiyi savunan ve aynı hedefe yönelmekte olan bireylerden oluşmaktadır. Örgütsel yapılanmada legal ve illegal teşkilatlanma ön plandadır. Bu durum aynı zamanda örgütün esas olan güvenlik ihtiyaçlarına yönelik bir yapılanmadır (Gençtürk, 2012: 4). Terör örgütleri, legal yapılarını; kültür merkezi, yayınevi, dernek veya vakıflar gibi gözüken resmi mecralarda yürütmektedir. Buradaki amaç; kadınlar, işçiler, memurlar, gençler ve tutuklu yakınları içerisinde örgütlenerek, örgüte yeni üyeler kazandırabilmek ve düzenlenecek olan panel, seminer, konferans, açık oturum, radyo ve televizyon programlarıyla ideolojilerini daha fazla kitleye yaymaktır. İllegal örgütlenme bir terör örgütünün amaca ulaşabilmek için gayri resmi olarak örgütlenmesidir. Buradaki işçi hedefleri, ideolojilerini tartışmalardan koruyarak, taraflarına kendilerince mutlak doğruları aktarabilmek, güvenlik güçlerine karşı gizlenmek suretiyle koruma kalkını sağlamak ve son olarak da güvenlik güçlerinin örgüt içerisine sızmalarını engellemektir (Türköz, 2011: 28).

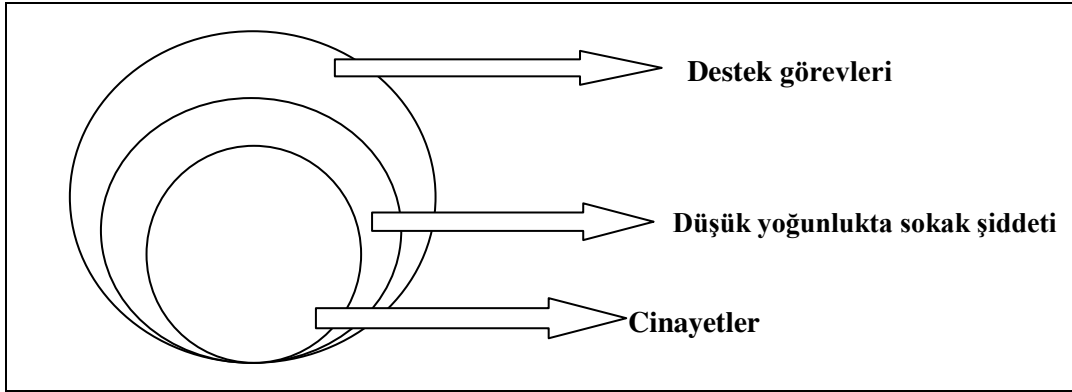
1.5.3. Şiddet (Eylem) Unsuru

Terörist örgütler vasıtasıyla terör odaklı şiddet ve eylemler yıldırıcı hareketler sergilenmesi ve toplumda bıkkınlığın ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Şiddet ve eylemler sonucunda can ve mal kayıpları yaşanması ve kamuoyunun dikkatinin terör

örgütleri üzerine çekilmesi amaçlanmaktadır. Böylece mevcut düzene karşı çıkarak kendi inanmış oldukları ideolojiyi benimsetmeye çalışılır. Bir başka deyişle terörün dikkat çekme konusunda en önemli aracı haline gelen şiddet unsurunu, ideolojilerine yönelik belirledikleri amaçlara ulaşmada aktif bir şekilde kullanmaktadırlar. Bunlar için “silahlı propaganda” ismi verdikleri terör eylemlerini, mevcut anayasal düzeni değiştirmek için kaçınılmaz bir yöntem olarak savunmaktadır. Önce de belirtildiği gibi terör örgütleri gerçekleştirmiş oldukları şiddet içerikli eylemler ile topluma korku salarak, bıkkınlık veya yılgınlık duygusunu oluşturup, halkın gözünde devletin itibarını zedeleyip kaos ortamı yaratmayı amaçlamaktadır (Gençtürk, 2012: 5).

ETA 1959’da kurulan, bir örgüt olup kamuoyunun dikkatini ise 1970 yılında çekmiştir. ETA iki faktörün etkileşiminin bir sonucudur. İlk olarak, algı temelli geleneksel Bask milliyetçi ideolojisi, ikinci olarak ise işgal edilmiş bir ülke, Franco diktatörlüğüne karşıdır. 1975 yılında Franco rejiminin sona ermesinden sonra iki önemli parti ortaya çıkmıştır. Bask Milliyetçi Partisi (BNP), Bask siyasetinde ve Herri Batasuna’da (HB) temsil eden parti ETA’ya yakın ilgi alanları ile bilinmektedir (Martin vd., 2015: 52-53).

Şekil 1: ETA’nın Şiddete Katılım Düzey Ağları

Kaynak: Javier Martin-Pena ve diğerleri, Victims of ETA in the Basque Country: Their Experience of Terrorist Threats, International Perspectives on Terrorist Victimisation, (Ed: Javier Argonamiz and Orla Lynch), Palgrave Macmillan, 2015., s.54.

Eylem unsurunu kullanarak hareket eden birçok terörist örgüt çeşitli ülkelerde gerçekleştirdikleri terör olayları ile gündeme gelmiştir. Örneğin İspanya’da ETA (

Euskadi Ta Askatasuna) yani Bask Vatanı ve Özgürlük, İrlanda'da IRA(Irish Republican Armynın) Kuzey İrlanda Cumhuriyet Ordusu, Ermenistan da ASALA(Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia), Türkiye'de PKK(Partiya Karkeren Kurdistan), İŞİD (IRAK ŞAM İRAN DEVLETİ) ve FETÖ/PDY (Fetullah Gülen Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) Nijerya da Boko Haram, Kolombiya da Kolombiya Devrimci Silahlı Güçler – Halk Ordusu anlamına gelen FARC, İtalya da BR(Brigade Rosse) yani Kızıl Tugaylar gibi dünya genelinde Gladio, RAF gibi birçok terör örgütü bulunmaktadır ve amaçları inandıkları ideoloji ile doğrultusunda şiddet ve eylemler yaparak amaçlarına ulaşmaktır. Terör konusunda dünya genelinde tek tip bir tanım yapılamasa da terörün amaçları hep aynı doğrultudadır. Aşağıda incelenecek olan IRA terör örgütünde olduğu gibi teröristler başlangıçta ideolojik olarak bir sisteme inanıp daha sonra örgütlenme tamamlandıktan sonra eylemlerine geçmektedirler IRA terör örgütünün temelinde yani Kuzey İrlanda Sorunu, Cumhuriyetçi / Milliyetçi Katolikler ile Birlikçi /Kralcı Protestanlar arasındaki siyasi ve ekonomik gücü elde tutma ya da gücü ele geçirme eylemleri ya da çıkış hareket noktasını oluşturmaktadır. Buradaki mücadele de 17. yüzyıl başlarında İngiltere tarafından İskoçya'dan getirilerek, İrlanda Adasının kuzeydoğusuna yerleştirilen Protestanlar (Hristiyanlar arasında bir reform böyle zorla toprakların alınarak adaya göç ettiren Protestanlara verilmesinin ardından daha da ciddileşerek terör eylemlerine dönüşmüştür (Deligöz, 2015: 29). 30 Ocak 1972'de Kanlı Pazar olayı, İngiliz askerlerinin, protesto gösterileri esnasında Kuzey İrlanda'nın Londonderry şehrinde ayaklanan bir İrlandalı Katolik göstericilerle karşılaşmaları Katolik sivillere ateş açması ile sonuçlanmıştır. Böylece İrlanda Katolik'i Provos olarak da bilinen geçici İrlandalı Cumhuriyet Ordusu'nu desteklemeye çağıran mekanizmayı tetiklemiştir (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 76).

IRA terör örgütünün hitap ettiği topluluğa dâhil olanların devlet içerisinde yaşadıklarını düşündükleri mağduriyetler terör örgütünün topluluk içerisindeki meşruiyetine kolaylık sağlamıştır. Mağduriyetin yaşandığı böyle durumlar, toplumda ortak kimliğin oluşmasına sebep olmaktadır. Böyle bir ayrı kimliğin oluşması terör örgütlerinin yapılanmaya gitme ve destekçi bulma konusunda avantaj sağlamalarına yol açmaktadır. Etnik kimlikleri nedeniyle toplumda ayrışmalara sebebiyet veren haksızlığa maruz kaldıklarını ileri süren ya da bu düşünceye sahip bir grup oluşturmaya çalışan etnik terör örgütleri faaliyet gösterdikleri toplumun geleceğinden söz sahibi olmayı

amaçlamaktadır. IRA, İrlanda halkının İngilizler tarafından sömürgeleştirildiği ve bu sebeple İrlanda halkının da kendi geleceğinde söz hakkına sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Deligöz, 2015: 45-49). Bu tür söylemlerle hareket etmeleri terör örgütlerinin kendilerince bir nebze de olsa meşrutiyyet sağlamalarını ve destekçi bulmalarını kolaylaştırmaktadır.

1.6. TERÖRİZM KAVRAMI VE KAPSAMI

Terörizm kavramı hakkında, birçok bilim adamı tarafından çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bunlardan bazılarını kısaca değinilecek olursa;

Karanovic' e göre; terörizm, kendi ideolojileri dışındaki kişilere devlet otoritesini reddetmek ya da kazanmak için korku yaratarak sistematik ve örgütlü bir şiddet eylemi olarak tanımlanabilir (Taylor, 2001: 10).

“Terörizm, insan haklarını ciddi bir şekilde ihlal eden uluslararası bir suçtur” (Romani, 2012: 66).

Crenshaw, terörizmi bir dizi bireysel olmayan şiddet eylemi ve sürekli bir sembolik ya da temsili hedef seçimi olarak belirlenmiş bir kısım insan grubu üzerinde psikolojik bir etki yaratmayı amaçlayan her türlü olumsuz hareketlerdir (Taylor, 2001: 10).

Hyeman, terörizm askeri şiddetten çok siyasi şiddeti tercih ederek sembolik kurbanları hedef alan bir oluşumdur (Taylor, 2001: 10).

Terörizm, bir devlete karşı yöneltilen ve belirli kişi ve grupların ya da genel halkın zihninde bir korku yaratmayı amaçlayan tüm cezai fiiller olarak tanımlanmıştır (American Journal of Emergency Medicine, 2003: 258-262).

Altuğ' a göre (1995) Terörizm demokraside doğup, yaşar. Demokrasinin kanunlarından yararlanır, toplumda birlikte var olur ve hedefi toplumu yok etmektir. Uluslararası işbirliği, terörizmi önlemede birinci derecede önemlidir ve bu işbirliği her toplum kendi çıkarlarını gütmeleri için değil aksine bütün toplumların ciddi ve samimi insan haklarını korumaya yönelik olmalıdır (Altuğ, 1995: 27).

Ergil (1980:1); terörizmi; ‘kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleri’ terörü ise; “saldırılan veya korkutulan sivil kurbanlar

aracılığıyla hedeflere daha büyük bir kitleyi yıldırma korkutarak yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin planlı ve bilinçli şekilde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması'' olarak ifade etmektedir.

Terörizm düzenli bir savaş şekli veya adi bir suç şekli olarak tanımlanamaz. Terörizmi farklı kılan, yasadışı belli siyasal amaçlara erişmek için, kendine özgü bir stratejisi olmasıdır. Terörizm mevcut yasal düzenin değişik bir siyasal yapıya dönüştürme gayesini taşıyan şiddet hareketleri olarak görülebilir. Bütün terör örgüt ve eylemleri dış dinamiklerle bağlantılıdır. Bilim ve teknikteki ilerleme, terörizmi kolaylaştırmış terör faaliyetlerinin maliyetlerinin düşmesine ve binlerce kilometre uzaklardan yapılabilmesi ve eylem için daha az insan gücüne ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır (Alp, 2015: 13).

Terörizmin Türk Dil Kurumu sözlüğündeki karşılığı ise; bir siyasi davayı zorla kabul ettirmek için karşı tarafa korku salarak, cana ve mala kıyacak davranışlarda bulunma anlamına gelmektedir.

3713 sayılı Kanunun 3'ncü maddesi terör suçlarını ve 4'ncü maddesi ise terör amacıyla işlenen suçları düzenlemiştir. Anılan Kanunun 3 üncü maddesinde yer alan Terör suçları aşağıda sıralanmıştır.

- Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (TCK-madde 302),
- Askeri tesisleri tahrip ve düşman askeri hareketleri yararına anlaşma (TCK-madde307),
- Anayasayı ihlal (TCK-madde 309),
- Yasama Organına karşı suç (TCK-madde 311),
- Hükümete karşı suç (TCK-madde 312),
- Türkiye Cumhuriyeti hükümetine karşı silahlı isyan (TCK-madde 313),
- Silahlı Örgüt (TCK-madde 314),
- Örgüte silah sağlamak (TCK-madde 315),
- Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma (TCK-madde 320),
- Cumhurbaşkanına suikast (TCK-madde 310/1),

3713 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan terör amacıyla işlenen suçlar ise şu şekilde sıralanabilir

Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kasten öldürme, başkasını intihara teşvik, kasten yaralama, eziyet, bir başkasını; kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına bir saldırı gerçekleştireceği şeklinde tehdit etme, şantaj, cebir, kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakma, eğitim ve öğretimin engellenmesi, kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin, siyasi hakların, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi, konut dokunulmazlığının, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, sendikal hakların engellenmesi, nitelikli hırsızlık, yağma, nitelikli yağma, mala zarar verme, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, radyasyon yayma, atom enerjisiyle patlamaya neden olma, tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması veya el değiştirmesi, içilecek sulara, her çeşit besine zehir katarak veya başka şekillerde bozarak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşürme, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti, para ve kıymetli damgaların üretiminde kullanılan alet ve malzemenin izinsiz üretimi, mühürde sahtecilik, resmi belgede sahtecilik, halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit, suç işlemeye tahrik, suçu veya suçluyu övme, ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması, kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformların işgali, bilişim sistemine girme, sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, görevi yaptırmamakta direnme, kaçmaya imkân sağlama, devletin egemenlik alametlerini aşışılama, suç için anlaşma, askeri komutanlıkların gaspı, halkı askerlikten soğutma ve askerleri itaatsizliğe teşvik ve cumhurbaşkanına suikast dışındaki fiili saldırılar, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar (ateşli silah kaçakçılığı vb.), 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan orman yangını çıkarmak, 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda yer alan hapis cezası gerektiren suçlar (teşekkül halinde kaçakçılık vb.), olağanüstü hal ilanına neden olan suçlar (şiddet olayları vb. nedenlerle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması), 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Kanununda yer alan kültür ve tabiat varlıklarının yurt dışına çıkarılması.

18.07.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5532 sayılı Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunun 8 inci maddesinde düzenlenen terörün finansmanı suçu aşağıdaki şekildedir:

Her kim tümüyle veya kısmen terör suçlarının işlenmesinde kullanılacağını

bilerek ve isteyerek fon sağlar veya toplarsa, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Fon, kullanılmamış olsa dahi, fail aynı şekilde cezalandırılır.

Söz konusu maddede terörün finansmanı suçunu işleyenlerin örgüt üyesi olarak cezalandırılacağı belirtilmiş, bahsedilen Kanunun 7'nci maddesinde de örgüt üyelerinin Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. TCK'nin 314 üncü maddesinde ise örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla Türk hukukuna göre terörün finansmanı suçunun cezası 5 yıldan 10 yıla kadar hapis cezasıdır.

Diğer taraftan, 3713 sayılı Kanunun 8/A maddesinde; bahsedilen Kanun kapsamına giren suçların kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi durumunda verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir. Aynı Kanunun 8/B maddesinde ise; bu Kanun kapsamına giren suçların bir tüzel kişiliğin faaliyeti doğrultusunda işlenmesi halinde, Türk Ceza Kanununun 60 ıncı maddesine göre iznin iptali ve malvarlıklarının müsadereci gibi yaptırımlara hükmolunacağı ifade edilmiştir.

Savaş çıkararak ve insan hakları ihlalleri sebebiyle gücünü ve yetkisini kötüye kullanan devletler ise devlet terörizmi denilmektedir.

Güç olmasına karşın, birçok tanım terörizm ile politik güdümlü şiddeti birbirinden ayırt eden diğer türlerden gelen teröre yardım eden bir takım özellikleri paylaşmaktadır. Terörizm sade mülksüzlüğü ortadan kaldırma veya birincil kurbanlar dışındaki diğer insanlara da zarar verebilmektedir(Taylor, 2001: 10).

1.7. TERÖRİZMİN AMAÇLARI

Terörizmin birçok amacı vardır. Bunlar öncede ifade edildiği gibi temelde toplumun üzerine “korku salma” ve dikkatleri örgütlerin üzerine toplama ve yıldırıcı hareketler sergilemedir. İnsanları korkutmak için özellikle günümüzde küreselleşme ile birlikte sosyal medyanın da çok yaygın olduğu bir dönemde ihtiva eden unsuru bir olay yaratarak insanlar üzerinde olumsuz baskıyı artırmaktır. Belli bölgelerin ya da ülkelerin güvenlik mekanizmasını baltalayarak maddi ve manevi kayıplar vermesi amacı güdülmektedir.

İkinci amacı Psikolojik baskılar uygulayarak insanları taraf olmaya itmek, toplumların terörün benimsediği ideoloji karşısında tarafsız kalmamaları ve terör örgütleri tarafına geçmelerini sağlamak tarafsızlıklarını yitiren “toplumların” ya mevcut ideolojiye katılmalar ya da korkudan “karşı tarafa katılmaktan çekinmeleri hedeflenmektedir (Ergil,1980:174).

Üçüncü amacı ise itaat ettirmektir. Bu amaç terörist gruplarca kendi üyelerine ve etkilemek istedikleri halk kesimlerine uygulanabilmektedir. Terörist örgütlerin amacı; yandaşlar kadar “seyircilerin” de baş eğmeleri, “hedef kitleyi” yıldırma, onları yönlendirmek veya yönetmektir (Gençtürk, 2012: 15).

Terörist grupların dördüncü amacı; finansman sağlamaktır. Grup, eylem gerçekleştirebilme, örgüte yeni eleman katabilme, mevcut elemanları koruyabilme ya da kısacası örgütün hayatta kalabilmesi için gerekli tüm işlemler için kaynak temin etmeyi hedefler. Finansman ihtiyacını böylelikle sağlamayı hedeflerler. bu amacı bir örnekle ele alacak olursak; 1972 olimpiyatları sırasında yaşanan İsrailli atletleri rehin alan grubun lideri Ebu İyad ‘ın (Salah Halef) amacı arkadaşlarının hapisten çıkarmaları talebin İsrail hükümetinin reddetmesine rağmen amacın genel olarak gerçekleştirildiğini ifade etti: “ dünya kamuoyunun, Filistin dramını dikkate almaya zorlamıştır ve Filistin halkı, varlığını o ana kadar dışlandığını uluslar arası topluma zorla benimsetmiştir (Ergil, 1980: 175).

Terörizmin diğer bir amacı ise siyasal iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin devleti yıpratarak ve toplumun üzerinde sahipsiz kaldıklarına dair inanç oluşturmak için, şiddet olaylarıdır. Bu durumun yanı sıra, mevcut düzenin korunmasından yana olan güçlerin de, çeşitli çevreleri kışkırtarak “onları güçlü bir yönetime çağrı” çıkartacak şiddet eylemlerine yönelmelerine de sebebiyet vereceklerdir (Keleş ve Ünsal, 1982: 3). 12 Eylül 1980 ihtilalinden önce Türkiye’nin çevresini kuşatan şiddet hareketleri gerçek maksadının, askeri müdahaleye ortam hazırlayarak oluştuğunu ve siyasal kutuplaşma (sağ-sol) neticesinde meydana gelen çalışmalarda hayatını kaybeden kişiler farkında olmadan tuzağa düşürülmesi örnek teşkil edebilecektir (Türköz, 2011: 34).

1.8.TERÖRİZMİN FİNANSAL KAYNAKLARI VE TERÖR ÖRGÜTLERİ İÇİN ÖNEMİ

Terörizmle mücadelede genellikle ilk ve temel amaç eylemlerin şiddetin ortaya çıkan kaos ortamının ortadan kaldırılması olmuştur. Bunu yaparken sadece saha da mücadele stratejileri benimsenmiştir. Böyle bir yaklaşım doğal olarak terörizm ile mücadele de en önemli başlık olan finansal mücadeleyi gölgede bırakmaktır.

Terör örgütleri eylemlerinde devamlılığı sağlayabilmek için beslenme, barınma, giyecek, tedavi, haberleşme gibi ihtiyaçları tedarik için lojistik desteğe ihtiyaçları vardır. Eğer bu destek ortadan kaldırılır ise örgütün finansman kaynağı ortadan kalkacak ve dolayısıyla terör olaylarının azalması anlamına gelmektedir. Bu sebeple yönetimin önemle üzerinde durması gereken konu terörün finansal kaynakları önleme çabaları olmalıdır. MASAK'ta yapılan açıklamada, “*terör örgütlerinin asıl amacı gelir elde etmek değil, elde ettikleri gelirle ideolojilerini gerçekleştirme ve faaliyetlerinin devamını sağlamaktır*” (Mali Suçları Araştırma Kurulu, Terörün Finansman Kaynakları).

Ayrıca yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, organize suç örgütlerinin asıl hedefi ekonomik anlamda güce sahip olmak iken terör örgütlerinin ise siyasi amaçlarla eylemlerini sürdürebilmektir. Terör örgütlerinin politik amaçlı bu eylemlerinde devamlılığı sağlayabilmek için fonlara gereksinim duymalarına veya bu fonların çeşitli kaynaklardan giderilmesine terörizmin finansmanı denilmektedir (Gücenmez, 2014: 24-25).

Terör örgütlerinin finansmanındaki uyguladıkları yöntemler çoğunlukla aynı fakat bulundukları bölgenin sağladığı seçenekler doğrultusunda ve inandıkları ideolojiler doğrultusunda bazı farklılıklar oluşmaktadır. Örneğin PKK terör örgütünün çoğunlukla finansmanı uyuşturucu ticaretinden gelmektedir. Bu çerçevede El-Kaide silah ticareti ve göçmen kaçakçılığı, Almanya’ da ki Kızıl Ordu Fraksiyonu ve İtalya’daki Kızıl Tugaylar banka soygunlarından gelirlerini elde etmektedir (Alkan, 2004).

Terörizmin yasal ve yasal olmayan finansal kaynakları mevcuttur. Çoğunlukla yasal olmayan kaynaklardan finansman sağlasalar da yasal kaynaklardan da gelir elde etmektedirler. Bir başka deyişle; terör örgütleri farklı şekillerde finansman kaynağı ve

teknikleri ile gelir elde etmektedirler. Terör gruplarının, yasal olarak gelirleri arasında kurmuş oldukları dernek, vakıf, kooperatifler, aidat ve bağışlar vs. yer almaktadır. Aidat ve bağışlar; terör örgüt üyesi olmayan veyahut örgütle bağlantısı hiçbir şekilde bulunmayan bireyler tarafından isteye bağlı ya da korkutularak terör örgütlerine maddi yardımda bulunulabilir. Bu bağış ya da yardımlar doğrudan para şeklinde yapılabilir veya beslenme, barınma, giyim, sağlık vb. durumlar şeklinde olabilir. Kar amacı gütmeyen kuruluşların kullanılması; Kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından karşılanan bağışlarla da terör örgütlerine finansal destek sağlanabilir. Bağışta bulunan bireyler genellikle verdikleri paraların terör örgütlerine aktarılacağını bilmemekte, bu kuruluşların bildirdiği yasal amaç çerçevesinde kullanılacağı düşüncesiyle finansal destek vermektedirler. Örgüte ait yayınlardan elde edilen gelirler: Terör örgütleri, yayınladıkları gazete, dergi ve kitapları fikirleri yaymak veya teorik eğitimlerde üyelerini eğitmek amacıyla kullanmanın yanında bu yayınları sempatanlarına satarak mali kaynak sağlamaktadırlar (Mali Suçları Araştırma Kurulu, Terörün Finansman Kaynakları)

Terör örgütlerin yasa dışı kaynakları ise çoğunlukla suç unsuru oluşturan ve terör örgütleri arasında bir ittifak halinde kullanılan kaynaklardır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda terör örgütlerinin başlıca iki finansmanı olduğu ileri sürülmektedir, bunlardan birincisi; yasadışı faaliyetler yoluyla elde edilen gelirler (kaçakçılık, haraç toplama, gasp ve hırsızlık, dolandırıcılık, uyuşturucu ticareti vs.) ikincisi ise; yasal görünümlü faaliyetler yoluyla elde edilen gelirler (bağış ve aidat toplama, gölge kuruluşlar aracılığıyla ticari faaliyetler vb.dir) (Polis Akademisi Başkanlığı Uluslararası Terörizm Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi, İspanya’da Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anti-Demokratik Uygulamalar, Anti –Terör Özgürlük Örgütü Raporu, 2009).

Terörizm uluslararası bir etkileşim içindedir diğer ülkeler ile çeşitli yakınlığı ve bağlantısı olan bazı illerimizde meydana gelen kaçakçılık faaliyetleri ile terörizm finansmanı arasındaki ilişki aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Terörün Ekonomisi

İLİN ADI	SINIR ÜLKE	KAÇAKÇILIK TÜRÜ	TERÖR FİNANSMANI
Van	İran	Uyuşturucu kaçakçılığı, akaryakıt, çay, şeker, sigara kaçakçılığı, göçmen kaçakçılığı	Sınırın İran tarafında kurulan sözde gümrük noktalarında örgüt adına para toplanmaktadır.
Hakkari	İran /Irak	Uyuşturucu kaçaklığı Akaryakıt çay, şeker ve her türlü emtia kaçaklığı, Irak üzerinden silah kaçakçılığı	Kaçakçılık faaliyetinden vergi adı altında haraç toplanmaktadır. Bölgede ihale alan şahıslardan örgüt tarafından vergi toplanmaktadır. Devlet tarafından dağıtılan her türlü tazminat ve yardımlardan örgüt haraç toplamaktadır.
Şırnak	Irak/Suriye	Akaryakıt kaçakçılığı, Irak üzerinden alınan silah kaçakçılığı, Sigara alkol kaçakçılığı, Göçmen kaçakçılığı	Kaçakçılık faaliyetinden vergi adı altında haraç alınmaktadır. Bölgede ihale alan bazı şahıslardan örgütçe vergi alınmaktadır. Irak sınırında kaçakçılardan sözde vergilendirme adı altında para toplanmaktadır.

Kaynak: Polis Akademisi Başkanlığı Uluslararası Terörizm Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi, İspanya’da Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anti-Demokratik Uygulamalar, Anti –Terör Özgürlük Örgütü Raporu, 2009

-Silah kaçaklığı; Berlin duvarının 1989 yılında yıkılmasından sonra silah kaçakçılığı ve terör eylemlerindeki artış büyük bir ivme kazanmıştır. Avrupalı devletler ise teröre karşı güvenliklerine karşılık yeni stratejiler belirlemişlerdir. Örgütler gerek ticaret amaçlı gerekse de kendi ihtiyaçları olan silahları temin etmektedirler. Silah ticareti olması için siyasal sebepler de önemlidir çünkü silah satılabilmesi için bir yerlerde iki tarafın birbirine girmiş olan arz talep boyutunda silah satışları ve kaçakçılığı gerçekleşmektedir. Silah kaçakçılığı özellikle sıcak savaşın hâkim olduğu yerlerde daha aktif bir rol sergilemektedir (Uyar, 2008: 53). Silah kaçakçılığında önemli bir yere gelmiş olan Victor Bout, Rus askeri üslerindeki silahları rüşvet karşılığında ülkeden çıkararak, Afganistan, Kolombiya, Lübnan, Kongo, Liberya gibi terörist grupların sürekli çatışma halindeki bölgelere sevk etmiştir. 5 Mart 2008 yılında Tayland da yakalanmıştır (Vatan Gazetesi, 06.03.2008).

-İnsan ticareti ve göçmen kaçaklığı, savaşın ve terörün olduğu kesimlerde şiddetten kaçıp sığınmak için yeni yerlere gitmeye çalışan insanların gayri resmi yollardan gitmesini sağlayanların yaptığı fiile göçmen kaçaklığı denir. Bu insanların mağduriyetlerini kullananlar bir ticaret ortamı oluşturarak güvenli olmayan yöntemlerle

ve karşılığında para alarak onları başka bölgelere taşıyan kaçakçılar yüzünden birçok göçmen hayatını kaybetmiştir. İnsan ticareti haksız kazanç elde etmek amacıyla hareket eden ve uluslararası iletişim içinde olan suç örgütlerince organize edilmektedir. Yasa dışı göçmenlerin büyük bir kısmı İzmir ve İstanbul gibi kentlerde yaşamaktadır (UTSAM Raporlar Serisi, 2012: 3). Ayrıca El-Kaide, EL Şebab ve FARC gibi terör örgütlerinin insan ticareti ve kaçaklığı ile ilgili faaliyetleri bazı kaynaklarda yer almaktadır. 1999 yılında El-Kaide örgütlerince kaçırılan kadınların zorla evlendirildikleri ve genel evlere satıldıkları ve işlerinde köle olarak çalıştırıldıkları ve bu zaman diliminde Afganistan'ın Shomali vadisinde yaşayan köylülerin çoğunlukla kadınların bulunduğu 600 kişinin kaçırılarak Pakistan'a götürülerek satıldıkları öne sürülmüştür. Afganistan genelinde kaçırılan kadınların da Taliban militanlarının cariyeleri olarak kullanıldıkları bazılarının ise El-Kaide örgütlerince zengin Arap ülkelerine satıldıkları ifade edilmiştir (Poloni, Staudinger ve Ortals, 2013: 46). Hatta bu yasa dışı ticaretin çoğu zaman organ mafyasına kadar devam ettiği karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütleri insan ticareti ve göçmen kaçaklığından gelir elde ederek finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

-Sigara kaçaklığı; soğuk savaş döneminin sona ermesi ile birlikte terör örgütlerinin gelirlerinde de farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kaçakçılık hususunda dünyada yasal olmayan gruplar, birbirleri ile ittifak içine girmişler ve bu durum terörizmin finansmanı için kullanılmıştır. Vergilerin yükselmesi ile birlikte tüketiciler üzerindeki yük ve tüketicilerin yasa dışı yollara başvurma eğilimleri artmıştır. Kaçak ürünlere karşı bu şekildeki talep artışı da terörün finansmanına katkı sağlamıştır. Bu durumun terörizm finansmanı dışında kamu gelirleri üzerinde de negatif etkisi bulunmaktadır. 2000 yılında Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti arasında yapılan '*sahte tütün kaçakçılığı*' Birleşmiş Krallığı beş yüz altmış sekiz milyon dolar gelir kaybına uğratmıştır. IRA terör örgütünün bu kaynaktan elde ettiği gelir miktarını, yedi ile on iki milyon dolar arasında yükseltmiştir (Aydın, 2009: 27).

-Soygun ve gasp; terör örgütlerinin gelir elde etmek için kullandığı yollardan birisi de gasp ve Gasp bir kimsenin izni olmadan malına el koymak anlamına gelmektedir (TDK sözlük anlamı). Terör örgütleri, isteklerini yerine getirmeyen bireyleri tehdit ederek ve korkutarak onların evlerini, arazilerini terk etmelerine sebep olur ve bu gayrimenkulleri kendi zimmet geçirirler. Aynı zamanda banka şubelerine

yapılan baskınlar, kuyumcu dükkânları, döviz bürolarına vs. ganimet para getirebilecek yerler de terör örgütleri için hedef halindedir. Ayrıca soygun ve gasptan elde ettiği ganimetleri satarak bunları nakit paraya çevirebilirler (Kohistani, 2014: 22).

-Uyuşturucu kaçaklığı; MASAK'a göre uyuşturucu kaçaklığı “Getirisi çok yüksek, nakliyesi kolay, alıcısı bol, talep elastikiyeti sert, tedavüldeki değerli para karşılığı takası mümkün, üretimi zahmetsiz, pazarlama ağı kolay bir mal olan uyuşturucu terör örgütleri için önemli bir gelir kaynağıdır” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca uyuşturucu ticareti ile terörizm arasındaki ilişki o kadar ilerlemiştir ki narkoterörizm diye bir kavramın ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Gücenmez, 2014: 30). Çoğu zaman narkoterörizm uyuşturucu baronları ve silahlı terör örgütleri ile bir işbirliği içinde olduğu görülmektedir.

BM Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme ; “herhangi bir kimse tarafından kimse tarafından kısmen veya tamamen sözleşmede belirtilen eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılması niyetiyle veya kullanılacağını bilerek doğrudan veya dolaylı olarak, yasa dışı bir şekilde ve kasten fon sağlama ve toplama” şeklinde terörün finansmanını tanımlamıştır.

İçişleri Bakanlığı tarafından, Terör örgütü PKK'nın 1984 yılında Şemdinli-Eruh kanlı saldırılarından sonra uyuşturucu ticareti ile bağlantısı incelenmektedir. Terör örgütü PKK/KCK'nin kenevir yetiştirme ve ticaretinden yaklaşık olarak yıllık beş yüz milyar Türk Lirası uyuşturucu kaçaklığından ise bir buçuk milyara yakın gelir elde ettiği bildirilmiştir (En Son Haber, 27.06.2016).

Terör örgütleri; uyuşturucu kaçakçılığını kendi örgüt bünyelerinde yapabilecekleri gibi bu işle meşgul olan organize suç örgütleri ile ittifak halinde de yapabilirler. İşbirliği durumundan iki tarafta kazançlı çıkar Uyuşturucu kaçakçıları terör örgütünün silah ihtiyaçlarını giderirken terör örgütleri ise gelir elde etme ve bunun aklanmasının yanında, örgütün uyuşturucu ticareti ile doğrudan ilişkisini göstermektedir (Gücenmez, 2014: 31).

Uyuşturucu satan dört örgütten birisi PKK/KCK terör örgütü ile Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC), Tamil Elam Bağımsızlık Kaplanları (LTTE) ve Özbekistan İslami Hareketinin (IMU) uyuşturucu kaçaklığı suçlarını işledikleri ve gelirlerinin bir kısmını uyuşturucudan elde ettikleri bilinmektedir (En Son Haber 27.06.2016).

Terör örgütlerinin yukarıda sayılanların haricinde finansman kaynakları olarak, akaryakıt ve gümrük kaçaklığından, haraç, fidye, sahtecilik, elmas ve altın kaçaklığı gibi gelirleri de bulunmaktadır. Ülkemizde çok yakın bir tarihte, FETÖ/PDY terörün finansmanı ile ilgili olarak kamu kaynaklarını, kamusal mal ve hizmetleri kullanarak gelir elde etmiştir.

Özellikle suç geliri esas itibariyle, narkotik madde kaçaklığı gibi uluslararası boyutta gerçekleşen örgütlü cürümlerden kaynaklanması ve netice itibariyle suç gelirlerinin aklanması ile uluslararası iş birliğini zorunlu kılmıştır. Ülkelerin tek başına mücadele etmesine imkân vermeyecek şekilde büyük çaplı aklama faaliyetlerine karşı çok boyutlu mücadele esaslarını belirlemek, bu esasları organize etmek, bu konuda yeni standartları ilerletmek ve ülkeler arasında ittifak tesis etmek maksadıyla bir Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force) FATF adlı bir organizasyon kurulmasına karar verilmiştir. Türkiye de yılından itibaren FATF üyesi olmakla birlikte Suçla mücadele hak ve adaletten yana, ilkeli ve kararlı stratejiler izlenmesinde yönelik işbirliği içindedir (Bankalar Dergisi, 2005: 76).

2005 yılında MASAK ve TBB tarafından yapılan çalışmada FATF tarafından terörizmin finansmanına ilişkin gelir dağılımı ve finansmanı ve muhafaza yöntemleri aşağıdaki gibi resmedilmiştir.

Tablo 3: Terörizmin Finansmanına İlişkin Gelir Dağılımı

-Terörizm Finansmanı- Alternatif Gelir, Dağıtım ve Muhafaza Yöntemleri			
Yasadışı Ticaret	Gelirler	Transfer	Muhafaza
Uyuşturucu Ticareti	X		
Silah Kaçakçılığı	X		
Sigara Kaçakçılığı	X		
Elmas Kaçakçılığı	X	X	X
Altın		X	X
Sistemler			
Vakıf ve Dernekler	X	X	
Banka Dışı Havale Sistemleri		X	
Finans Şekli			
Nakit Para		X	X

Kaynak : Bankacılar Dergisi, 2005: 101

Terör örgütleri için finansman kaynakları büyük önem taşımaktadır. Terör örgütlerine finansal darbe vurulamaz ise eylemlerine devam edeceklerdir. Bundan dolayı Terörle mücadele de devletin üzerine düşen en önemli vazife ilk aşamada terörizmin finansman kaynaklarını kurutmak olacaktır. İstanbul Barosu Dergisinin istatistiklerine göre, terör örgütlerinin şiddet içerikli eylemleri, bombalama (%38), ateşli silahla saldırı (%24) ,intihar bombalaması (%10) ve rehin alma (%5) olarak sıralanmaktadır (İBB,2014:115). Bu eylemlerin hazırlık ve uygulama maliyetleri FATF tarafından hesaplanmıştır.

Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) 2008 yılındaki raporlarında aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi terör eylemlerinde örgütün doğrudan maliyetlerini bize vermektedir. Örgütün doğrudan maliyetlerinin yanında terör örgütlerinin birçok gelir kaynağının olduğunu bilmekte fayda vardır.

Tablo 4:Terör Eylemlerinde Örgütlerin Maliyetleri

Saldırı	Tarih	Tahmini Maliyet
Londra metrosu saldırısı	7 Temmuz 2005	8 000 Sterlin
Madrid tren İstasyonu bombalamaları	11 Mart 2004	10 000 ABD Doları
İstanbul HSBC bankası ve sinagog bombalamaları	15 ve 20 Kasım 2003	40 000 ABD Doları
Jakarta JW Marriot oteli bombalaması	5 Ağustos 2003	30 000 ABD Doları
Bali bombalamaları	12 Ekim 2002	50 000 ABD Doları
USS Cole Saldırısı	12 Ekim 2000	10 000 ABD Doları
Doğu Afrika Elçiliği bombalamaları	7 Ağustos 1998	50 000 ABD Doları

Kaynak : FATF, 2008:7

Türkiye’de terörizmin finansmanının önlenmesine ilişkin mevzuat (MASAK,2017)

-5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ,

-3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu,

-5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun,

- 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun,
- Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik,
- Terörün Finansmanına Yönelik Şüpheli İşlemlerin Bildirilmesi Genel Tebliği
- 6 sıra numaralı Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliğinden Oluşmaktadır.

1.9. ULUSLARARASI TERÖRİZM

Terörizm, nasıl tanımlanırsa tanımlansın her zaman halkların istikrarına ve sıradan insanların barışına meydan okumaktadır (Çapcıoğlu ve Metin, 2017:27).

Uluslararası terörizm, dehşet yaratarak kabul edilen uluslararası diplomasi veya savaş prensipleri dışında sonuçlar almak istemektedir (Altuğ, 1986-1987: 48).

Terörizm, diğer organize suçlardan ayrı olarak değerlendirilmesi gereken ve mücadele gerektiren bir kavramdır. 1973'lere kadar terörizm kavramı rakiplere gözdağı vermek ve korkutmak amacıyla silah olarak kullanılmıştır. Fransa'da devrimci hareketin hâkim olduğu ilgili dönemde üst sınıf göçmenleri, dış güçler kendi emelleri için kullanmaya başlaması sonucunda bu durum Fransa için bir tehdit oluşturmuştur. Devrimci hükümet içinde bulunan hainlere karşı 'terör hükümrânlığı' getirmesinin sonucunda terörü yaymak için silah olarak giyotin kullanılmıştır. 100 yy. sonrasında 19. yy. başlarında ise teröristler, hükümete karşı benzer fiillerde bulunan anarşistler olmuşlardır. Bu zamandan sonra artık terörizm 'eylem propagandası olarak gündemde yerini almıştır (Doğan, 2004: 68). Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendisini yakması ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasındaki ülkeler yeni bir sürece girmeye başlamıştır. Hak ve özgürlük ifadelerinin ön plana çıktığı, tek adam yönetimlerine karşı başlayan halk hareketleri daha sonra Yemen, Mısır ve Libya başta olmak üzere bu bölgedeki birçok ülkeleri de etkilemiştir (Sezginoglu, 2006: 157-178).

Uluslararası terörizm en basit haliyle; uluslararası sonuçlar doğuran terörist eylemler şeklinde tanımlanabilir. Eylemin birden fazla ülkenin topraklarının ya da insanların hedef alması ve belirgin uluslararası neticeler doğurması halinde söz konusu olan uluslararası terörizm; ulusal bir sisteme ülke dışından yöneltilen bir şiddet ve ya

tehdit fiilidir. Böyle bir durumda terörizm, artık ulusal sınırları aşmış ve uluslararası sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Buna göre terörist eylemler, ulusal sınırların dışına taşığında veya yabancı bir devletin vatandaşlarına ya da tesislerine yöneltildiğinde uluslararası bir boyut kazanmakta ve uluslararası terörizm söz konusu olmaktadır (Topal, 2005: 52-53).

Günümüz şartlarında terörün en önemli yanı artık terörün çoğunlukla uluslararası boyutlara ulaşmış olmasıdır. Nitekim terör örgütleri ekonomik yardım, eğitim alanları ve barınma için dış bağlantıların desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple faaliyet yürüttükleri ülkenin dışında ülkelerdeki terör örgütleriyle iletişime geçerek işbirliği içerisine girmektedirler. Örneğin; Türkiye’de faaliyet gösteren sol, dini motifli ve bölücü terör örgütlerini incelediğinde, dış bağlantılarının olduğunu görülmektedir. Yıkıcı terör örgütlerini Avrupa ve Filistin’de ki terör örgütleri ile Hizbullah terör örgütlerini İran’la; terör örgütü PKK’nın da birçok Avrupa ülkesinin yanında özellikle Suriye, İran ve Irak’la bağlantılı olduklarını bilinmektedir (Alkan, 2002: 25-26).

Uluslararası terörizmle birlikte asimetrik terörizmde ön plana çıkmıştır. Asimetrik terörizm; terör örgütüyle hedefi arasındaki genel itibariyle asimetrisi sebebiyle, faaliyetleri zaman, yöntemi kullanılan silahın güç özelliği taşıdığı, aradaki farkın, çatışma alanı, örgüt elaman ve lojistik destek unsurlarının belirgin olmaması ve gizliliğini bir avantaj olarak kullanan terör örgütünce savaş hukuku da dâhil tüm hukuk ve etik kaidelere aykırı davranışın meşruiyet sebebi olarak ifade edildiği bir terör türü şeklinde belirtilebilir (TBB, 2006: 67). Bir başka deyişle saldırganın karşı tarafın zayıflığından, güçsüzlüğünden veyahut zaaflarından yararlanarak gerçekleştirdiği eylemlere denir. Uluslararası asimetrik terörizm tehdidinin Soğuk Savaş döneminin bittiği dönemden itibaren başladığı ve bu olgunun 1980’lerde bazı işaretlerini gösterdiği ve 1990 yılında kendisini defalarca gösterdiği ve bu gelişmeleri izleyen birçok Batılı İstihbarat Servisinin kaynaklarının büyük bir kısmını terörle mücadeleye ayırdıkları bilinmektedir (Kızıldağ, 2010:152-153). Çünkü terör örgütleri hiçbir zaman tam manasıyla kontrol edilemez ve destekleyen ülkelere de zarar verirler.

Terör örgütlerinin her yerde olduğuna ve uluslararası bir çözüm sağlanması ihtiyacı aşağıdaki örneklerle ifade edilmiştir:

Almanya –Manheim - Dortmund

PKK tarafından Manheim’da gerçekleştirilen eylemlerde büyük maddi zarar meydana gelmişti.

PKK tarafından 16 Mart 1996 Tarihinde Dortmund ‘da gerçekleştirilen şiddet eylemlerinde çok sayıda kişi yaralanmış ve birçok iş yerine maddi zarar verilmiştir(Terörizm Her Yerde Dayanışma, Türk Demokrasi Vakfı,1996: 20-21)

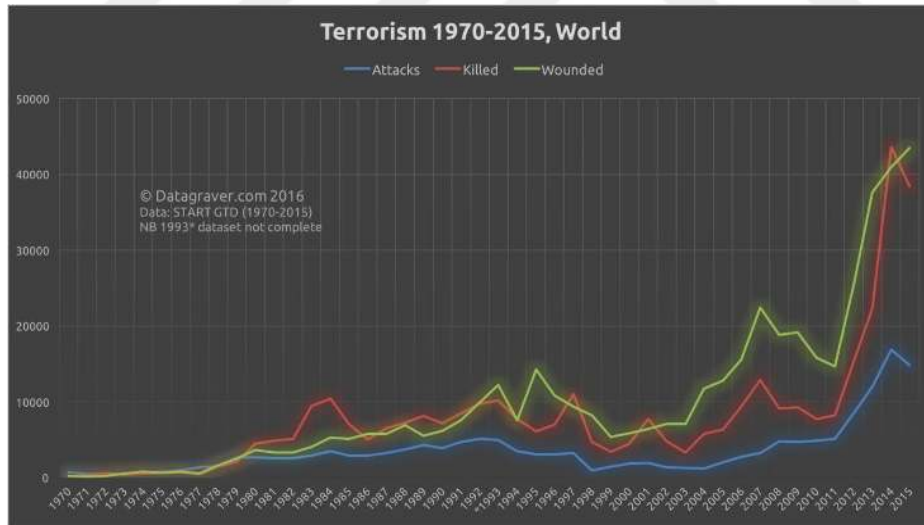
Hindistan

Yapılan son seçimlerin ardından 21 Mayıs 1991’de Başbakan Rajiv Gandhi, Tamil Nadu eyaletinde, Tamil Tigers örgütü mensubu bir intihar bombacısı tarafından öldürülmüştür.

İsrail

4 Kasım 1995 günü İsrail Başbakanı Yitzak Rabin’e aşırı –dindar –milliyetçi Yigal emir tarafından üç el ateş edildi ve kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir (Şalom Gazetesi, 4 Kasım 1995). Terörizme ait dünya genelindeki artış eğiliminin yıllara göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Grafik 1: Dünya Geneline Terörizm Odaklı Eylemlerdeki Artışlar

Kaynak: Global Terrorism Database

O dönemlerde terörizm in kanlı saldırıları çok büyük zararlar sadece yukarıdaki ülkelerde değil aynı zamanda, Mısır, Rwanda, Komboçya, Sri Lanka, Yemen, Kolombiya vs. birçok ülkeye vermiştir (Doğan, 2004: 69).

Caşın (2008: 208); uluslararası terörü etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamıştır;

ileri teknoloji ve hız faktörü, silah, ulaşımı, endüstri ve iletişim teknolojisindeki ilerlemeler uluslar üstü teröristlerin işine yaramıştır ve bu durumlar arasında en önemlisi uydu iletişimi etkisi olmuştur.

Sıcak çatışmalar ve uluslararası kitlesel göç hareketleri, Dünya'daki göçmen sayısının hızla artması, terörizmin uluslararası alanda daha kolay eylemlerine devam etmesini sağlamıştır.

Uluslararası siyasal konjonktürdeki büyük kırılmalar, ikinci dünya savaşı, sömürgeci devletlerin yenilmezlik ulusların da sonu olmakla birlikte özellikle Avrupalı sömürgeci devletlerin büyük yenilgiler olarak prestijlerini kaybetmeleri, himayeleri altındaki milletlerin özgürlük düşüncelerini ateşlemişlerdir.

Destekçi devletlerin sayılarının artması ve küresel ekonomik hareketlerdir.

Ayrıca terörizme karşı uluslararası anlaşmalar ve kapsamaları, uluslararası boyutlarıyla terörizmin ele alınması ve yasaklanmasına ilişkin ilk adımlar II. Dünya Savaşı öncesine kadar uzanmaktadır. 1937 yılında, terörizmin önlenmesi ve cezalandırılmasına dair anlaşma Milletler Cemiyeti döneminde yapılmış olup yalnızca bir ülkenin onayladığı bu anlaşma yürürlüğe konulamamıştır. Çünkü bu anlaşma üzerinde ittifak kurulamamış olmakla birlikte teröre dair ortak bir tanım bile bulunmamıştır. Sadece spesifik özellikli anlaşmalar yapılmıştır (Kaya, 2005: 27).

1.10.TÜRKİYE'DE TERÖR

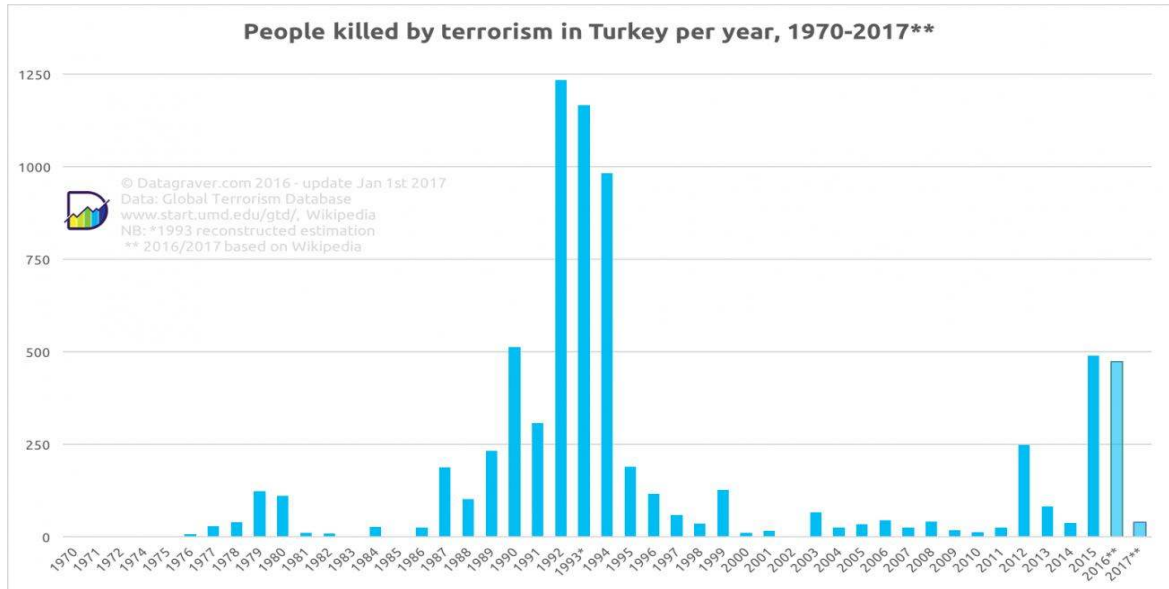
Özellikle Türkiye Cumhuriyeti terör olayları dolayısıyla en çok maddi ve manevi en çok kayıp veren ülkelerden biri olmuştur. Bu çerçevede ilerleyen kısımlarda Türkiye'de gerçekleştirdiği kanlı eylemlere değinilecektir.

Bir ülkenin dünya üzerinde bulunduğu konum, yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip oluşu gibi etkenler o ülkenin dış politikasını da etkiler. Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine yaklaştığı bir konumda bulunan ve bu sebeple önemli bir köprü görevi gören bir ülkedir. Ayrıca Ortadoğu ülkeleri ile yakınlığı ile dikkat çeken özelliğidir. Ortadoğu dünyanın en büyük petrol rezervlerine sahiptir. Petrol günümüzde en önemli enerji kaynağının başında gelir ve dünya üzerinde birçok savaş petrol yüzünden çıkmaktadır. Bu kaynaklara yakın bölgelerde terörizm ve kaos ortamının

sürmesi ve yeni terörist oluşumların çıkması bu perspektifte şaşırtıcı olmayacaktır. Karadeniz ve Akdeniz’de su yolu hâkimiyetine sahip ve Türkiye’nin üç tarafı denizlerle çevrili ve jeopolitik öneme ve iklim çeşitliliğine sahip olması turizm ve tarım alanları potansiyeli açısından da diğer ülkelere nazaran oldukça avantajlı bir konumdadır. Bunun yanında ülkelerin ciddi yer altı kaynak rezervleri bulunmaktadır. Örneğin bor madeninin en büyük rezervi Türkiye’dir. Yukarıda sayılan birçok etken dolayısıyla Türkiye öncesinde Osmanlı ve Türkiye birçok gücün odak noktası olmuştur. Bundan dolayı (TR) iç ve dış faktörler kullanılarak zayıflatılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede sayılan tüm faktörler bir arada değerlendirildiğinde; CIA, MOSSAD, KGB veya SAVAK gibi dış istihbarat örgütlerinin ülkemizde terörün yaygınlaştırılmasında parmağı olduğunu düşünenlerin sayısı azımsanmayacak bir orandadır (Keleş-Unsal, 1982: 8).

Türkiye’de terörün ortadan kaldırılması için hem bireylere hem de devlete önemli roller düşmektedir. Başka bir deyişle terörle mücadele sivil halk ve siyasi güçler birlikte çalışmalıdır. Devlete düşen görev ise; dini, siyasi, ekonomik çıkar vb. dünyevi bir çıkar sağlamak isteyen kişiler ve kurumlara izin vermemelidir (Kohistani, 2014: 13).

Grafik 2: 1970-2017 Yılları Arasında Türkiye’de Terör Saldırıları Sonucu Yaşamını Yitirenler

Kaynak : Global Terrorsim Database

Türkiye’deki terör örgütlerinin birçoğu dış ülkelerle bağlantılarının gerek kaçakçılık gerekse uyuşturucu ticareti üzerinden finansmanlarının büyük bir kısmını

sağlamaktadır. Yukarıdaki grafikte 1970 ve 2017 yıllarındaki terör faaliyetleri sonucu yaşamını yitirenlere ait bilgiler verilmiştir. Terör eylemleri 70’li yıllarda yavaş yavaş başlamış olsa da asıl olarak 1984 yılında büyük eylemlerine başlamıştır. 33 yıldır Türkiye için terör, ülkenin ilerleme ve refahının önünde engel teşkil eden bir sorun olmaya devam etmektedir. Terör olgusu devlet tarafından başlarda çok ciddi bir sorun olarak görülmemesine rağmen 90’lı yıllara doğru terör kanlı eylemlerini daha da artırmakla beraber devlette daha ciddi politikalar uygulamaya ve 90’ların sonuna gelindiğinde terör azalmaya başlamıştır. 2000’li yıllara doğru barış sürecinde biraz terör faaliyetleri azalma göstermiştir. 2011 yılında terör faaliyetleri yeniden şiddetli bir şekilde teröre devam etmiştir. Bu süreçte belediye araçlarını cephanelik taşımak için ve devletin verdiği imkânları yine devlete kurşun olarak sıkmak için kullanmışlar ve barış sürecinin bozulmasından itibaren her türlü devleti yıkmaya yönelik politikalar devam etmiştir.

1.10.1.Türkiye’denAktif Terör Örgütleri

1.10.1.1.El-Kaide

El-Kaide’nin kökeni Afganistan’daki Sovyet Savaşı’na (1979-1989) dayanmaktadır. Müslüman Ülkelerden ‘‘*Muja hedeem*’’ denilen erkeklerden oluşan bir gruptur. SSCB’nin geri çekilmesinin ardından 1989 ‘da El –Kaide’nin merkezi komutası Pakistan ve Afganistan’da bulunurken Afrikalılar ağı, Mağrip(Kuzey Batı Afrika), Irak, Endonezya, Somali, Arap Yarımadası ve Güneydoğu Asya vb. ülkelerde de hücreleri bulunmaktadır (Poloni, Staudinger ve Ortals, 2013 :41).

1986 senesinde kendi kamplarını kuran Usame Bin Ladin, bir veri tabanı oluşturarak örgütünün temelini kurumsallaştırmıştır. Afganistan da savaşıyan mücahitlere destek vererek 1988’de El-Kaide örgütünü kurmuştur. Yapı olarak El-Kaide örgütü Ladin başkanlığı ve şura meclisi, askeri dini ve mali üç kuvvetten oluşan bir yapıya sahiptir. Bunun yanında örgütün bir iletişim heyeti de bulunmaktadır (Abdybaeva, 2005: 28).

O dönemin muhtelif gazetelerinde El Kaide örgütünün bazı eylemleri aşağıdaki gibidir:

23 Şubat 1993 ,ABD, Dünya Ticaret Merkezi
25 Haziran 1996 ,Suudi Arabistan, ABD Hava Kuvvetleri
7 Ağustos 1998, Kenya ,ABD Elçiliği
7 Ağustos1998,Tanzanya, ABD Elçiliği
12 Ekim 2000,Yemen,ABD Savaş Gemisi
11 Eylül 2001, ABD, Dünya Ticaret Merkezi
16 Mayıs,2003, Fas, Eğlence Merkezi
15-20 Kasım2003, Türkiye'deki Sinagoglar, HSBC Bankası, İngiliz
Başkonsolosluğu
11 Mart 2004,İspanya Tren İstasyonu
7 Temmuz 2005,İngiltere Metro ve Otobüs Hattı

El Kaide örgütü havadan, denizden ve karadan intihar eylemlerini gerçekleştirebilme gücüne sahip bir örgüttür (Yılmaz, 2006 : 87).

11 Eylül 2001 yılında ABD'de yapılan saldırılar ülke açısından maddi manevi zararlar vermesinin yanında ABD'nin prestiji açısından da ağır bir kayıp vermesine yol açmıştır. Bu saldırıların akabinde merkezi Afganistan olarak belirtilen, Birleşmiş Milletlerin kararına dayanarak Afganistan topraklarını işgal etmiştir (Kuloğlu, 2011: 75).

El-Kaide örgütü Türkiye' de ise 15 Kasım-20 Kasım 2003 tarihinde; İstanbul'da iki sinagog ve İngiliz Başkonsolosluğu ile İngiliz HSBC bankasına yönelik düzenlenen ve 63 kişinin ölümü, 799 civarında kişinin yaralanması ile sonuçlanan bombalama eylemine sebep olmuştur (<http://www.terororgutleri.com/el-kaide-teror-orgutunun-eylemleri/>ErişimTarihi:12.07.2017). Ülkemizde bu saldırıların ardından yakalayan 71 kişi yargılanmıştır. Birçoğu örgütle alakası olmadığı ve kendi şahsi olarak yaptığını ifade etse de örgütle bağlantıları ortaya çıkmıştır. Örgütün Türkiye görevlisi olarak belirtilen isim Habib Aktaş olup ve ayrıca Türkiye'de Mason Locası Eylemi (15-20kasım) ve Lovai Sakka'nın Antalya'daki eylem girişimi de El Kaide ile bağlantılıdır (Yılmaz, 2006: 88-92).

1.10.1.2.Hizbullah

Hizbullah (hizbullahi kürdi) terör örgütü 1979'dan günümüze kadar devam eden Türkiye, Irak, İran, Suriye de aktif rol sergileyen Sünni İslamcılık, Anti komünizm, Kürtçülük, Marksizm- Lenizim karşıtlığını temel almaktadır. Hizbullahi faaliyetler, İran İslam inkılabından ve İran'ın Şiilik temelli görüşünden oldukça etkilenmiştir.1979 İran İslam İnkılabının Müslümanlar için oluşturduğu akım bazı terör örgütlerince değişik biçimlerde yorumlanarak yapılmakta olan faaliyetler hız kazanmıştır (Çağlar, 2014: 44).

Örgüt 1991-1995 yılında hem PKK ile hem de Menzil grubu ile çatışma haline girmiştir. 1995-2000 yılları arasında ise kendilerine dâhil olmayan herkesi hedef kitlesi olarak seçmişler ve kendilerinden olmayanlara karşı insanlık dışı eylemlere teşebbüs etmişlerdir. 2000 yılında Hüseyin Velioğlu'nun operasyon da ölümünün ardından örgütün dehşetli daha da şiddetli bir şekilde yüzü gün yüzüne çıkmıştır (Gençtürk, 2012: 10). Ayrıca birçok faaliyetini Türkiye'de gerçekleştirmiştir. Zekât ve fitre adı altında esnaftan ve halktan zorla para toplamaya başlayıp ilk başta şiddet ve cinayet daha sonra alkol içenler, mini etek giyenler vb. hedef almaya başlanmıştır. Örgütün geçmişine bakılacak olunursa ülkemizde İslami örgütlenmeleri ilk başta kitapevleri görünümünde başlamıştır. Diyarbakır'daki Abdulvahap Ekinci'ye ait olan Vahdet Kitapevi bu örgütün ilk faaliyetlerine başlandığı yer olarak ifade edilebilir. Fakat daha sonra grup içindeki anlaşmazlıklardan sonra örgüt kollara ayrılmıştır, bunlar; vahdet kitapevi, menzil kitapevi ve ilim kitapevi olmak üzere üç ana kola ayrılmıştır (Çağlar, 2014: 52).

1.10.1.3. İŞİD/DAEŞ/DEAŞ/DAİŞ

İŞİD (Irak Şam İslam Devleti) ağırlıklı olarak faaliyetlerini Irak ve Suriye'de gösteren ve buralarda hilafet devletini kurmak amacıyla güvenlik güçlerine ve sivillere karşı eylemler yapan yasadışı, silahlı ve ele geçirdiği topraklardaki meşruluğu hiçbir ülke tarafından tanınmayan selefi cihatçı bir örgüttür. (<http://www.on5yirmi5.com/roportaj/guncel/olaylar/160479/isidin-beslendigi-selefi-dusunce-nedir.html>, Erişim Tarihi: 30.03.2017).

Bu örgüt Irak savaşının ilk yıllarında kurulmuştur ve 2014 yılında El-Kaide' ye bağlılığını ilan edip Irak El-Kaidesi adı altında eylemlere devam etmiştir. 2014 yılının şubat ayında bütün bağlarını el kaide ile koparmıştır.

Örgüt genelde Sünnî topluluklar olmak üzere Mücahidîn Şûra Konseyi, el-Kaide, Ceyş el-Fatihin, Cund es-Sahaba, Katbiyan Ensar el-Tevhid vel Sünne, Ceyş el-Tayife el-Mansure gibi farklı isyancı gruplardan oluşmakta ve desteğini almaktadır.

Ayrıca petrol kaynaklarına yakınlığı sebebiyle dünyanın en zengin yasadışı silahlı örgütleri arasında sayılmaktadır.

(<http://m.milliyet.com.tr/News/Article?ID=1895787>, Erişim Tarihi: 1.04.2017).

Örgütün finansman kaynakları daha çok faaliyet gösterdikleri Irak ve Suriye içerisinde sağlanmaktadır. Örgüt Suriye iç savaşı nedeniyle fırsattan istifade Suriye petrol kaynaklarının büyük bir kısmını ele geçirerek karaborsa üzerinden satması, insanlardan topladığı vergiler; (gümrük, alkol, elektrik su vb.) uyuşturucu kaçaklığı ve rehinelerden elde ettiği gelirler gibi birçok finansman kaynağına sahip olmuştur. İŞİD insanlara sadece maddi zararlar vermeyip manevi olarak da zarar vermiştir. Masum sivil halka ve askeri güçlere karşı düzenlediği silahlı saldırılar ve Ezidi köylerine baskınlar düzenleyerek oradaki çocuk yaştaki kız çocuklarını alarak tecavüzler gerçekleştirmeleri ve yine kölelik zihniyeti gibi birçok insanlık dışı olguyu ortaya çıkarmıştır. Bu hadiseler gerçekleşirken bunları engelleme de ne insan hakları örgütleri ne de diğer sözde insan hakları savunucusu bu olaylara karşı etkili olamamışlardır. Hatta neredeyse seyirci kalmışlardır.

İŞİD terör örgütü birçok ülkeye zarar vermiştir örgütün Türkiye'deki eylemlerini inceleyecek olursak;

11 Mayıs 2013'te Hatay'ın Reyhanlı ilçesine iki bomba yüklü aracın patlatılması ve buna bağlı olarak birçok insanın ölmesi ve yaralanması.

20 Mart 2014'te Niğde'nin Ulukışla ilçesinde güvenlik güçlerine karşı saldırı

11 Haziran 2014'te İŞİD Türkiye Musul konsolosluğunu ele geçirdi ve Başkonsolos ile birlikte 49 kişiyi alıkoyduğunu bildirildi (<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26591687.asp>, Erişim Tarihi:12.04.2017).

20 Eylül 2014'te 11 Haziran da kaçırılan 49 kişi Türkiye'ye getirildi. (<http://www.aa.com.tr/tr/s/392086--isidin-elindeki-turk-rehineler-kurtarildi>, Erişim Tarihi: 12.04.2017).

20 Temmuz 2015'te Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde bombalı, intihar saldırısı düzenlendi.

10 Ekim 2015'te Ankara'nın Ulus semtindeki Ankara Garı kavşağında intihar saldırısı düzenlendi (<http://www.cnnturk.com/turkiye/anadolu-ajansi-iki-canli-bomba-ve-tnt>, Erişim Tarihi,13.04.2017).

1.10.1.4. PKK

Türkiye'nin güneydoğu bölgeleri Irak'ın kuzeyi, Suriye'nin kuzeydoğusu ve İran'ın kuzeybatısını kapsayan bölgelerde bir devlet kurmayı amaçlayan ve bu amacı doğrultusunda şiddeti kullanan başlangıçta Marksist-Leninist bir terör örgütüdür.

PKK terör örgütü 1984 yılında Eruh ve Şemdinli saldırıları ile terör faaliyetlerine başlamasına rağmen aradan geçen 34 yıl boyunca birçok insanın hayatına mal olmuştur.

PKK terör örgütü denilince aklımıza ilk gelen isim terörist Abdullah Öcalan'dır. Öcalan'ın Ankara Üniversitesi'nde öğrenci olduğu dönemde örgüt, Apocular olarak da anılmıştır. Terör örgütü 1973 yılında söylemde oluşturulmuş ancak resmi olarak 26 Kasım 1978 yılında Diyarbakır'da kurulmuştur.

PKK terör örgütü 1979 yılına kadar eylemlerini hazırlık aşamasında tutmuştur. İlk kanlı eylemi 1979 yılında Mehmet Celal Bucak (APM) silahlı saldırı yapılması ile gerçekleştirilmiştir. Bu saldırıda bucak yaralanmış ve oğlu vefat etmiştir (Taşkın, 2011: 25).

PKK terör örgütü, 15 Ağustos 1984 yılında Siirt'in Eruh ilçesindeki Jandarma Karakol binasına bombalı ve silahlı saldırıda bulunmuş, saldırı sonucunda asker ve sivil halka zarar vermiştir. Hakkâri ili Şemdinli ilçesinde de Jandarma subay açık hava gazinosu, subay lojmanları ve ilçe jandarma Karakolu'na silahlı saldırı düzenlemiş ve 3 askerimiz yaralanmıştır. Bu saldırılar, PKK'nın ilk büyük ölçekli silahlı eylemleridir.

PKK terör örgütünün kısa bir zaman diliminde bu kadar aktif bir rol sergilemesinde ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamı etkili olmuştur ve örgüt bunu fırsat olarak 80' darbesi önce ve sonrasındaki kullanmayı başarmıştır. PKK bir terör örgütü olarak ilk başlarda devlet tarafından pek önemsenmemiştir. Bunu o dönemin başbakanının “birkaç tane çapulcu” sözlerinden anlaşılmaktadır (Duru ve Yiğit, 2014: 124). Fakat bir süre sonra mevzunun birkaç çapulcudan ibaret olmadığı ortaya çıkmıştır.

Ayrıca o dönemde ülkede Kürtçenin yasaklanması ve Kürt vatandaşlara ayrımcılık yapıldığı polemik yaratarak PKK terör örgütü Kürt halkının yoğunlukta olduğu güneydoğu Anadolu bölgesindeki birçok insana örgüt ideolojisini empoze etmeye çalışmıştır. Örgütü benimseyen gruplar; örgüte finansal ve militan olarak insan gücü desteği vermişlerdir. PKK terör örgütünün güneydoğudaki Kürt halkını savunmak gibi görünse de bu örgütün daha çok söylemdeki ideolojisi Kürt halkına zararı olmuştur.

PKK terör örgütünün Türkiye’de gerçekleştirmiş olduğu eylemleri sayacak olursak, Türk Demokrasi Vakfının, Terörizm her yerde uluslararası dayanışma adlı eserinde (Mayıs 1996) aşağıdaki veriler yer almaktadır;

20 Haziran 1987 tarihinde Ömerli/Pınarcık köyüne düzenlenen saldırıda,11’i çocuk 30 kişi öldürülmüştür. Ayrıca köylülere ait olan hayvanlarda yakılarak telef edilmiştir.

10 Eylül 1989 tarihinde Cizre/ Çağlayan köyüne düzenlenen saldırıda 1 tanesi çocuk olmak üzere, 3 kişi öldürülmüştür.

Elazığ-Bingöl hattında çalışan TCDD’ne ait tren PKK tarafından tahrip edilmiştir.

28 Ağustos 1990 tarihinde Şirvan/Özyurt köyüne düzenlenen saldırıda, 2’si çocuk 95 kişi öldürülmüştür.

Bahriye ÜÇÖK 6 Ekim 1990 tarihinde evine gönderilen bombalı paketin patlaması sonucunda hayatını kaybetmiştir.

27 Temmuz 1992 Bitlis –Baykan karayolunda çalışan işçilere ait şantiye PKK tarafından yakılmıştır.

24 Haziran 1992 tarihinde Diyarbakır’ın Silvan ilçesine bağlı, Yolaç köyüne düzenlenen saldırıda köy imamı ile birlikte 10 kişi öldürülmüştür.

6 Temmuz 1993 tarihinde Erzincan’ın Kemaliye ilçesinin Başbağlar köyüne, düzenlenen saldırıda köy camii tahrip edilmiştir.

PKK tarafından 7 Eylül 1993 tarihinde Iğdır /Evcî köyüne düzenlenen saldırıda köy ilkokulu yakılmıştır.

15 Ağustos 1993 tarihinde Erzurum –Erzincan karayolunda çalışan iş makinaları tahrip edilmiştir.

Gazeteci-yazar Uğur MUMCU, 24 Ocak 1993 tarihinde arabasına yerleştirilen bombanın patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

29 Haziran 1993 tarihinde Merkez/ Hamzabey'e yapılan saldırı sonucunda 4'ü çocuk, 7 kişi öldürülmüştür.

25 Haziran 1993 tarihinde Yeşilli/ Hamzabey köyüne düzenlenen saldırıda 3'ü çocuk, 5 kişi öldürülmüştür.

PKK tarafından 4 Ekim 1993 tarihinde Şirvan / Daltepe köyüne düzenlenen saldırıda 7'si çocuk 20 kişi öldürülmüştür.

4 Ekim 1993 tarihinde Şirvan/ kalkancık köyüne düzenlenen saldırıda 3'ü çocuk, 17 kişi öldürülmüştür.

PKK tarafından 21 Ekim 1993 tarihinde Baykan/ Derice köyüne düzenlenen saldırıda 14'ü çocuk 24 kişi öldürülmüştür.

3 Haziran 1993 tarihinde Van'da, Genç /Bahçekapı köyüne düzenlenen saldırıda 2'si çocuk, 3 kişi öldürülmüştür.

12 Eylül 1994 tarihinde Mazgirt/Darıkent beldesine düzenlenen saldırıda 6 öğretmen öldürülmüştür.

25 Mayıs 1995 tarihinde Merkez/ Özdemir köyüne düzenlenen saldırıda, 3'ü çocuk, 5 kişide öldürülmüştür.

12 Şubat 1994 tarihinde gerçekleştirilen eylemde, İstanbul Tuzla tren istasyonuna konan bombanın patlaması sonucunda 5 kişi ölmüş, 29 kişi yaralanmıştır

1 Ocak 1995 tarihinde Kulp/Hamzalı köyüne düzenlenen saldırıda aralarında kadın ve çocuklarında bulunduğu 19 kişi öldürülmüştür.

27 Mart 1995 tarihinde Silopi/ Gürümlü köyüne düzenlenen saldırıda 2'si çocuk, 4 kişi öldürülmüştür.

23 Haziran 1996 tarihinde Diyarbakır Altındağ Dinlenme Tesislerine PKK tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırıda 6 kişi öldü, 16 kişi yaralanmıştır.

26 Ağustos 1996 tarihinde Erzincan / Refahiye ilçesi çıkışını kesen PKK mensubu teröristler 2 kişiyi öldürmüşlerdir.

Diyarbakır'ın Hantepe köyüne 30 Eylül 1996 gecesı baskın düzenleyen PKK mensubu teröristler kaçırdıkları 7 öğretmen 4'ünü kurşuna dizmişlerdir.

25 Ekim 1996 tarihinde Adana'da Çevik Kuvvet Polis Müdürlüğüne PKK tarafından düzenlenen bombalı saldırıda üç polis memuru ve bir sivil hayatını kaybetmiş, maddi hasar meydana gelmiştir.

29 Ekim 1996 tarihinde Sivas' ta PKK tarafından gerçekleştirilen bombalı saldırıda, üç polis memuru ve bir sivil hayatını kaybederken, 10 kişi de yaralanmıştır.

PKK terör örgütü lideri terörist Öcalan 1999 yılında Kenya'da yakalanmıştır. Fakat PKK terör örgütü halen birçok insanın hayatını kaybetmesine, maddi ve manevi zararlar vermeye devam etmektedir.

4 Nisan Öcalan'ın doğum günü ve 15 Şubat Öcalan'ın yakalanmasının yıldönümü vesilesiyle, her yıl örgüt tabanının yoğun olarak bulunduğu illerde illegal eylem/etkinlik gerçekleştirilerek, terörist Öcalan sahiplenilmeye çalışılmıştır (Taşkın, 2011: 88).

Ayrıca Öcalan'a verilen hücre cezaları ve başka propaganda da öne sürülerek örgüt yeni eylemler ile faaliyetlerine devam etmeye çalışmaktadır.

1.10.1.5. FETÖ/PDY

Türkiye'de darbeler, sıkıyönetim uygulamaları vb. nedenlerle belirli zaman dilimlerinde terörist/ kötü niyetli kişiler ile samimi inanan kimseler birbirinden ayrılmaksızın belli ölçülerde kısıtlanmış ve dolayısıyla toplumun belirli kesimlerinde bu durum dini açlık sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu sorun, terör örgütlerinin bazıları tarafından iyi analiz edilip kötüye kullanılmaya çalışılmıştır. Bu örgütlerin en belirgini ve ülkemize tüm terör örgütlerinden daha fazla zarar vermiş olan FETÖ/PDY terör örgütü olmuştur. Bu terörist örgütün elebaşı olan Nur cemaati ile 1950'li yıllarda tanışmış olup ve 1970 yılında Nur Cemaati'nden ayrılmıştır. Fetullah Gülen başta dini cemaat kisvesi takınmış ve NUR cemaati ile karıştırılmıştır. Gülen'in aslında Said Nursi'yi hiç görmediği bilinmektedir (Arslan, 2016 : 18). Zaman içerisinde birçok hile ile devlet kademelerine yerleşmiş olan terörist organizasyon başlarda sözde bir baskı grubu oluşturması nedeniyle birçok siyasi oluşum ve iktidar tarafından kabul görmüştür. Bu durumu daha da kötüye kullanarak devlet içerisinde gizli bir yapılanma oluşturmuştur. Söylemde halis amaçları olduğunu iddia eden bu terörist örgüt, yurt dışında Türkçe eğitim veren okullar açarak ülke dışında Müslümanlığın yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacağı iddiasında da bulunmuştur. Bu amaçla vatandaşlardan, esnaf, memur ve kimi kuruluşlardan sözde himmet (haraç) olmak suretiyle finansman sağladığı bilinen bir örgüttür. Bunun yanında eğitim, sağlık, adalet

ve güvenlik vb. hassas kamusal hizmetlere de el atarak militan yetiştirmeye devam etmiştir. Özellikle eğitim kurumlarını ve sınav sistemini yozlaştırarak masum bireyleri örgüte mensup edip şantaj ve çeşitli hilelerle devlet düşmanı haline getirmişlerdir. Gerek dershanecilik, gerek özel yurtları kullanarak genç bireyleri örgütün içerisine çekmeye çalışmışlardır.

Oluşumu 1960'lı yıllara dayanan örgütün 2000'li yılların ortalarına doğru devlet açısından tehlike oluşturduğu konu, ön plana çıkmaya başlamıştır. 2013 yılına gelindiğinde eğitim sistemine müdahale edilen ve militan edinmek için aktif bir şekilde kullandığı dershanecilik faaliyetlerine devlet tarafından son verilmiştir. Devletin bu hamlesine karşılık olarak devlet kademelerinde gizlenen militanları vasıtasıyla 17-25 Aralık 2013 tarihlerinde bürokratik sivil bir darbe girişiminde bulunmuştur. Bu başarısız olunca kademelerinde yıllarca devletin önemli kademelerinde (siyaset, adalet, emniyet, savunma, vb.) gizlenmiş olan militanlarca 15 Temmuz 2016'da seçilmiş iktidarı devirmek için başarısız darbe girişiminde bulunmuştur. Bu başarısız darbe girişimi sonunda buna mukavemet gösteren birçok kahraman vatandaşımız, emniyet ve savunma teşkilatı mensubu şehit olmuştur.

15 Temmuz da ilk olarak, 136 darbeci asker tarafından kuşatma altına alınan Boğaziçi Köprüsü trafiğe kapatılmış orada bulunan 30 vatandaş şehit edilmiştir. Sonrasında Genel Kurmay Başkanlığı darbeciler tarafından basılarak Genel Kurmay Başkanı Hulusi Akar rehin alınmıştır. TRT binası işgal edilmiş, CNN Türk'ün ise yayınları durdurulurken, Halkın haber almasına mani olmak isteyen FETÖ üyeleri olan pilotlar TÜRKSAT'ı bombalamaları ve teslim etmekte direnen vatandaşlara da ateş açmalarının ardından, iki tane vatandaş burada şehit edilmiştir. İstanbul Atatürk Havalimanı'nda darbeciler hava trafiğine engellemeyi hedeflemişler ve 6 vatandaş darbeciler tarafından şehit edilmiştir. Eylemleri git gide daha da şiddetli bir hale getiren o karanlık gecede Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ni F-16 uçakları bombalamışlar ve 29 vatandaş külliye de şehit edilmiştir. Daha sonra FETÖ üyesi darbeciler, devletin kalbini hedef alan Milletvekillerinin içinde bulunduğu Gazi Meclis tam olarak 11 kez bombalanmıştır ve Ankara Gölbaşı'ndaki Özel Harekat Merkezini de bombalamaları sonucunda toplamda 250 şehit ve 2196 kişi gazi olmuştur (<http://fetogercekleri.com/15-temmuz-darbe-girisimi>, Erişim Tarihi: 01.04.2018)

Böylece FETÖ'nün en kanlı eylemi 15 Temmuz başarısız darbe girişimi olmuştur. FETÖ'nün kullandığı tam kamusal mal olan ordu ve personel kaynağı ile PKK'nın güneydoğuda izlediği hendek kazma yönteminde kullandığı kamusal mal ve hizmetlerin sonuçları ve zararlar dikkate alındığında kamusal mal ve hizmetlerin terör örgütlerinden temizlenmesi veya uzak tutulması ve alınacak önlemlerle ilgili uygulanacak politikalarda önem verilmesi icap eden bir konudur (Çomaklı ve Turan, 2017:6)

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖR EYLEMLERİNDE İDARENİN SORUMLULUĞU VE TERÖR MAĞDURU KAVRAMI

Bu bölümde başlangıçta idarenin sorumluluklarına dair önceki dönemlerde uygulanan hüküm ve faaliyetler değerlendirilip, idarenin kusura dayalı ve kusursuz sorumlulukları hakkında bilgiler verilmiştir. Eylemleri dolayısıyla zarara uğrayanları ifade eden genel bir kavram olan “Terör Mağduru” kavramına değinilerek, terör mağdurlarının yaşadıkları maddi ve manevi kayıplar ve bununla ilişkili sorunlara değinilmiştir.

2.1 İDARENİN SORUMLULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

İdarenin her türlü davranışları neticesinde ortaya çıkan zararlardan idarenin sorumlu olması gerekir. İdarenin sorumluluğu çeşitli tarihsel olgular sonucunda ortaya çıkmıştır ve bu tarihsel olgular, 19. yy. ikinci yarısına kadar devletin sorumsuzluğu bütün ülkelerce benimsenmiştir. Herhangi bir olay karşısında devletin duruma tepki vermemesi sonucunda halk ile yönetim arasında bazı uyuşmazlıkların da ortaya çıkmasına yol açmıştır. İlerleyen zaman ile birlikte devletin üstlendikleri görevlerin artması ile birlikte hukukun kapsamı ile hukuk devleti anlayışının da yaygınlaşması söz konusu olmuştur. Bu bağlamda ortaya çıkan durumlara karşı devlete düşen görevlerde artış göstermiştir. Bu durum tarafımızca ve Türkiye açısından değerlendirilecektir.

2.1.1.Fransa

Yukarıda da ifade edilen idarenin sorumluluğunun tarihsel süreci içerisindeki yukarıda da bahsettiğimiz gibi, devletin sorumsuzluğu ilkesi 19. yy. ikinci yarısına gelinceye kadar tüm ülkelerde benimsenen bir yaklaşım olmuştur. Devlet anlayışındaki

dönüşüm ile birlikte bu yaklaşım dönüşüme uğramıştır. Devletin ekonomik, sosyal, idari, nizamın sağlanmasında asli bir görevinin bulunduğu bir yapı ön plana çıkmıştır. Böyle bir bakış açısının oluşması devlete atfedilen önemi ve devlete düşen vazifeleri ile arttırmıştır.

İdarenin sorumluluğunun artması, hukuk devleti kavramının gelişmesi liberal, devletin yerini daha fazla görev ve yetkiye sahip bir idarenin oluşturduğu sosyal devlet anlayışına bırakmasının sonucudur (Tek, 2010: 315).

İdarenin yetkisi ile ilgili düzenlemelerin yargı içtihatlarının etkisi büyük olmuştur. 1870’den beri Fransız Danıştay’ı ve Uyuşmazlık Mahkemesi idarenin sorumluluğu alanında çalışmalarına devam etmektedir. Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi 1873’de aldığı bir kararında, idarenin yetkilerini medeni hukuktaki sorumluluklardan ayrı tutarak idare hukukuna özgü kuralların belirlenmesi için bir adım atmıştır (Keskin, 2010: 20).

İdare hukukunun uygulama mekanizmasında ve böylece idarî yargının görev alanının belirlenmesinde “kamu hizmeti kriteri”, Fransız Danıştay’ı tarafından 6 Şubat 1903 tarihli *kanunla* ve 4 Mart 1910 tarihli *yasa* kararları ile Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından 29 Şubat 1908 tarihli *Feutry* kararlarında oldukça açık bir şekilde ifade edilmiştir (Gözler, 2009: 78).

Fransa yargı kararları çerçevesinde idare hukukunun gelişiminde birinci sırada yer almaktadır. ABD, İsviçre, İngiltere’de ise yasama organın eylemleri neticesinde idarenin sorumluluğu ilerleme göstermiştir (Tek, 2010: 315).

2.1.2.Türkiye

Osmanlı İmparatorluğu’nun kendine özgü hukuki ve siyasi bir nizam-ı vardır. Bu sebeple Osmanlı’da dönemin batı devletlerindeki yapılarından farklı olmaktadır. Osmanlı devletinde amaç toplum içinde bir denge sağlamak ve topluma sürekli yenilik yapmaktır. Bu doğrultuda ilerlemek için toplumun her bireyi yeteneklerine göre belli bir makamda yer verilerek bir düzen oluşturulmak hedeflenmektedir. Bu düzeni sağlayacak olanda padişaktır (Keskin, 2010: 21). Türk hukukunda ve Türkiye’de batıdaki gibi devletin sorumluluğunun gelişmesi, Tanzimat Fermanı ile ve idari rejimin kabul edilmesiyle başlamıştır. Bu alandaki önemli adımlar 1868 yılında “*Divan-ı Ahkâm-ı*

Adliye” ve “*Şura-ı Devlet*”in kurulmasıdır. 1876 Kanun-i Esasi’nin 85. maddesinde “*Eşhas ile hükümet beynindeki davalar dahi mehakimi umumiyyeye aittir*” denilerek bireyler ile devlet arasındaki uyuşmazlıkların çözümü adli yargıya bırakılmıştır. Şura-ı Devlet ise yalnızca sadece memurları yargılamakla yetkilidir (Avcı, 2010: 72). 1961 Anayasası’nda da Şura-yı Devlet Danıştay adıyla yer almıştır (Aydın, 2015: 8).

Devletin sorumluluğu ilkesi modern manada Ülkemizde Şuray-ı Devletin bir Danıştay kurum olarak 1924 Anayasa’sında yer alması ve 1927 yılına kadar görev yapma yetkisine başlaması, devlete karşı açılan tazminat davalarına bakması sonucunda gelişmeye başlamıştır (Keskin, 2010: 21).

Danıştay Uyuşmazlık Mahkemesi’nin kararları özellikle 1961 anayasası ile ilerleme kaydetmeye başlamıştır.

1961 Anayasa’sının 114. Maddesinde “*İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.*” İfadesinin yer alması ve idarenin sorumluluğunun arttığına bir göstergesidir. (TBMM,1961 AY. 114 md). 1982 Anayasası da 1961 Anayasasındaki hükmü olduğu gibi kabul etmiştir. Madde 125/son’a göre: “*İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.*” Ek olarak 1982 tarih ve 2577 sayılı İYUK’da da “*idari eylem ve işlemden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları*”nın idari yargıda açılması öngörülmüştür (Avcı, 2010: 73).

2.2.İDARENİN MALİ SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ BOYUTU

İdari sorumluluk idarenin, eylem ve işlemlerinden doğan bir sorumluluk türü olup, şahsı olmayan sorumluluktur. İdarenin sorumluluklarının sebeplerini, kusurlu ve kusursuz (objektif) sorumluluk olmak üzere iki başlık altında incelenebilir:

2.2.1.Kusur Sorumluluğu

Kural olarak idarenin mali sorumluluğunun şartları, bir zararın varlığı, bu zararın idarenin kusurlu ya da kusursuz bir davranışı sebebiyle meydana gelmesi ve zararlar idari davranış arasında illiyet bağının bulunması gerektiği ifade edilmektedir (Sarsıkoğlu, 2016: 2391).

Devletin mâli sorumluluğu sadece kamu hukuku alanında değildir. İdare yaptığı fiiller ve işlemlerde amme(kamu) gücüne dayanarak eylemde bulunuyorsa idari bir işlem yapmış olmaktadır. Fakat idare'nin özel kişilerle kamu(amme) gücünü kullanmadan da sözleşmeler ihtimali vardır. Bir kamu tüzel kişiliğinin bir özel hukuk kişisinden özel hukuk hükümlerine göre bir binayı kiralaması, bir üniversitenin temizlik işlerini sözleşmeyle bir şirkete yaptırması idarenin kamu gücünü kullanmadan, karşısındaki özel hukuk kişisiyle denk bir biçimde sözleşme yaptığı örneklerdir. İdarenin kamu gücünü kullanmadan yaptığı hukuki işlemlerden özel hukuka göre mali sorumluluğu doğmaktadır (Aydın, 2015: 7).

Ancak ilk olarak idarenin mali sorumluluğunun dayanağı olarak kabul edilen kusur, Devletin üstlenmiş olduğu görev yetkinin artması ile birlikte bu sorumluluk yetersiz hale gelmiştir. Kısaca, Devletin üstlendiği yeni görevler sebebiyle bireylere zarar verme ihtimalinin de artması üzerine, idarenin belirlenen manada bir kusuru olmasa bile, kişilere verdiği zararlardan sorumlu olacağı benimsenmeye başlanmıştır. Bu durumda idarenin sözleşmenin dışındaki sorumlulukları, kusurlu sorumluluk ve kusursuz olmak üzere iki sorumluluk türünden birine dayanmaktadır (Keskin, 2010: 23).

İdarenin sorumluluklarının görevleri icabı, görevleri esnasında, kendilerine verilmiş araç ve gereçleri kullanarak ya da görevlerinin verdiği nüfuzu ve yetkileri kullanarak görevleriyle, doğrudan ya da dolaylı ilgili olan hukuka uygun olmayan işlem ve eylemleriyle üçüncü şahıslara verdiği hukuka aykırı zararlar, idarenin hizmet kusuru olarak ifade edilmektedir. Fakat söz konusu idari işlem veya eylem suç oluşturduğu zaman yine de hizmet kusuru sayılacaktır (Bozdağ, 2010: 37)

Doktrinde hizmet kusurları üç temel nedene dayandırılmaktadır;

Hizmetin kötü işlemesi; devletin yürüttüğü bir hizmetin varlığı söz konusudur.

Bu hizmet, bir idari işlem ya da fiil olarak karşımıza çıkar lakin hizmet olması gereken şekilde yapılmamak, hatta yapılmasa daha yerinde olacaktır. Bu kavramın somutlaşmasında, yargı kararları önemli bir yere sahiptir. Hizmetin iyi işleyip yani verimli bir performans sergileyip sergilemediği gerçekten de her bir somut olayın özelliklerine idarenin kullandığı araç gereç vs. bağlı olarak değişmektedir (Tek, 2010: 318-319).

İdare hizmet ile ilgili olarak hedeflenen zamanda mevcut hizmeti iyi bir şekilde sunamamışsa, hizmet kusuru işlemiş sayılmaktadır. Kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, devletin asli görevidir. İdarenin bu görevi yerine getirmek, kamu güvenliği ve esenliğini sağlamak üzere kolluk örgütünü kurması, gerekli araç ve olanakları sağlaması, yeterli önlemleri zamanında alması gerektiği açıktır (Keskin, 2010: 28).

Hizmetin gereken zamanda icra edilmemesi durumunda; kamunun dolayısıyla bir hizmet vardır. Ancak bu hizmet zamanında yerine getirilmemesi halinde bazı zararlar ortaya çıkmaktadır. Hizmet sunumunda görevi yerine getirmenin optimal süresi içtihatlarıyla ilerleme göstermektedir. Bazı durumlarda mevzuatta idarenin bir hizmeti yerine getirmesi için gerekli azami süre belirtilmiştir. Bu şekilde tespit edilmiş yasal iş görme süresinin varlığı hizmetin geç sağlanıp sağlanmadığının göstergesi olmaktadır. Ancak mevzuatta genellikle idarenin hizmeti yerine getireceği zaman dilimi belirtilmez. Bu tür durumlarda somut olaya bakarak, durumun işleyişine binaen bir ayırım yapmak daha doğru olacaktır (Tek,2010:319-320).

Hizmetin hiç sunulmaması: İdarenin belirtilen kamu hizmetlerini yapması idare için bir zorunluluk olarak mevzuatta belirtilmiş ise, idarenin bu hizmeti sunmaması gerçek manada hizmet kusuru oluşturacaktır.

İdare sunmuş olduğu hizmeti toplumlara ulaştırırken, en güvenilir ve sağlıklı şekilde yapması gerekmektedir. Aksi takdir de hizmette kusur oluşacaktır (Nohutcu, 2016: 309).

2.2.2.Kusursuz Sorumluluk Halleri

Bireylerin, idarenin faaliyetleri neticesinde uğradıkları zararları her koşulda kusurlu davranışa dayandırma gerekliliği bir yana bırakılarak, oluşan zararın hizmetin kusurlu mu diye bakılmaksızın karşılanması durumunda oluşan sorumluluk haline kusursuz sorumluluk denilmektedir. Bu bağlamda 1961 Anayasasından sonra idare hukukunda kusursuz sorumluluk uygulaması ilerleme kaydetmiştir. 1961 Anayasasının 114. maddesinde, idarelerin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle sorumlu oldukları nizamına yer verilmiştir. 1982 Anayasasının 125. maddesinde belirtilen durum, hem hizmet kusurunu hem de kusursuz mesuliyeti belirtir şekilde olması sebebiyle özellikle kusursuz sorumluluğun temelini oluşturmaktadır.

İdarenin kusursuz sorumluluğu durumunda zarar gören taraf ile idarenin işlem ve eylemleri arasında illiyet bağının bulunduğu ispatı gereklidir. Burada hizmet kusuru aranmamaktadır. Nohutcu (2016: 315); Kusursuz sorumluluk bazı ilkelere dayanmaktadır,

- ✓ Risk(Hasar, Tehlike) İlkesi
- ✓ İdarenin Tehlike Faaliyetleri
- ✓ Mesleki Riskler
- ✓ Sosyal Risk (Toplumsal Tehlike) İlkesi
- ✓ Kamu Külfetleri Karşısında Eşitlik, Fedakârlığın Denkleştirilmesi

Risk Tehlike İlkesi ise; niteliği itibarıyla Özel Hukukta uygulanan Tehlike İlkesi, İdarenin tehlike arz eden bir faaliyet göstermesi ya da tehlikeli araç ve gereç kullanması söz konusu olduğunda idare hukukuna da aktarılmıştır. İkisi birden ‘tehlike veya risk ilkesi’ olarak ifade edilmektedir. GÖZLER’inde belirttiği gibi, “tehlike sorumluluğu”, Fransızcadaki “risk sorumluluğu (*responsabilité pour risque*)” kavramının tam manası değildir. Fransızca’da *Risque*, “az ya da çok öngörülebilir nitelikte gerçekleşmesi olası tehlike” anlamına gelmektedir. *Tehlike* ise, “büyük zarar ya da yok olmaya yol açabilecek durum”u ifade etmektedir. Tehlike “*risque*” sözcüğünün değil, “*danger*” sözcüğünün anlamıdır. Fransız içtihatlarında “tehlike sorumluluğu (*responsabilité pour danger*)” değil, “risk sorumluluğu (*responsabilité pour risque*)” şeklinde ifade edilmektedir. *Risque* kelimesinin karşılığı “riziko” olup “zarar tehlikesi veya zarar ihtimali” manasını belirtmektedir. Bu bağlamda “riziko sorumluluğu” olarak adlandırılır ancak risk sözcüğü Türkçede ve idare hukuku kavramlarında yaygın olarak kullanıldığı için “risk sorumluluğu” denmesi uygun bulunmaktadır (Çağlayan, 2009: 456). Başka bir ifade ile bazı idari faaliyetlerde kullanılan araç ve gereçler tehlike unsuru taşımasına rağmen bu hizmetin görülebilmesi için zorunlu olarak kullanılmaktadır. Dolayısı ile idare bu tehlikeli araç ve gereçlerin sonunda doğacak zarardan sorumludur. Kusursuz sorumluluk, genellikle idarenin tehlike taşıyan riskli etkinlik eylemleri olarak ortaya çıkmaktadır (Nohutcu, 2016: 316).

Mesleki risk olarak adlandırılan durum iş hukukundaki meslek kazasına benzetilmektedir. Burada idarenin yürüttüğü hizmet sebebiyle veya yürüttüğü hizmetin neticesi olarak bir zarara uğraması söz konusudur (Tek, 2010: 328). Kamu hizmetini

yerine getiren ya da kamu hizmetini sunan kamu görevlisinin mesleğini yaparken görevi nedeniyle zarara uğraması meslek riski kapsamına girmektedir (Nohutcu, 2016: 316). Örneğin paraşütle atlayış yaparken bir uçağın çarpması sonucu komando erinin şehit düşmesi durumunda mesleki risk olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tek, 2010: 328).

Kusursuz sorumluluk hallerinde olduğu gibi, tehlike sorumluluğu durumunda bunu sadece sebep olma ilkesiyle açıklamak mümkün değildir. Tehlike sorumluluğu hallere bakıldığında, bazı durumlarda tehlikeli bir faaliyet sonucu oluşmasına rağmen, bazı durumlarda ise riskli olmayan bir durumdan meydana gelmektedir. Oluşan sorunların tek bir sorumluluk ilkesiyle açıklanması mümkün değildir (Özbek, 2009: 60).

Tehlike İlkesi: İdarenin muhataralı eylemleri ve her türlü araç ve gereçleri, Sosyal risk ve mesleki risk ilkesi durumlarında uygulanır. İdarenin yürütmüş olduğu muhataralı eylemler ve kullanmış olduğu tehlikeli araçlar bir zarar oluşturursa idare kusursuz (objektif) bile olsa oluşan zararı karşılamakla yükümlüdür (Keskin, 2010: 29).

Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi; çoğu zamanda Kamu Külfetleri Karşısında Eşitlik İlkesi olarak da adlandırılan, idarenin kamu faydası ilkesi ile girişmiş olduğu bir faaliyet belirli bazı şahısları zarara uğrattıyorsa bu zararın, herhangi bir kusuru olmasa bile idarece karşılanması durumu olarak tanımlanmaktadır (Keskin, 2010: 30).

Sosyal Risk ise insanların terör olaylarından zarar görmesi nedeniyle oluşan zararın giderilmesi için kabul edilmiş bir ilkedir. Burada 1993 tarihli Danıştay kararı çok önemlidir. Bu kararda “Sözü edilen eylemler sebebiyle zarara uğrayan ve terörist faaliyetlere herhangi bir biçimde katılmamış olan bireyler kendi kusur ve fiilleri sonucu değil, toplumun içinde bulunduğu sosyal kargaşadan zarar görmektedirler (Danıştay 10.Dairesi 13.10.1993). Sosyal riske dayalı sorumluluğun sebebi, idare tarafından önlenemeyen, idarenin kontrolü dışında gelişen anarşi ve terör gibi anayasal düzeni yıpratmaya yönelik yapılan her türlü eylemlerdir. Burada idarenin herhangi bir kusuru veya zarar verici bir eylem ve etkinliği bulunmamaktadır (Nohutcu, 2016: 317). İdarenin sorumluluğunu kapsam olarak genişleten ve yargı içtihatlarıyla biçimlendiren sosyal risk ilkesi diğer sorumluluk türlerinden farklı bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu ilkeler, Ayturan (2014: 662-624); şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Zarar ile idari eylem ve/veya işlem arasında nedensellik bağı aranmaz.
- ✓ Zarara idare tarafından önlenemeyen veya önlenmesi daha büyük

zararlara yol açacak tehlikeli sebepler olmaktadır.

- ✓ Zarar, birlikte yaşamının kaçınılmaz sonucu olmaktadır.
- ✓ Zarar görenin zararın doğumunda kusuru bulunmamalıdır.

2.2.3.Terör Olaylarında İdarenin Sorumluluğu

Terör faaliyetleri neticesinde oluşan zararların idarenin sorumluluğuna ait olduğuna dair birçok karar iç hukukumuzda yargısal karar olarak yer almaktadır. Fakat yargı kararlarında son dönemlerde birlik olmasına rağmen doktrinde bu konuda her hangi bir birlik söz konusu değildir. Sosyal devlet ve hukuk devlet anlayışına göre kamunun güvenliğini ve düzenini mufazaa etmek amaçlanmaktadır. Bu faaliyetleri kolluk adı altında bir teşkilatlanma ile yapmaktadır. Kolluk olarak devlet kamu düzenini sağlamayı ve bu düzenin devam etmesi için amaç edinen faaliyetleri, bu faaliyetleri organize bir şekilde yürüten personelden bahsetmiş olunur.

Kargaşa (anarşi) ve terör olayları sebebiyle oluşan zararları da risk ve sosyal risk teorilerine uygun görülmektedir. Danıştay 10.Dairesi 13.10.1993 tarihli ve 1992/3372 - 1993/3777 sayılı kararında “terörist faaliyetlerinden dolayı devletin sorumluluğunu sosyal toplumsal riske dayandırmaktadır.

Terör faaliyetlerinde idareyi sosyal risk ilkesine göre mesul tutan Danıştay içtihatlarında belirtilen durum şu şekilde açıklanmaktadır. ‘...’kaideler olarak idare, yürüttüğü hizmetin doğrudan sonucu olan, illiyet bağı kurulabilen zararları ödemekle mesuldür. Fakat bahsi geçen kuralın istisnası olarak idarenin faaliyet alanıyla ilgili idarenin tedbir almakla yükümlü olduğu fakat önleyemediği bir durum neticesinde zararları da nedensellik bağı aranmadan tazmin etmesi gerekmektedir. Terör faaliyetlerinde idareye ait bir kusur olmasa bile illiyet bağı aranmadan sosyal risk ilkesi sebebiyle tazmin edilerek topluma mal edilmesi hakkaniyet bağından dolayıdır veyahut sosyal devlet ilkesine uygun düşecektir. (Danıştay 10.Daire ,E.1192,3372,K.199313377,T.13.10.1993).

Bu doktrini hukukta bazı eleştirenler olmuştur.

2.2.3.1.İdarenin Terör Olaylarında Sorumluluğunun Nedenleri

İdarenin sorumluluğuna dair doktrinde bir birlik oluşturulmadığını yukarıda bahsetmiştik;

Gözübüyük ve Tan; İdarenin kusura dayanan sorumluluğunun kaynağı olarak hukuk devleti ilkesinin, idarenin hukuka uygun olmayan davranışlardan oluşan zararların tazmini hukuk devletinin bir sonucu olduğunu belirtmektedir. Ayrıca idarenin objektif sorumluluklarına karşı idarenin sorumlu olması sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak görülmektedir (Kandemir, 2004: 7).

Danıştay'ın 10. Dairesinin kararlarında terör eylemlerine karşı idarenin sorumluluğuna ilişkin şu ifadeler yer almaktadır. “İdarenin hukuki sorumluluğu sadece kusur esasına, hizmet kusuruna dayanmakta; idare, kusur koşulu aranmadan da sorumlu sayılabilmektedir. Kural olarak idare, kusur koşulu aranmadan da sorumlu sayılabilmektedir. Kural olarak idare, yürüttüğü hizmetin doğrudan sonucu olan, nedensellik bağı kurulabilen zararları tazmine yükümlüdür. Ancak sözü edilen kuralın istisnası olarak, idarenin faaliyet alanıyla ilgili önlemekle yükümlü olduğu halde ödeyemediği bir takım zararları da nedensellik bağı aranmadan tazmin etmesi gerekmektedir. Kolektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal risk adı verilen bu ilke, bilimsel ve yargısal içtihatlarla kabul edilmiştir.

Ülkemizin belli bir yöresinde yoğunlaşan terörist olayları denilen eylemlerin Devlete yönelik olduğu, Devletin Anayasal düzenini yıkmayı amaçladığı, bu tür olayların zarar gören kişi ve kurumlara karşı kişisel husumetten ileri gelmediği bilinmekte ve gözlenmektedir.

Sözü edilen eylemler nedeniyle zarara uğrayan, terörist eylemlere herhangi bir şekilde katılmamış olan kişiler kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplumun içinde bulunduğu sosyal kargaşadan zarar görmektedirler. Belirtilen şekilde ortaya çıkan zararların özel ve olağan dışı nitelikleri dikkate alınıp nedensellik bağı aranmadan, terörist olayları önlemekle yükümlü olduğu halde önlemeyen idarece yukarıda açıklanan soysa risk ilkesine göre tazmini gerekmektedir. Esasen terör olayları sonucu ortaya çıkan zararların idarece tazmini, böylece topluma pay edilmesi hakkaniyet gereği olduğu gibi, sosyal devlet ilkesine de uygun düşmektedir (Danıştay 10.D. 13.10.1993,E.992/3372-K.993/3777).

İdarenin terör olaylarındaki sorumluluğu olağanüstü ve önlenmesi güç ve mümkün olmayan durumlarda ve mücbir sebeplerle idarenin sorumluluğu kalkar fakat Anayasamızın 5. Maddesinde yer alan, bir yörede meydana gelmiş doğal afet gibi olaylarda devlet yardımı sosyal devlet olmanın ve tasada ve sevinçte millet olarak beraber olmanın bir gereği olduğundan, zarar görenlere yine devlet tarafından yapılmaktadır.

2.3.MAĞDUR KAVRAMI

Latince anlamıyla “victima ”kelimesinden türeyerek terminolojiye giren mağdur kelimesi, Yunan dilinde “logos, Batı dillerinde ise “victim” tanımları karşılığında yer almaktadır. İlerleyen zamanda victolomoloji biliminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Victimolojinin temel araştırma konusunu oluşturan mağdur kimdir? Bu sorunun yanıtını 29/11/1985 tarihli Birleşmiş Milletlerin Suç ve Yetki İstismarı mağdurları için Temel Adalet Bildirisi’nde bulunabilir. Bahsi geçen bildirinin 1-2 maddesine göre; “mağdurlar” üye Devletlerde yürürlükteki ceza kanunlarını ihlal eden eylemler ya da ihmaller suretiyle/(dolayısıyla), bireysel yada toplu olarak, fiziksel yahut ruhsal yaralanma /(zarar), manevi ıstırap, ekonomik kayıp ya da temel hakların esaslı bir biçimde ihlali/(zedelenmesi) de dahil, zarara maruz kalmış /(zarardan mustarip) olan kişiler... Mağdur tanımı ayrıca, uygun olduğu takdirde, mağdurun en yakın aile mensuplarını ya da doğrudan mağdurun bakmakla yükümlü olduğu kişileri ve sıkıntılı, zamanında mağdurlara yardımcı olmak ya da mağduriyetlerini gidermek üzere müdahalede bulunulmasından ötürü zarar gören kişileri kapsar’’(Gemalmaz, 2009: 4).

Aynı zamanda kurban kelimesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Siyasal şiddet ve savaş kurbanları, teröristler tarafından hedeflenen kişiler ve genellikle sembolik hedefler olarak karşımıza çıkmaktadır (Çapcıoğlu ve Metin, 2017: 41).

Bir kişinin mağdur olarak nitelendirilebilmesi için mutlaka kasten icra edilmiş bir fiilin mevcut olması gerekmemektedir. Savaş, kaza, doğal afet, hastalık, yoksulluk da bir kişinin mağdur olmasına neden olabilecek haller olarak sayılmaktadır (Turanlı, 2012:5).

Doğal afetler, kasırgalar, depremler, volkanik patlamalar ve kuraklıklar olarak doğa hareketi ve doğal güçler ile insan hatası veya eylemleri arasındaki etkileşimler bir

takım mağduriyetler yaratmaktadır. Doğal afetler ortaya çıktığı anda yerel yönetim acil durum yönetimi ajansı tepki faaliyetlerini yönetir; diğer ajanslar gerekli desteği ödünç vermektedir. Üstelik doğal afetlerde felaket tipi tarafından tanımlanan beklentiler doğanın, gücü ve yıkımı hakkında bize bilgiler sunar veyahut felaketler öngörülebilirlik ve kontrolçülük duygularını artırır. Felaketlerin tekrar canlanması tehdit oluşturmaktadır (ABD Adalet Bakanlığı, Adalet Bakanlığı Ofisi, 2001: 4).

Mağdur, tartışılmaksızın haklarını kullanmaya tam olarak salahiyeti olan aktif bir vatandaş olarak görülmektedir (Aertsen, 2014: 88).

Mağdur, suçun olumsuz sonuçlarından maddi ve/veya manevi yönde etkilenen mevcut hakkı ihlal edilen kişiyi ifade etmektedir (Turanlı, 2012: 4).

Tablo 5: AB Mağdur Hakları

AB Mağdur Hakları		
AB Mevzuatı	Kabul Tarihi	Aktarım Uygulama
Mağdur Hakları Direktifi	25 Ekim 2012	16 Kasım 2015
Cezai Konularda Avrupa Koruma Emirlerine İlişkin Direktif	13 Aralık 2011	16 Kasım 2015
Hukuku Konularda Koruma Tedbirlerinin Karşılık Tanınmasına İlişkin Tüzük	12 Haziran 2013	11 Ocak 2015

Kaynak: T.C.Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2016: 84

Mağdurlara destek hizmetleri sunmanın en iyi yolu sunulan hizmetlerin içeriği, yetkililer veyahut mağdur destek hizmetleri tarafından yapılacak bireysel değerlendirmeler ışığında mağdurun ihtiyaçlarına ve hassasiyetlerine bağlı olacaktır. Ayrıca birçok üye devlette mağdurlara yönelik hizmetlerin büyük bir çoğunluğu, hükümet dışı kuruluşlar veya STK'lar tarafından yürütülmektedir. (Bu durum aynı zamanda özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve terör mağdurlarına yönelik hizmetler için geçerlidir (T.C. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü AB Mağdur Hakları, 2016: 84).

Mağdurların ihtiyaçları, kısmen suçun sonuçları ve mağdurların sahip olduğu kaynaklar tarafından belirlenir. Suçun ya da terörün mağdurlar üzerindeki etkisi çoktur

ve mağdurların ihtiyaçlarını tespit etmenin ve onların suçtan nasıl etkilendiğini bilmemizde fayda vardır. Aynı zamanda, mağdurun suçun sonuçlarıyla ne derece ilgileneceğini de bilinmesi gereklidir (Wemmers ve Brouwer, 2011: 2829).

Ulusal politikaların uygulanmasının uygulanmasında ilk olarak ‘*mağdur*’ kavramının anlamı ve sınırlarının açık bir şekilde belirlenmesi önem arz etmektedir. Toplulukta mağdurlara yönelik ilginin artmasıyla ve kamuoyunu etkileyen bir takım olayların neticesinde, çoğu ülkede hukukta olmasa bile en azından uygulamada mağdur kavramı ve mağdur grupları artmıştır (Aertsen, 2014: 81).

2.3.1. Terör Mağdurları

Doğal afetler, kriz olayları ve terör saldırıları gibi travmatik olayların tümü insanoğlunun acısını yansıtmaktadır. Terör, insan nedenselliğine bağlı olarak öfke şiddet odaklı ayırıcı her türlü eylemlerdir. Terör saldırıları travmatik izlerini hem kurbanlarına hem de onların ailelerine bırakmaktadır. (Waldman, Carmeli ve Halevi, 2011: 940). Terör saldırısı, onunla savaşmaya gerek olmayan bir hedefe karşı önceden tasarlanmış eylemler olarak tanımlanır ve genellikle hem bireysel hem de toplum düzeyinde güvenlik açısından bir tehdittir. Bunun için herhangi bir saldırı anında yaşamı öngörülebilir, düzenli, mantıklı ve kontrol edilebilir güvenlik önlemlerinin alınması gereklidir (Gılbar, Plıvazky ve Gıl, 2010: 304).

Doğal afetlerden farklı olarak terör eylemleri; terörist bombalamaları, kitlesel isyan uçak kaçırma, kitlesel biyoterörizm saldırıları odaklı kasıtlı sosyopolitik eylemler, insan zulmü, intikam şeklinde meydana gelebilir. Bunun yanında bir gruba karşı nefret veya önyargı, akıl hastalığı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Mevcut eylemlere maruz kalan terör mağdurları doğal afet mağdurlarından farklı olarak başka bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. Terör olaylarında ortaya çıkan koşullar doğal afetlere göre daha karışıktır. Terörist eylemler de kurbanlar aniden gelişen tehlikeli ve hayatı tehdit eden durumdan haberdar değildirler. Bunun sonucunda, korku, çaresizlik, ihanet ve ihlaller ve öngörülemez olaylar ortaya çıkabilmektedir. Olaylar neticesinde zarar gören kurbanların ortak talepleri terörizme karşı intikam alma ve adaleti talep etmektedirler (ABD Adalet Bakanlığı, Adalet Programları Ofisi, 2001: 4)

Mağduriyetlerin araştırılması, terörün yaratmış olduğu zorlu bir konudur. Bu husus disiplin sınırlarını aşar ve bazı güçlü görüşler ve duyguları kapsamaktadır. Bir başlangıç noktası olarak, birçok sosyal bilim olgusunda olduğu gibi, tanım ve sınıflandırma konusunda farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, terör kurbanı kimdir ve kim değildir? Sorusunun cevabı temel argümandır. Bu sorunun cevabı aranırken masumiyet, politik bağlantı ve mağduriyet hiyerarşisi gibi unsurlar kavramının izahı da önem arz etmektedir (Argomaniz, 2015: 124-149).

11 Eylül'den buyana, dünya çapında yaklaşık 5000 terörist saldırısı gerçekleşmiş olmakla birlikte bunların büyük bir çoğunluğu Ortadoğu ve çevresinde gerçekleşmesine rağmen Batı'lı ülkelerde terör olayları nispeten daha az olsa dahi dünya genelinde terör faaliyetleri küresel network piyonları şeklinde terörist eylemleri günümüzde halen devam etmektedir.

Terörizm, terörizm kurbanları ve mağdurlarıyla ilişkili yapılan kapsamlı bir değerlendirme uluslararası barış ve güvenlik, politik, askeri, ekonomik ve çevresel konuların birbiriyle ilişkili olduğunu ve güvenlik açısından eşit önemde olduğunu ortaya koymaktadır. 618 sayılı Mağdurların Daimi Konseyi Kararlarının en önemlisi katılımcı devletlerin, insan haklarının kullanımının, devletler arasındaki dayanışmaya engel olan nedir? İnsan hakları mı? Terör mağduru tanımı mı? Terörizmin bir çok çeşitli olması nedeniyle bütün çeşitlerini kapsayan tek bir tanım geliştirmek zordur (Letschert ve Permberton, 2008: 301-302).

Mağdurların tanımlanma ve belirlenme gücü nedeniyle bazı bölgelerde terör mağdurlarına uygulanan politikalar genelde başarılı olamamıştır. Bunun temel nedeni ise, mağdurların ihtiyaçlarının tam olarak anlaşılmamasıdır. Mağdurların yaşadıkları kötü deneyimlerin; bununla alakalı ihtiyaçları ve beklentileri genellikle çeşitli profesyonel grupların kendi kurumlarının perspektifinden algılanmaları ve bu nedenle de yapılacak yardım müdahaleleri sınırlı, dar kapsamlı ve sadece yargısal kalıplar şeklinde gerçekleşmesi söz konusu olmaktadır (Aertsen, 2014: 81). Amerika'da 2013 yılının Nisan ayında düzenlenen Boston Maraton bombalamaları ülkenin dört bir yanındaki vatandaş ve STK'lardan gerekli desteği almıştır. 195.000'den fazla kişi mağdurlara 70 milyon \$ bağışta maddi destek ve aynı zamanda sosyolojik duygusal destek sağlamıştır. Saldırıya tepki olarak birçok Amerikalının prososyal eylemleri, basit ancak önemli bir araştırma sorusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çeşitli

grupların üyelerinin, büyük ya da küçük olarak fedakârlık yapma eğilimine sebebiyet veren durum nedir? Muhtemelen bu sorunun cevabı sivil toplum kuruluşlarındaki insanların kendilerini diğer mağdur insanların yerine koyabilmeleri ve terör gibi bir olayın insanlar için beklenmedik bir durum yarattığını kurbanların mağduriyetlerinin giderilmesi gerektiği ve toplum olarak birlik ve beraberlik içinde olunursa daha güvenli bir ortamın oluşabileceğine inanmaları olmaktadır. Mağdurlara yönelik politikadaki başarısızlık STK ve vatandaşların sayılan şekildeki yaklaşımları ile çözülebilmiştir. Bu çerçevede de mağdurlara yönelik politikalarda karar vericilerinde bu çerçeveden olaya bakmaları yerinde olacaktır (Herzenstein, Horsky ve Posavac, 2015: 254) .

Terör mağdurlar için sağlanan tıbbi bakım, ağırlıklı olarak bıçak yaraları, taş ve taş gibi nesneler tarafından kaynaklanan yaralanmalar ve uzaktan kumanda ile patlatılan gizli patlayıcılardan kaynaklanan yaralanmalara karşı sağlanmaktadır. Son zamanlarda ise terörizm faaliyetleri 2 ana eylem türüne daha fazla başvurmaktadır. İntihar bombacısı eylemleri ve silahlı çatışma; bu tür saldırıları, daha önceki terör olaylarının sürdüğü dönemlerden daha karmaşık ve ağır olan yaralanmalara yol açmaktadır.

Kısaca özetlenecek olunursa terör mağdurlarının terörist saldırıları sonucunda ihtiyaçları şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Acil Yardım
- ✓ Tanınma ve Saygı
- ✓ Bilgi
- ✓ Katılım
- ✓ Onay mektubu
- ✓ Malzeme tazminatı
- ✓ Güvence bedeli
- ✓ Kaygı ve kaybın hissedarı olabilmek
- ✓ Öfke, cezalandırma ve affın

Yukarıdaki maddelerin her biri önem arz etmektedir. Özellikle mağduriyetin hemen ardından, acil yardım üzerinde durulması gereken konulardan birisidir. Çünkü terörist saldırıların terör mağdurları üzerinde fiziksel olarak etkisi büyük olduğundan bu duruma karşı acil yardımı, sağlamak önemli bir müdahale aracıdır. Böyle bir durumun tekrar vuku bulmaması için önceden bilgi edinip ve bunu önleme çabasına hükümetler adım atmaktadır (Pemberton, 2010:110-112).

2.3.1.1. Terör Mağdurlarının Yaşadıkları Ruhsal Sorunlar

Terörle ilişkili ortaya çıkan travmanın eşsiz yanı, terör eylemi ile kasıtlı olarak şiddet uyguladığının bilinmesinin psikolojik etkisidir. Bu özelliği terörizmi doğal afetlerden ve kazalardan farklı kılar.

2007 yılında Avrupa Birliği, terör eylemleri mağdurlarına yönelik birlik genelinde önerileri hazırlamak için bir dizi araştırma enstitüsü görevlendirmiştir. Bu çerçevede oluşturulan terör yasası mağdurlarına acil ve sürekli yardım önerisi; terörizm mağdurlarına yardım için psiko sosyal yardım ile ilgili hükümler de dâhil olmak üzere daha kapsamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Terörizmin kurbanlarına restoratif adalete erişim ve prosedürler, örneğin acil yardıma erişim olan, üye Devletler, bilgi sağlayan tıbbi, psikolojik, sosyal ve maddi destek de dahil olmak üzere çeşitli türde acil yardımın yapılmasını sağlanmalıdır (Letschert ve Groenhuijsen, 2011: 33).

Suç etkileri üzerine yapılan araştırmalar zihinsel, psikolojik ve sosyal etkileri vurgulamıştır. Bunun yanında fiziksel ve finansal etkilerde aynı olabilmektedir. Bu etkilerin hepsi cezai sonuçları olan mağduriyet oluşumu tek başına için yeterli değildir; özellikle mağduriyetin psikolojik ve sosyal etkileri ise suç oluşturan eylemleri neticesinde ortaya çıkan mağduriyetlerin psikolojik ve sosyal sonuçları, kazalar ya da doğal afetler gibi diğer mağduriyet türlerinden farklıdır, zira suç durumunda birisi mağdura kasıtlı ya da rastgele zarar vermiştir (Wemmers ve Brouwer, 2011: 282).

Terör faaliyetleri yüzünden meydana gelen olaylarda mağdurlar üzerinde travmatik bir takım olaylarda vuku bulmaktadır. Özellikle çocuklarda ve bayanlarda daha ağır bir şekilde ortaya çıkan bu travmatik durumlar ne yazık ki bazen kalıcı etkiler doğurabilmektedir. Kitlel kayıplar yaşam kalitesi standartlarını olumsuz yönde etkilemekte ve travma sonunda kaygı bozukluğu (anxious disorder) ve aşırı stres sorunundan kaynaklanan (TTSB) yüksek oranları, depresyon ve uzun süre devam edebilecek olan travmatik yaslar ile ilgili olarak mağdurlar üzerinde yapılan bazı araştırmalarda kurbanların kendilerini suçlu hissetmeleri başkaları için ölüm sorumluluk duygusu çekmeleri ve kendilerini hayatta kalmayan diğer yakınlarının yerine koymaları

hayatta kalmalarını için bir şans değil ceza olarak görmeleri, acılarını yaşamak istemeleri vb. gibi bir takım sorunların ortaya çıkması terörün sonuçları arasında yer almaktadır.

Terör felaketleri mağdurların ruh sağlığı açısından iki karşıt görüş söz konusudur. İlk görüşe göre, şiddet eylemleri, eyleme maruz kalanlar üzerindeki yönetim kurulmasından çok farklıdır. Farklı perspektifleri yaşam deneyimleri ve kişilik özellikleri bireylerin eylemlerin ortaya çıkardığı sorunları görmesi daha net söz konusu iken, bu özelliklere sahip olmayan diğer bireyler olaylara çok az tepki gösterebilir veya hiçbir tepki göstermeyebilir. İkinci görüş ise, terör eylemlerinin travmatik olaylar olduğu ve çok yaygın olarak derinlemesine içselleştirilmiş ve temelde olumsuz psikolojik tesir gücüne sahip olduğunu ifade etmektedir (Silke, 2003: 134).

Terör, ülkelerin çalkantılı dönemlerinde yaşayanlar için bir tehdit olarak hayatlarının merkezlerinde yer almaktadır. Jeopolitik gerçekler, terörizmin şuurumuzda gün geçtikçe daha belirgin bir yere sahip olacağını göstermektedir. Terörle ilgili endişelerin her yerde olması, terörizmden kaynaklanan risk algılarının anlaşılmasının önemini ve terör kaygısının akıl yürütmeyi ve düşünmeyi nasıl etkilediğinin altını çizmek gerekmektedir. (Herzenstein, Horsky ve Posavac, 2015: 228).

Terör mağdurlarına yönelik farklı bir örnek olarak İsrail’de bir aile birliği tarafından hazırlanan mağdur listeleri arasından rastgele seçilmiştir. Bir aile, ırk din veya milliyet ayrımcılığı gözetmeksizin, ailelere terör saldırılarına maruz kalan kar amacı gütmeyen bir kurumdur. 2001-2008 yılları arasında bir aileyle temas kuran 680 terör saldırı kurbanlarının arasından 300’ü saldırılara doğrudan maruz kalmayan eşlerle evlendi. Bunlar arasından, 152 çift araştırma kriterlerini karşıladı (Arap vatandaşları ve yeni göçmenler bir dil nedeniyle dışlanmıştı.) ve 125 çiftler bu araştırmaya katılmayı kabul etmiştir (Weinberg, 2011: 532).

Bölünmüş bir toplumsal yapı içersisinde, mağduriyete itiraz edilebilir, politikleştirilebilir ve evrimleştirilebilir. Örneğin, Kuzey İrlanda’da ki eylem ve mağduriyetler iken; aynı toplulukta kurban tanımları ise farklıdır. Sadık temsilciler topluluğunu kurban olarak görürler. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ve ilgili cumhuriyetçi saldırılar sonucu; kurbanlar terörist grupların ellerinde şiddet görmesine rağmen Cumhuriyetçi siyaset aktörleri, İngiliz güvenlik güçleri ve bunlara sadık

olanların eylemlerinde mağdur olduklarını hissetmektedirler (Argomaniz ve Lynch, 2015: 4).

Terör sonrası travmanın çocuklar üzerindeki etkilerinin araştırılması literatürü yakın tarihlerde başlamıştır. İlk araştırmaların bazıları, 1978 ve 1979'da Afganistan'da ve Pakistan'da yaşayan Amerikan topluluğuna yönelik tehditlerin 1970'lerin sonlarında olduğu literatürlerde karşımıza çıkmaktadır. Bazı örneklerde 1981-1983 yılları arasında Guatemala 'da devlet destekli terörizm, Kuzey İrlanda'da terörist faaliyetler ile İsrail'de Soud füze saldırılarına tepki örnekleri yer almaktadır (Saraiya, Garakani ve Billick, 2013:116). Ayrıca 1992-1995 yılları arasında Bosna Hersek Katliamında birçok çocuğun gözleri önünde babalarının öldürülmesi annelerine tecavüz edilmesi çocuklar üzerinde travmatik bir olumsuz sonuca yol açmıştır. 15 Temmuz 2016 FETÖ/PDY terör örgütünün gerçekleştirmeye çalıştığı başarısız darbe girişimi nedeniyle birçok genç, yaşlı ve çocuk bu terörist eylem sonucunda terör mağduru olmuştur. 2012 yılında Suriye'de meydana gelen iç savaş ortamından yararlanarak birçok terör örgütünün ülkedeki iç karışıklıktan beslenerek daha da ağır terör eylemlerinde bulunmuş ve neticede ülkede maddi manevi birçok zarara sebebiyet vermiştir. Bu şekilde özellikle çocuklar üzerinde psikolojik birçok sorun ortaya çıkmıştır. Terörizm, devlet terörizmini ve soykırımı siyasi olarak inceler, siyasi şiddet bazı durumlarda siyaseten ilişkili başkalarına zarar vermek için kullanılan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Poloni, Staudinger ve Ortals, 2013: 3).

Terörizmden en fazla çocukların etkilendiği tüm dünyanın kabul edeceği bir gerçektir ki bunun en somut örneğini ülkemizde de 2005 yılında vizyona giren orijinal adı '*Lakpoşt-ha hem pervaz mi-konend*' Türkçe karşılığı (Kaplumbağalar da Uçar) olan filmin yönetmenliğini Bahman Ghobadi yapmıştır ve yönetmen yaşadığı bölgenin sorunlarını başarılı bir şekilde beyaz perdeye aktarmıştır. 2003 ABD'nin Irak'ı işgalinden hemen önceki günleri konu alan filmde küçük çocukların bir parça yemek ve bir parça su için mayın tarlalarında çalışmaları ve birçoğunun kolu bacağı kopmasına rağmen korkmadan hayatlarını devam ettirebilmek için canla başla daha çocuk yaşta hayatın zorlu şartlarına tanık olması ve kız çocuklarının Amerikan askerleri tarafından tecavüzlere maruz kalması ve toplumların yanı başında gerçekleşen savaflara ne kadar duyarsız kaldığını hatırlatmak istemiştir.

Terörizme maruz kalan çocukların tedavisi konusundaki araştırmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bununla ilgili ancak diğerk travmaların kurbanları ve temel zihinsel sağılık müdahaleleri hakkında yapılan açıklamalardan bazı çıkarımlar yapılabilir. İlk olarak tedavinin yararlı bir yönü, topluluk genelinde bir ihtiyaç değerlendirmesi şeklinde olabilir. Bir toplum içinde belirti geliştirme riski taşıyan kişilerin hepsinin belirlenmesi, hem tedaviye yol gösterebilecektir. Topluluk esaslı travmalar hem travmanın kendisine hem de potansiyel kayıplara odaklanmalıdır. Bunlara karşı uygulanacak müdahaleler arasında psikoeğitim, bilişsel ve yeniden yapılandırma ve baş etme becerileri yönetimi yer almaktadır. Müdahaleler ile uyku restorasyonunu, emniyet ve korunma duygularını yeniden tesis etmeyi, ebeveynler ve bakıcılar vasıtasıyla incelenmelidir (Saraiya, Garakani ve Billick, 2013:118-120).

Terörizmin çocuklar üzerindeki etkileri önemle üzerinde durulması gereken ve daha spesifik araştırmalar yapılmasını öngören bir konudur. Çocukların yetişkinlere göre daha farklı tepkiler verdiği aşıkârdır. Terör kurbanlarının tedavisi üzerinde en başta tanıma ve müdahale üzerinde odaklanmak gerekmektedir. Faydalı olan müdahaleler üzerinde daha çok çalışmalar yapılmalı ve gereken her türlü maddi ve manevi destek sağlanmalıdır.

Terörist saldırıdan kurtulanlara karşı sosyal destek ve engelleri zihinsel sağılık için sosyal destek kavramsallaştırılmasına yönelik olarak daha kapsamlı bir yol izlenmesi travma mağdurları için faydalı çalışmalar arasındadır (Throresen, vd. 2014:191).

Terörizmin çocuklar üzerindeki travmalarının yanında diğerk önemli bir olgu kadınlar üzerindeki tesiridir (Poloni, Staudinger ve Ortvals, 2013: 25). Mağdur olarak kadınlar; yalnızca terörist grupların eylemlerinden ortaya çıkan zararlar açısından değil, aynı zamanda dünyanın farklı köşelerinde var olan sözde “onur kodları” açılardan da mağduriyete uğramaktadırlar. Analiz edilen haberler de en çok ifade edilen temalardan biri, Nijerya’da faaliyet gösteren, Boko Haram gibi terörist grubun elinde bulunan bayanlar ile ilgilidir. Bu örgüt hem terörist faaliyetlerini finanse etmek ve hem de yandan sivillere terör yaymak maksadıyla “Shana Kanunu”oluşturmak için insan kaçırmaya yöntemini kullanıyordu. Özellikle Kadın ve kız çocukları bu kanlı kampanyanın başlıca kurbanları 2014 yılında bir okuldan sadece bu terör örgütü finansman olarak kullanmak için 200’den fazla kız öğrenciyi kaçırmışlardır. Kaçırlan

kızlar ve kadınlar Kamerun ve Çad gibi yakın ülkelere satılmıştır (Poloni, Staudinger ve Ortals, 2013: 138).

Uluslararası insani hukuk özel olarak devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki düşman davranışlarını düzenlemek üzere tasarlanmış iken, uluslararası insan hakları kanunu ise devletler üzerinde insan haklarının ve sivil özgürlüklerin her zaman korunmasını sağlamak için yükümlülükler getirmektedir (Aggelen, 2009: 55-56).

1993 Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı'na kadar terörizm ve insan hakları arasındaki ilişki Birleşmiş Milletlerin ilgisini çekmemiştir. 1994'ten beri BM Genel Kurulunun kararnameleriyle ve bunlara ek olarak, terörizmin artık insan haklarını ihlal ettiği açık bir şekilde tespit edilmiştir. Bu bağlamda terörizmin insan hakları ihlalleri içinde sıradan bir ihlali olmadığı da eklenmelidir. Terörizm mağdurları ilgili olarak 2 Mart 2005 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edilen terör eylemi mağdurların korunmasına ilişkin Rehberde acil yardım hakkı hazırlanmaktadır. Burada 7. Madde'de ücretsiz mağdur hizmetlerine erişim hakkı dikkate değerdir. Mağdurların acil ihtiyaçlarını karşılanmasını isteyen devletler, terör eylemleri mağdurlarına gereken tıbbi, psikolojik, sosyal ve maddi yardımlarının ücretsiz olmasını sağlamalıdır; ayrıca mağdurların talepleri üzerine manevi yardıma erişimleri de kolaylaştırmaları gerekmektedir. Terörizm mağdurları ile ilgili bir uluslararası norma ihtiyaç vardır (Romani, 2012: 134).

Curavic, Suriye'nin Metropoliten ötesinde(beyond) Babil serisinden çıkma kararı, 2008 FSIA değişikliklerinin öngörülemeyen ve istenmeyen sonuçlarının bir örneğidir. FSIA, terör istisnası, terörizme karşı yeni bir silah veya terör eylemi mağdurlarını telafi etmek için bir amaç sunmaktansa, ABD ve doğrudan tarihsel olarak teröre sponsor olan dış ülkeler arasındaki ilişkileri daha da çoğaltmaktadır (Curavic, 2010: 354).

Waugh (2001): Terörizmle ilgili bir çevre tehlikesi başlıklı bölümünde, terörizmle ilgili temel unsurların ana hatlarını aşağıdaki maddelerde belirtmektedir:

- ✓ Tehdidin veya olağanüstü şiddetin kullanımı,
- ✓ Amaç yönelimli, kasıtlı olarak zarar verme davranışları,
- ✓ Yalnızca psikolojik olarak kurban etme ve mağdurları kurban etme niyeti değil onlar için masumiyetleri gibi sembolik değerlerin seçilmesi,

Bu unsurlar göz önüne alındığında travmatik bir olay olarak kabul edilmeyecek bir terör eylemi hayal etmek zor olmaktadır. Mağdurlar incelendiklerinde travmatik olaylara maruz kalma oranları, psikopatoloji için yaygınlık oranlarının çok üzerindedir. Mağdurlar arasında farklı bir tepki olduğunu göstermektedir. Mağdur kişi travmatik olaya uyum sağlamak için etkileri ile baş etmek zorundadır (Silke, 2003: 135).

Terör mağdurlarına yönelik terapi ve tedavide somut bir katkı oluşturan sonuçlar ile pratik sonuçlar çıkarmıştır. Terör saldırıları gibi akut travmatik olaylarla uğraşırken başa çıkma stratejileri için bir iç kaynak olarak bağışlanma eğilimine atfedilen önemi belirtmektedir (Weilberg, Gil ve Gilbar, 2014: 701)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖR MAĞDURLARINA YÖNELİK DEVLETİN MALİ POLİTİKALARI VE ETKİNLİĞİ

Ülkemizde 1984 yılından itibaren terör olayları devam etmektedir. Terör faaliyetleri devletleri maddi ve manevi olarak rahatsız etmektedir. Küreselleşme ve beraberinde getirdiği teknolojik gelişmeler terörü daha kolay uygulanabilir, daha acımasız ve tehlikeli hale getirmiştir. Bu gelişmeler Dünyanın birçok yerinde düzenlemeler yapmak, bununla mücadele için yeni birimler oluşturmak şeklinde karşılık bulmuştur. TBMM bu olumsuz gelişmeler karşısında sessiz kalmayarak halka yönelik şiddet olaylarına karşı mücadeleyle ilgili gereken desteği sağlamak için bir komisyon kurmayı amaçlamışlardır. Komisyon; terör olayları nedeniyle tüm kayıplara dikkat çekerek bu olumsuz durumu vatandaşların dikkatine sunmak, politik farklılıkların ötesinde toplumun ortak bir kaygısına dönüştürmek, dünya kamuoyuna, terör olaylarının neden olduğu yaşam hakkı ihlallerinin dehşetli yanını anlatabilmek gayesiyle bir değerlendirme yapmak, yeni kayıp, ölüm ve acıların ortaya çıkmaması için bir çaba göstermek, terör olaylarından doğrudan veya dolaylı olarak mağduru olan vatandaşlara ve terörle mücadele esnasında hayatlarını kaybeden şehitlerin aileleriyle görüşmek, terörün her yönde doğurduğu olumsuz sonuçları gün yüzüne çıkarmak amacıyla “Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon” kurulması amaçlanmıştır (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu 24. Dönem Raporu :10).

Alt Komisyon Başkanı ve Amasya Milletvekili Naci BOSTANCI, 05.01.2012 tarihli toplantıda Alt Komisyonun çalışma amacını aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Amacımız, bu ülkede gelecek kuşaklara barış içinde bir iklim bırakmak, bunun arkasındaki toplumsal ve insani açının, yaşananların maliyetine ilişkin, tabi, toplam bir resim üzerinden bu iklimi oluşturmak. Otuz yıldır çok acı yaşandı, bu topraklarda herkes bu açıdan pay sahibi oldu. Bu barış içindeki iklimin nasıl kurulacağına ilişkin hali hazırda telaffuzlar farklı olabilir ama sonuçta benim gördüğüm ve anladığım amaç bu iklimi oluşturmak, bizim de çabamız bu yönde ve bu çerçevede terörden doğrudan etkilenmiş olan her kesimden vatandaşlarımızla bağlantı kurmak, onların insani olarak

sosyal çevreleri bakımından neler yaşadıklarını paylaşmak, bunu aynı zamanda kamuoyuna iletme ve şüphesiz neticelerini raporlaştırmaktır”.

Türkiye gibi hassas jeopolitik konuma sahip olan, çeşitli zenginliklere ya da farklılıklara sahip olan ülkelerde terörizm faaliyetleri yoğun şekilde gerçekleşmektedir. Böyle bir durumun mevcut ülkelere yan etkisi ise terör kaynaklı mağduriyetlerin artması şeklinde tecelli edecektir. Birincil olarak terörün mağdur ettiği grup ve savunmasız kitle olan sivil halktır (Gemalmaz, 2009: 6). Sivil halka karşı uygulanan terör örneği olarak çok yakın bir tarihte gerçekleşen terörize bir eylem olan 15 Temmuz başarısız darbe girişimi verilebilir. 15 Temmuzda FETÖ/PDY örgütünün tamamen millete ait olan ve içte ve dışta vatan savunması yapmak ve milletini korumak için emanet ettiği uçağı, helikopteri, tankı ve silahı yine bağrından çıkıdığı gibi millete karşı kullanmaktan hiçbir şekilde çekinmeyen faaliyetlerde kullanılması söz konusu olmuştur (Arslan, 2016: 180). Bu menfi terör eyleminde vatandaş, emniyet ve savunma personelinin şehit ve gazi olmalarına yol açılmıştır.

Terörle Mücadele Kanunu 22. maddesinde: “Terör eylemlerinden dolayı yaralananların tedavileri Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan öncelikle yardım yapılmaktadır. Bu fondan ilk ve orta öğrenim çağındaki şehit çocuklarının öğrenim masrafları karşılanmaktadır. Yardımın kapsam ve ölçüsü, Fonun mahalli yetkililerince belirlenecek miktarı aşmamak kaydıyla fon kurulunca tespit edilmektedir.

3.1.İDARENİN TERÖR OLAYLARINDAN DOLAYI SORUMLULUĞU VE TERÖR MAĞDURLARININ ULUSLARARASI BOYUTTA İNCELENMESİ

Önceki kısımlarda bahsedildiği gibi idarenin kusurlu ve kusursuz sorumlulukları vardır. Toplumda ortaya çıkan kargaşa, anarşi ve terör olaylarından sonra insanlar zarar görebilirler. Ortaya çıkaracak olan bu zararları insanların karşılamasını beklemek uygun olmaz, keza bu tür eylemlere katılmayan kişilerin tek suçu toplumun fertleri olmalarıdır (Danıştay 10.Dairesi 13.10.1993 tarih ve E. 1992, 3372,K.1993/3377 sayılı kararı).

Birçok ülkede mağdurlara yönelik cezai yargılama usul hakları tanınır. Örneği İtalya’da devlet suçlamasıyla ya da organize suç ve terörizm kurbanları için İtalyan fonu

da dâhil olmak üzere şiddet unsurlarından dolayı bazı haklar almayı hak ederler (Meulen ve Koops, 2011: 112-181).

Suç mağdurlarına tazminat ile ilgili olarak Avrupa'da kurbanlara belirli bir miktar tazminat ödenmesine ilişkin belirli kurallar vardır. Hatta bu kurallar arasında mağdurlara önce saygı ve tanınma gereksiniminde bulunmak gerekliliği vardır. Tazminat ödenmesi için devlet fonları uygulaması, 1970'li yıllara dayanan birçok sistemde suç mağdurları için var olan eski hükümleri ihtiva eder. 1985 BM Deklarasyonunda da tam olarak bu konu üzerinde durulmuş olup daha sonra bir dizi belge ile teyit edilmiştir. Avrupa Konseyi'nin Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmini (1983) Sözleşmesi ve daha önce de bahsi geçen Suç Kazaları Tazminatıyla İlgili Avrupa Birliği Direktif 2000 yılı direktifidir. Suç Mağdurları İçin Tazminatla İlgili 29 Nisan 2004 tarihli Konsey Direktifi 2000/2008 üye devletlerde devlet tazminat fonlarını mevcut olmadığı hallerde ve durumlarda tazminata ulaşmayı erişmeyi kolaylaştırır (Letschert ve Groenhuijsen, 2011: 26)

Devletler genel olarak uluslararası terörle mücadelenin önemi konusunda hem fikir olsalar da, özellikle devletlerin ortak eylem için bir fikir birliği tanımına ilişkin olarak, bazı konularda önemli anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Terörizmin önlenmesi ile ilgili on üç sözleşme ve protokol tasarlanmıştır. Bunlardan başkaları Birleşmiş Milletler himayesinde, bazıları Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ya da Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (International Atomic Energy Agency) altında hazırlanmıştır. Bu sözleşmelerde, terör eylemi mağdurlarının ihtiyaçları ve çözüm yolları üzerinde önemle durulmuştur. ‘‘Birleşmiş Milletler, Uluslararası Terörizmle İlgili Kapsamlı Sözleşmesinde terörle ilgili yasal bir taslak geliştirilmiştir. Genel kurulun Altıncı Komitesi neredeyse on yıldır hazırladığı AB’de 13 Haziran 2002 tarih ve 11’nci maddede kapsamlı bir tanım içeren Terörle Mücadele Kararının 13 Haziran 2002 tarihli kararın kabulü ile daha fazla ilerlemeler kaydedilmiştir. Ayrıca mevcut olan terör örgütü tanımlamaları uluslararası belgelerden sonra terörizmin tanımında genellikle üç ana unsur içerir bunlardan ilki, nedene ve ölüme bağlı ciddi bedensel zarar verme ve / veya kamu veya özel mülkiyete zarar verme amacı taşımak, ikincisi hedeflerin genellikle rastgele seçilen kişiler, özellikle siviller veya savaşma gücü olmayan ve son olarak da bu tür bir eylemin amacı, bir nüfusu veya belli bir kesime gözdağı vermek veya çekimser kalmaya zorlamaktır (Letschert ve Pemberton, 2008: 302).

Farklı ülkelerde yapılan araştırmalardan elde edilen verilere dayanarak, mağdurların ihtiyaçları ve ceza adalet sisteminden beklentilerini olarak aşağıdaki unsurlar şeklinde tespit etmiştir:

- Mağdurlar, kendi görüşlerinin daha çok dikkate alındığı daha az resmiyet taşıyan bir süreç ister.
- Mağdurlar, davalarının gidişat ve sonuçları hakkında daha fazla bilgi ister.
- Mağdurlar taraf oldukları davalara, davalarına katılmak ister.
- Mağdurlar, saygılı ve adil muamele görmek ister.
- Mağdurlar, maddi tazminat ister.
- Mağdurlar, manevi tazminat ve özür ister (Aertsen, 2014: 87-88).

Terör mağdurlarına yapılan yardımlar ile suç mağdurlarına yapılan yardımlar arasında çoğu ülke açısından bir fark bulunmamaktadır. Mağdurlara yardım için birinci kaynak hükümettir ikinci kaynak ise gönüllü vakıflar ve kuruluşlardır. Birçok ülkede özel sektöre ilişkin bir terör mağdurlarına ait finansman kaynağı yoktur. Terör mağdurlarına özel spesifik tazminat planları suç mağduru ve terörizm mağduru için genel tazminat programları arasında olası farklar bazı dönemlerde sorgulanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, çoğu durumda belirgin bir farklılık yoktur. Suç mağdurlarına yönelik rejim, terörizm kurbanları rejimi ile aynıdır. Dahası, hiçbir ülkede uygunluk kriterleri kovuşturulmaya veya yaralı mağdur ailelerin dâhil edilmesine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Yani çeşitli ülkelerin terörizm mağdurlarının zararlarını telafi etmekle ilgili belirli yasal düzenlemeler mevcuttur. Kanada sisteminde, teröristlerin ele geçirilmesine terörizm mağdurlarının zararlarını telafi etmek için önemle dikkat eder. Tacikistan'da sistem ise açıkça terör kurbanları için tam tazminat ödenmesini öngörmektedir. Buradaki tazmin işlemi tamamen devlet uhdesinde gerçekleşmektedir. Fransa ve İspanya ülkeleri ise yoğun şekilde terörist saldırılara ev sahipliği yapmalarından dolayı terörizm vakalarında doğal bir tecrübeye ve en kapsamlı tazminat programlarına sahiptirler. Makedonya ve Sırbistan gibi ülkelerde ise, terörizm mağdurlarına özel tazminat hükümleri vardır (Letschert ve Pemberton, 2008: 305-307).

Amerika Birleşik Devletlerinde terör mağdurlarına yönelik maddi yardımlar ile ilgili olarak 1996 yılında terör ve kitlesel ihracatlar daha iyi hizmet verebilmek için ARC, OVC ve ABD Dışişleri Bakanlığı arasında yakın ilişki içinde olan bir işbirliğinin

gerekliliğini vurgulayan bir iyi niyet mektubu imzalamıştır. Aynı zamanda ABD Başsavcılığı mağdur-tanık koordinatörleri ve mağdurlara zamanında ve uygun bir şekilde hizmet sağlayabilmek için devlet tazminat ve yardım programlarıyla anlaşmıştır. Toplu şiddet suçları federal veya eyalet yargısı altında olabilir, ancak terör eylemleri daima federal suçlardır (ABD Adalet Bakanlığı, Adalet Bakanlığı Ofisi, 2001:2-3).

Türkiye de ise; terör mağdurlarının önemi konusunda çok ciddi adımlar atılmıştır. 12.Cumhurbaşkanımızın da bu konudaki düşünceleri şu şekildedir: “Bu millet, gazi millettir. Bu vatan, şehitlerin ve gazilerin bizlere emanetidir. Bizler şehitlerimizin, gazilerimizin mirasını layıkıyla gelecek nesillere aktaracağız. Bu toprakları vatan kılan, bugünlere getiren her bir şehide, her bir gaziye, isimleri bilinmeyen tüm kahramanlara şükranlarımızı, minnetlerimizi ifade ediyorum.” Ayrıca Ak Parti Şehit Yakınları ve Gazileri için Genel Merkez Sosyal Politikalar Başkanlığı,

-Şehit Yakınları ve Gaziler için tüm imkânları seferber edildi ve aylık ve maaş tazminat hakkı verildi. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Kanunu’nda düzenlemeler yapıldı.

-2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Şehit Yakınları ve Gaziler Daire Başkanlığı kuruldu. 2012 yılında ise 6353 sayılı yasa ile daha önce 43 değişik mevzuatta yer alan şehit yakınları ve gazilerin tüm hakları tek çatı altında toplanmaktadır.

-Şehit yakınları (Askeri Personel, Erbaş ve Erler dâhil- Emniyet Personeli) ; eş ve çocuklardan birisi ve ana-baba ve kardeşlerinden birisi, ana- baba ve kardeşleri yoksa eş çocuklardan iki kişi, eş veya çocukları yoksa ana- baba veya kardeşlerden iki kişiye, istihdam sağlanmaktadır.

-Görev Şehidi Yakınları (Er, Erbaş Ailesi ve Emniyet Personeli Olmayanlar) ; eşi veya çocuklardan birisi, eşi veya çocukları yoksa kardeşlerden birisine, istihdam sağlanmaktadır.

- Terör Olaylarında Hayatını Kaybeden Siviller; eşi veya çocuklardan birisi, eşi veya çocukları yoksa kardeşlerden birisine, istihdam sağlanmaktadır.

- Gaziler için malul olanlar (Er, Erbaş ailesi ve Emniyet Personeli Olanlar) kendisi, eşi veya çocuklarından birisine, eşi veya çocukları yoksa kendisi veya kardeşlerinden birisine, istihdam sağlanmaktadır.

- Görev Malulü Olanlar; kendisi, eşi veya çocuklardan birisine, eşi veya çocukları yoksa kardeşlerinden birisine, istihdam sağlanmaktadır..

-Terör Olaylarından Malul Olan Siviller; kendisi, eşi veya çocuklardan birisine, eşi veya çocukları yoksa kardeşlerinden birisine, istihdam sağlanmaktadır (AK Parti Şehit Yakınları ve Gazileri İçin Sosyal Politikalar Başkanlığı, 2017: 1-25).

Aynı zamanda bakım desteği, faizsiz ev kredisi (2017 yılı için 102 bin tutarında 20 yıl vadeli faizsiz konut kredisi), ücretsiz seyahat, su ve elektrik indirim kapsamları da yer almaktadır.

Sayılan bu uygulamalar oldukça verimli olmasına karşın bunların yanında onarıcı adalet (reostaratif adalet) olarak ifade edilen ve terör mağdurlarına yönelik olarak uluslararası yasal standartlarda öngörülen daha geniş bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. Sadece mali kaynak desteği şeklinde değil aynı zamanda sosyal, siyasi, psikolojik olarak mağdur haklarına yaklaşılması önemle üzerinde durulması gereken bir konudur.

3.1.1. Yaşam Hakkı ve İnsan Hakları

İnsan hakları kavramı kelime anlamı olarak, insanın yalnızca insan olması sebebiyle sahip olduğu tüm hakları ifade ediyor olsa da, bunun sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal açıdan daha geniş şekilde ele alınması gerekmektedir.

İnsan haklarının ortaya çıkışı 16. yüzyıldaki Aydınlanma Dönemine dayansa da asıl olarak 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlı bir ilerleme göstermiştir. İnsan Hakları ile ilgili ilk yasal metinler olarak karşımıza 1776 Amerika Birleşik Devletleri Deklarasyonu ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi çıkmaktadır. Bu Deklarasyonda “*her insanın devredilemez şekilde yasama, özgürlük ve mutluluk arama hakkına sahip olduğu*” belirtilmektedir. Yaşama hakkı, tüm bireylerin öncelikli sahip olduğu haklardır ve yaşama hakkı olmadan diğer hak ve özgürlüklerde olmaz (TBMM Raporu, 2013: 19).

19. yüzyılın ilk dönemlerinde köleliğin artık ortadan kaldırılması yasaklanması sonucu köle ticareti ve bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise soykırım, keyfi tutuklanma, yargısız infaz, siyasi cinayetler, işkenceler vb. gibi durumlar doğrultusunda baskıcı faaliyetlerin her türlü yasaklanmıştır (İlbiz, 2009: 28).

II. Dünya Savaşından sonra, savaş öncesinde nerdeyse Avrupa'nın yarısını elinde tutan diktatör bir gücün varlığı ve bu gücün kırılması için insanlığın korunması gerektiğine inanılmıştır. Bu doğrultuda harekete geçen 10 ülke 1949 yılında Avrupa'da insan haklarının korunması ve demokrasinin gelişmesi amacıyla Avrupa Konseyini kurarak anlaşma imzalamışlardır (Avrupa konseyi, erişim tarihi,18.07.2017) Ülkemiz 18.05.1954 yılında bu anlaşmayı onaylamıştır. Bu konseyin önemle üzerinde durduğu esas amacı, bireylerin özgürlüğü, siyasal anlamda özgürlüğü ve hukukun üstünlüğüne inanarak üyeler arasında, yasal anlamda bütünlüğü sağlamaktır (Keskin, 2010: 41).

Avrupa Konseyi üyelerinin, sözleşmede belirtilen kuralları uygulayıp uygulamadıklarını kontrol etmek için, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi olmak üzere üç farklı organ kurulmuştur. 1950 Yılında Türkiye'nin de aralarında bulunduğu on beş ülke tarafından Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) bir diğer adıyla İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme imzalanmıştır. 1959 yılında ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, AİHS'nin 34. ve 35. Maddelerinde belirtilen üye devletlerin ve bireylerin şikâyetlerine bağlı olarak, insan hakları ihlali yaptığı iddia edilen üye devleti ile ilgili olarak yargılama yetkisine sahiptirler. Türkiye 1987 yılından buyana AİHS'ne bireysel başvuru hakkını kabul etmiştir (İlbiz, 2009: 29).

20. yüzyılda iki büyük Dünya savaşı ve bu savaşlar nedeniyle yaklaşık olarak 200 milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesi sonucunda ele alınan yaşama hakkı önemli ve geniş kapsamlı bir haktır. İnsan hakları arasında bir hiyerarşi veya öncelik sıralaması yapmak normalde kaçınılan bir yaklaşım olmakla beraber yaşam hakkı için aşılması gereken bir eşik olarak değerlendirilmektedir. Yaşam hakkı güvende olursa birçok devredilemez ve vazgeçilemez hakka da sahip olunur (TBMM Raporu, 2013: 19-20).

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasasında terör olaylarına ilişkin olarak İdare'nin Sorumluluğuna ilişkin özel hükümler bulunmasa da genel olarak İdarenin Sorumluluğu ve yargı yolu ile ilgili olarak 125. Madde de: İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu belirtilmesi; aynı maddenin son fıkrasında ise idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu kuralı benimsenmiştir. Bu durum Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye

Cumhuriyeti'nin sosyal devlet olması özelliğinden kaynaklanmaktadır (Kandemir, 2004: 61-62).

1982 Anayasanın “Temel Hak ve Ödevler” başlıklı ikinci kısmının “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı ikinci bölümünde “kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” başlıklı 17. Maddede ; “ *Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu ve hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.” (1982 Anayasası, TBMM Raporları, 2013: 21-22).

Terörist saldırılar veya soykırımlar gibi uluslararası suçlardan mağdur olan bireylerin çeşitli mağdur koruma şemalarının uygulanması terörist saldırılara karşı büyük bir meydan okumadır (Letschert ve Groenhuijsen, 2011: 38).

3.1.2. AIHM Doğrultusunda Terör Mağdurları

Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve bu bildiri de yer alan hakların “evrensel ve etkin olarak tanımlanması ve uygulanmasını sağlamayı hedef aldığını, Avrupa Konseyi’nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik oluşturmak olduğunu ve insan hakları ile temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesinin bu amaca ulaşma yollarından biri olduğunu göz önüne alarak, dünya da barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve korunması öncelikle, bir yandan da gerçekten demokratik bir siyasal rejime, diğer yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklaşa saygı esasına bağlı olan bu temel özgürlüklere bağlılıklarını bir kez daha tekrarlayarak, aynı inancı taşıyan ve siyasal gelenekler, idealler, özgürlüklere saygı ve hukukun özgürlüğü konularında

ortak bir mirası, paylaşan Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildiri’de yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanmasını sağlama yolunda ilk adımları atmaya kararlı olarak birçok protokolleri imzalamışlardır.’’(İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme, bkz. 4.11.1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi imzalanıp yürürlüğe girmesi ile birlikte bir taraftan sözleşmeye eklemeler yapılmış bir taraftan da sözleşmedeki geçerliliğini yitirmiş olan bazı maddeler ile ilgili yani bir takım güncellemeler yapılmıştır. Buradaki ekleme ve güncellemeler protokoller yoluyla olmuştur. Bu tarz protokoller AİHS Ek Protokolü ile 4,6,7,12,13 ve 16 No’lu protokollerdir. Örneğin, AİHS 2 No’lu Protokol esasen bu nitelikte iken, 11 No’lu Protokol ile kaldırılmıştır.

Ülkemizde AİHS’yi 4 Kasım 1950 tarihinde, Ek Protokol’ü de (1 No’ lu Protokol 20 Mart 1952 yılında imzalamış, her iki metni de 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolü Tasdiki Hakkındaki Kanun ile onaylamıştır (Bkz. Resmi Gazete, 19.03.1954, Resmi Gazete no : 8662).

Türkiye AİHS’ni ana metnine herhangi bir çekince koymamış, fakat AİHS Ek Protokolünün 2. Maddesinde yer alan eğitim hakkına yönelik olarak 3 Mart 1924 tarihinde ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu’na gerekçe göstererek çekince koymuştur (Bkz. 10.03.1954 6366 Sayılı Kanun, M.2 ve 3: 19.03.1954 tarih ve 8662 Sayılı R.G.).

Türkiye daha sonraki zaman diliminde 2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14 no’lu protokolleri imzalamış, bunlardan 2,3,5,6,8,11,13 ve 14 no’lu protokolleri onaylamış ve yürürlüğe koymuştur.

Kurulan haklar üzerindeki etkiler belirtilen gelişmeler doğrultusunda, kurbanların haklarına ve hükümetlerin bu hakları kolaylaştırılması ve geliştirilmesine yönelik sorumlulukları için ifade etmiş olduğu anlamlar bilindiği üzere mağdurları korumak ve hakları geliştirmek için çeşitli yasal belgeler dünya çapında kabul edilmiştir ve bunlar arasında yasal olarak bağlayıcı nitelikte Avrupa Birliği Kararı Ceza Muhakemesinde yer almaktadır (Prins, 2011: 228).

3.1.2.1. AİHM'nin Yapısı

1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren Ek-11 protokol ile Komisyon ve Divan'ın yerine tam zamanlı çalışan tek bir mahkeme kurulmuş ve Bakanlar Komitesi'nin yargısal görevi böylelikle ortadan kaldırılmıştır. Bu değişimin gerekliliği, taraf ülke ve başvuru sayısındaki hızlı artıştan kaynaklanmaktadır. Sözleşmenin teminat altına aldığı insan hakları ve ana özgürlüklerin korunmasında, etkinliği sağlamak ve iyileştirmek amacıyla Sözleşmenin oluşturduğu denetim mekanizmasının yeniden yapılandırılmasının acil ve gerekli olduğuna dikkat çekmiştir (İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin 11 No'lu Protokol).

14 No'lu Ek Protokol'de 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye ("Sözleşme") Ek by Protokolü imzalayan Avrupa Konseyi Üyesi Devletler, 3 ve 4 Kasım 2000 tarihlerinde Roma'da toplanan İnsan Hakları ve Avrupa Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen 1 Sayılı Karar ve Bildiriyi dikkate alarak;

Bakanlar Komitesinin 8 Kasım 2001, 7 Kasım 2002 ve 15 Mayıs 2003 tarihlerinde yapılan 109, 111 ve 112. oturumlarında kabul edilen Bildirileri dikkate alarak; Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi tarafından 28 Nisan 2004 tarihinde kabul edilen 251(2004) sayılı görüşü dikkate alarak;

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin iş yükünün sürekli artması karşısında, uzun dönemde denetim sisteminin etkinliğinin sağlanması ve geliştirilmesi için Sözleşme'nin belirli hükümlerinin acilen değiştirilmesi ihtiyacında bulundurarak;

Özellikle, Mahkeme'nin Avrupa'da İnsan Haklarının korunması alanındaki üstün rolünü devam ettirebilmesinin sağlanması gereksinimin göz önünde bulundurarak;

Sözleşme'nin 22'nci maddesinin 2'nci fıkrasını kaldırılmıştır. Sözleşmenin 23'ncü maddesi değiştirilmiştir. 24'ncü maddesi kaldırılmıştır. Sözleşme'nin 25'nci maddesi, madde 24 olmuştur ve metni 27, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 46, 59, maddeleri değiştirilmiştir. (İnsan Hakları ve Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Değiştirilmesine İlişkin 14 No'lu Protokol, Erişim Tarihi; 26.07.2017)

Avrupa ‘da eski denetim organları Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa İnsan Hakları Divanıdır. Daha önceki düzenlemede Sözleşme ile öngörülen haklardan birinin ihlal edildiği iddiasına dayanılarak bir başvurunun kabul edilebilir olup olmadığı yönünde bir karar vermektedir. Eğer komisyon başvurunun kabul edilemez olduğu düşüncesindeyse (AİHS eski maddesi 27) bunu bağlayıcı ve davayı sona erdiren bir kararla tespit edilmektedir. Bakanlar Komitesi, eskiden Divan’ı şimdi de Mahkeme kararlarının üye devletler tarafından yerine getirilmesini de denetlemektedir. Avrupa İnsan Hakları Divanı yeni düzenlemelerle kurulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise bu süreci kaldırarak tam zamanlı çalışan bir yargılama erkine dönüştürülmüştür. Divan İşlevine ise 31 Ekim 1998 yılında son verilmiştir (Karaaslan, 2004: 110-111).

Farklı Avrupa ve ulusal hukuk kaynaklarında yer alan, ceza adaleti çerçevesinde mağdur haklarını şu şekilde özetlemiştir:

- 1) Saygı görme ve tanınma hakkı
- 2) Bilgi edinme hakkı
- 3) Bilgi sağlama hakkı
- 4) Yazılı ve sözlü çeviri(den yararlanma) hakkı
- 5) Mağdur destek hizmetlerine erişim hakkı
- 6) Hukuki yardım alma hakkı
- 7) Tazminat ve giderlerin geri ödenmesi hakkı
- 8) Korunma ve mahremiyet hakkı

Yukarıda da bahsedildiği gibi terör olaylarından dolayı mağduriyet yaşayan insanlar için ceza ve medeni hukukta yapılan çeşitli yasal düzenlemelerle bazı haklar belirlenmeli ve bunlar güçlendirilmelidir. Mağdurların terör nedeniyle çok çeşitli tesirler yaşayabileceği ve bu sebeple toplumda çeşitli merciler ve hizmetlere başvurmaları gerekmektedir. Kıta Avrupa’sındaki çoğu ülkede, mağdur haklarının güçlendirilmesi ve ceza muhakeme usulü bağlamında düzenlenmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda bu durum tanımlanmıştır ve birtakım değişikliklere de açıktır (Aertsen, 2014: 88-105).

2008 yılında Letschert ve Pemberton tarafından “*terörizm mağdurlarının durumunun suç mağdurlarına kıyaslanması ile ilgili olarak*” yapılan ankete İzlanda, Finlandiya, Ukrayna ve Tacikistan olmak üzere dört ülke katılmıştır. Bu ülkelerin tümünde şiddetli suç mağdurlarına yönelik özel mevzuatlar mevcuttur. Umumi olarak,

en çok yanıt veren devletler terörizm mağdurlarına, hiçbir şekilde, suç mağdurlarından farklı davranmamaktadır. Ankete katılan 17 kişi, terörizm mağdurlarına ilişkin belirli bir mevzuata sahip olunmadığı, terörle mücadele yasasına sahip olmayan; İspanya, Fransa, Kanada, Makedonya gibi ülkelerin verdiği yanıtlardan bu ülkelerin suç mağdurlarına yönelik mevzuatının devlet tazminatıyla ilgili olduğu gözlenmektedir (Letschert ve Pemberton, 2008: 305).

3.1.2.2.AİHM’nin Görevleri

TAAD’in 2016, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin görevlerini (Muratoğlu): Devlet başvurularını karara bağlamak, bireysel başvuruları karara bağlamak, mahkeme kararlarının icrası ile uyuşmazlıkları karara bağlamak ve danışma görüşü vermek olmak üzere 4 başlık altında toplamıştır.

3.1.2.2.1.Devlet Başvurularını Karara Bağlamak

AİHS’nin 33. Maddesine göre sözleşmecî devletlerden her bir Sözleşme ya da protokollerin ihlal edildiği iddiasıyla başka bir Sözleşme devlet aleyhine AİHM ‘ye başvuruda bulunma hakkına sahip olabilir. Devlet başvuruları iki farklı şekilde olabilmektedir. Bunlardan birincisi, bir devlet ya kendi vatandaşlarının menfaatlerini korumak maksadıyla vatandaşlarının uğradığı hak ve ihlallerini gerekçe göstererek başka bir sözleşmecî devlet aleyhine başvurabilir. İkinci olarak ise bir devlet kendi vatandaşlarına karşı herhangi bir hak ihlali iddiasında bulunmaksızın sözleşmecî bir devletin Sözleşme veya eklerine aykırı hareket ettiği ortaya sunulmasıyla da mahkemeye başvurabilir (Avrupa insan hakları mahkemesinin kuruluşu, görevleri ve yargılama usulü, bkz. Muratoğlu, 2016: 319).

3.1.2.2.2.Bireysel Başvuruları Karara Bağlamak

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne yapılan başvurularda önemli bir yere sahip olan bireysel başvurular, bireylerin şahıslarına yönelik bir hak ihlaline karşı iç hukuk yollarından gerekli cevabı alamadığı zaman AİHM’ne başvurulabilmesi ve başvuru

neticesinde bireysel hakların uluslararası alanda sözleşmecî devletlere karşı güvence altına alınabilmesi AİHS'nin oluşturduğu hukuku koruma sisteminin göze çarpan en belirgin özelliğidir (Muratoğlu, 2016: 320).

3.1.2.2.3. Mahkeme Kararlarının İcrası ile İlgili Uyuşmazlıkları Karara Bağlamak

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından tesis edilen bir kararla ilgili olarak muhatap devlet tarafından sözleşmeye uyulup uyulmadığı konusunda yapılacak olan denetim Sözleşme ile hüküm altına alınan hakların korunması açısından son derece önem arz etmektedir. Denetim organına yer verilmemesi mahkeme kararlarının icrası üzerinde olumsuz etki doğurabilecek ve Sözleşme ile oluşturulan sistemin etkinliği ve işlerliğine zarar verebilecektir. Sözleşmenin 46. Maddesi bu durumu göz önüne alarak bir takım düzenlemelere yer vermiştir.

3.1.2.2.4. Danışma Görüşü Vermek

Sözleşmenin 47. Maddesi Mahkemeye farklı bir yetki daha tanınmıştır. Bu yetki yargısal bir faaliyet olmayan danışma görüşü verme yetkisidir.

3.1.2.3. Mahkemenin Yetkileri

AİHM'ne gelen davalarda, bir yandan yerindelik ilkesi uygulanırken, diğer yandan ilgili devlete ihlalin giderilmesinde kullanılan araçlar bakımından geniş bir takdir alanı çerçevesinde değerlendirilmektedir. AİHM'ne göre, milli sistemlerin AİHS hükümlerinin ihlalleri konusunda bizzat telafi sağlaması AİHS'yle kurulan koruma mekanizması için önemlidir. Bu nedenle, AİHM denetim mekanizmasını yerindelik ilkesi üzerine temellendirmektedir. Yerindelik ilkesinden ilham alan AİHM, takdir alanı doktrini geliştirmiş ve uygulamıştır ayrıca bu doktrin, devlete serbest karar alabilme alanı bırakılması gerektiğini vurgulamıştır (Gözlügöl ve Poyraz, 2015: 60).

Başvurunun Sözleşmeye uygun olup olmadığına; kişi, konu, yer ve zaman bakımından bakılarak karar verilmektedir. Sözleşmeye uygun olmayan bireysel başvurular inceleme aşamasında reddedilir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne konulan tüm başvuruları incelemeyen AIHM bahsedilen dört unsurla sınırlı inceleme ve yargılama yetkisine sahiptir.

3.1.2.3.1. Kişi Bakımından Mahkemenin Yetkileri

Kişi bakımından Mahkeme'nin yetkisi iki taraflı düşünülmesi gereken bir kavramdır. Burada, kim başvuruda bulunabilir veya kimin aleyhinde başvuru yapılabilir sorunu ele alınır. Mahkeme herhangi bir başvuru olmaksızın, kendiliğinden insan hakları ihlali var mı yok mu diye incelemeyen (Karaaslan, 2004: 119).

Sözleşmenin 34. maddesinde, AIHS kişi kavramını iç hukukumuzda göre oldukça geniş bir yelpazede ele almaktadır. Sözleşme, tanınan hak ve yetkilerin üye devletlerden birinin uygulamasından zarar gördüğünü iddia eden her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş ve her insan topluluğunun Mahkeme'ye başvurulabileceğini bildirmiştir. Tüzel kişiliğe sahip olmayan kişi toplulukları ise anca iki koşuldan birinin sağlanması durumunda başvuruda bulunabilirler. Topluluğu oluşturan kişilerin başvuruyu birlikte imzalamaları veya topluluk adına bir başvurucuya temsil olanağını vermeleri gerekmektedir. Yargı yetkisine bağlı olmak şartı ile üye devletin uyruğuna bağlı olup olmadığına bakılmaksızın Sözleşme uygulanacaktır. Sadece başvurunun güncel, kişisel olması gerekmektedir (Keskin, 2010: 45).

Mahkemenin bir yargılama yapabilmesi için aktif ve pasif başvuru ehliyetinin mevcut olması, başka bir deyişle Mahkeme ve başvuruda bulunan ile aleyhine başvuruda bulunulan tarafların bu konuda gerekli ehliyet koşullarına sahip olmaları gerekmektedir. Şikâyet edilen devletin sözleşmeye veya ilgili ek protokole taraf olmadığı, başvurunun sözleşmeye tabi olmayan şahıs veya örgütlenmelere yöneltildiği veya başvuru konu teşkil eden eylem veya işlemin sözleşmecisi bir devlete mal edilmediği hallerde aleyhine başvurularda bulunulan taraf açısından yetkisizlik, söz konusu olup bunlar mahkeme tarafından reddedilir (Muratoğlu, 2016: 338).

3.1.2.3.2.Konu Bakımından Mahkemenin Yetkileri

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi yalnızca 1-18 maddeler arasında düzenlenmiş olan ve ek protokollerle getirilen temel özgürlüklerle sınırlı olarak koruma sağlamaktadır (Karaaslan, 2004: 115).

Mahkemenin konu odaklı yetkisi ihlal edildiği öne sürülen bir hakkın Sözleşme veya ek protokollerle garanti altına alınıp alınmadığı ile alakalıdır. Başvuruda dile getirilen ihlal iddiası Sözleşme kapsamında kalmıyorsa mahkeme için esasına girmeyecek, başvuruyu kabul edilemezlik gerekçesiyle reddedecektir. Bu durum Sözleşmemenin 35. Maddesinin 3. fıkrasında başvurunun Sözleşmeye uygunluğunu şahsi başvurular bağlamında ele alınmaktadır. (Muratoğlu, 2016: 340).

Bir kimsenin şahsi başvuru hakkına dayanarak Mahkeme'ye başvurabilmesi için, şikâyet konusunun Sözleşmeye veya ek protokollerle öngörülen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin olması gerekmektedir. Sözleşmede yer almayan haklara dayanarak yapılan ve bu nedenle de komisyonca reddedilen başvuruların sayısı fazladır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki Mahkeme, bu haklar doğrultusunda genişletici yoruma da başvurulabilmektedir (Gölcüklü ve Gözübüyük, 2003: 44).

Mahkemenin konusu bakımından Sözleşme'ye konulan çekincelere de değinilecek olunursa; Sözleşme'nin imzası veya onaylı, belgelerin tevdi anında her devlet, Sözleşme'nin belli bir hükmü hakkında, o zaman kendi ülkesinde yürürlükte olan bir yasanın, bu hükme uygun bulunmaması oranında, çekince koyabilmektedir. Bu düzenleme devletlere genel nitelikte çekince koyma hakkı vermemektedir (md. 57 /1).

3.1.2.3.3.Yer Bakımından Mahkemenin Yetkisi

Sözleşme'nin 1. maddesine göre yüksek sözleşmeci taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin Sözleşmede yer alan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını garanti altına alırlar. Bu hüküm uyarınca sözleşmede devletlerin sorumlulukları kendi egemenlikleri altındaki yerlerle sınırlı olmayıp, devletler ülke topraklarının dışında hüküm ve sonuç doğuran eylem ve işlemlerden dolayı da sorumludurlar.

Yargı yetkisi Mahkeme'nin yetkilerini genişletmektedir. Türkiye aleyhine başvurulabilmesi için kanunun, Türk topraklarında veya Türk diplomatik

temsilciliklerinde gerçekleşen eylemlere ilişkin olması gerekmektedir (Karaaslan, 2004: 117).

Mahkemenin yetkisi açısından yargı sahası, Devletler Hukuku tarafından belirlenmiş ve sınırlandırılmış olan söz konusu devletin egemenlik alanı olarak algılanması gerekmektedir. İlk olarak devletin, ülkesi ve diplomatik temsilciliklerinde gerçekleştirilen eylemler bu saha çerçevesi içindedir. Çünkü yetkili olduğu alan, yalnızca Sözleşmeyi imzalayan ülkeler ve yurttaşları ile sınırlı değil, yurttaş olmasalar dahi, ülkenin geçici de olsa yargı yetkisi içinde bulunan herkese uygulanacaktır. (Gemalmaz, 2009: 6).

Yukarıda bahsedildiği gibi Sözleşme'nin 1. Maddesinde “başvuru hakkının tanınması sadece Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın uygulandığı sınırlar içindeki topraklarda Türk kamu makamlarının fiillerine veya ihmallerine ilişkin iddiaları kapsar” sözleşmeye yer bakımından sınırlama getirmiştir. Ayrıca 5. Bildirim metninde de “Türkiye Cumhuriyeti'nin yetki alanı içinde işlenen fiillere” şeklinde yer almıştır. Çekinceler doğrultusunda, Türkiye aleyhine başvurulabilmesi için, Türk topraklarında veya Türk diplomatik temsilciliklerinde gerçekleşen eylemlere ilişkin olması gerekmektedir. Fakat Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylara ilişkin olarak da Türkiye'nin sorumluluğu kabul edilerek aleyhinde karar verilmiştir. Böylece devletlerin eylemsel yetki alanları, Sözleşme'nin uygulama alanı olmuştur. (Keskin, 2010: 44).

3.1.2.3.4.Zaman Bakımından Mahkemenin Yetkisi

Mahkemenin süre olarak yetkisi, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi ile başlar ve yürürlükten kalkması ile sona erer. Dolayısıyla Sözleşme'nin veyahut ilgili protokolün yürürlüğe girmesinden önce meydana gelen eylem ve işlemler sebebiyle mahkemeye yapılan başvurular zaman yönünden yetkisizlik gerekçesiyle reddedilir (Muratoğlu, 2015: 340).

Örneğin, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden önce mülkiyet hakkına son veren bir işlem gerçekleşmişse, Sözleşme'nin yürürlüğünden sonra ilgili kişiye mülkiyet hakkı iade edilmemiş olsa bile, devletin sorumluluğu söz konusu olamaz. Buna karşın mülkiyet hakkının kullanılmasını engelleyen tutum ve davranışlar Sözleşmenin

yürürlüğe girmesinden önce başlamış olsa bile, bu davranışların Sözleşmenin yürürlüğünden sonra da devam ettiği hallerde, ilgili devlet aleyhine Mahkemeye başvurulabilir ve diğer koşullarında varlığı şartıyla başvuru esastan incelenmektedir (Gözübüyük ve Gölcüklü, AİHS: 54).

Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 10 Mart 1954 yılında kabul edilen 6366 Sayılı yasa ile onaylamış ve onay belgesini 18 Mayıs 1954 tarihinde Avrupa Konseyi'ne vererek Türkiye açısından Sözleşme'nin yürürlükte olmasını sağlamıştır. Ancak zorunlu yargı yetkisine ilişkin beyanını 22 Ocak 1990 tarihinde bildirmiştir. Ek protokoller bakımından da katılma tarihinden sonra oluşacak olaylar bakımından Mahkeme'nin yetkisi başlamaktadır (Karaaslan, 2004: 120-121).

Mahkeme, 1 Kasım 1998 tarihinde, 11 nolu protokolün yürürlüğe girmesiyle, Komisyon önünde görülmekte olan ama henüz kabul edilebilir kararı bulunmamış olan davaların kendisi tarafından çözümleneceğine atıfta bulunarak, zaman bakımından yetkisini, davalı devletin şahsi başvuru hakkını tanıdığı tarihe göre belirlemektedir. Mahkeme, Türkiye açısından 28 Ocak 1987 tarihinden başlayarak incelemesini yapabilmekte fakat devam eden olay bakımından geçen süreye de dikkat etmektedir (Karaaslan, 2004: 9).

Sözleşme kural olarak geriye yürümekle birlikte “sürekli ihlal” söz konusu olması durumunda yetkisizlik sebebiyle başvuru reddedilmemektedir.

3.1.3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İç Hukuka Etkileri

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türk hukukundaki yerine bakıldığında hem sözleşme hem de anayasa bakımından ele alınmasında fayda vardır. Çünkü sözleşme odaklı bakıldığında, üye devletlerce önerilen bağlayıcı hükümlerine yani özelliklerine ve iç hukukun Sözleşme'nin tüzükleri ile alakalı hükümleri birlikte değerlendirilmelidir. Sözleşme açısından bakıldığında önem arz eden 1.ve 46 maddede ibareler yer almaktadır: İnsan Hakları Saygı Yükümlüğü adı altında çıkarılan madde de Yüksek Sözleşmeci Taraflar “kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.”(madde1) Bir başka deyişle 1. Madde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “uygulama sınırlarını çizen” genel bir maddedir. 46 maddenin birinci fıkrasında ise “Yüksek Sözleşmeci

Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler.” ikinci fıkrasında birinci madde de belirtilen kararlara uyulup uyulmadığı tespit etmek amacına ilişkin olarak “*mahkeme'nin kesinleşen kararı, infazını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir.*” (madde 46, bkz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) burada önemli bir noktaya dikkat çekmek gerekir ki, Sözleşme'ye taraf devletlerin Sözleşme ve iç hukuk ilişkilerinde ortak bir yaklaşımı söz konusu olmamakla birlikte Sözleşmenin yeri bakımından durum, devletlere göre farklılık göstermektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hukuk sistemi, kurulduğu tarihten buyana hem nitelik ve mekanizma olarak hem de taraf devlet, dolayısıyla yararlanan kişi sayısı bakımından sürekli şekilde gelişmiş bulunmaktadır. Sistemin yargısal mekanizması zamanla gelişen ihtiyaç karşısında bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelinmesinde, taraf devletlerin rıza ve iradeleri temelinde yeni düzenlemeler yapılması yoluna gidilmektedir. Gerekli görülen düzenlemeler, genellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi'nin ilgili kurumları ve taraf devletlerince milletler arası konferans platformunda tartışılmakta ve imzaya açılmaktadır. Türkiye'nin de katıldığı bu uğraşlar, temelde, insan hak ve özgürlüklerinin milli düzeylerde pratikte etkin şekilde gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır (Gözlügöl ve Poyraz, 2015: 59).

16 nolu protokolün Türkiye açısından yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, örneğin; Türk Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay önünde bulunan bir dava bağlamında, AİHS ve Ek Protokolleri'nde koruma altına alınmış bulunan hak ve özgürlüklerin yorumlanması veya uygulanmasına ilişkin ilkeler hakkında danışma yoluyla AİHM'nden görüş alabilmeleri mümkün olacaktır. 16 nolu protokol madde 6'ya Söz konusu danışma görüşleri, görüş isteyen milli makamı bağlayıcı nitelikte bulunmaktadır.

16 Nolu Protokol ile taraf devletlerin yüksek mahkemelerine AİHM'den danışma görüşü isteyebilmeleri imkânı tanınmaktadır. Bu imkân, milli yüksek mahkemeler dolayısıyla iç hukukta yargı hukukunun AİHS ve AİHM yargı hukukunu kapsayan Avrupa İnsan Hakları Hukuku'na uygun olarak gelişmesine sebep olmaktadır. Bu suretle, AİHS ve Ek protokollerinde tanımlanan ve AİHM içtihadıyla nitelik ve kapsamı geliştirilen insan hak ve özgürlüklerinin, sadece teoride değil, fakat pratikte de etkin şekilde gerçekleştirilmesine hizmet etmektedir. Nitekim bugüne kadar yapılmış

bulunulan protokoller öngörülen reformların sistemin yeterliliği ve etkinliğin, belirli ölçüde güçlendirdiği görülmektedir. Bununla beraber, sistemin değişen ve gelişen bireysel, dolayısıyla sosyal ihtiyaçlara etkin ve canlı şekilde cevap verebilir kılınması bu reformların devamını kaçınılmaz kılmaktadır. Başka bir ifadeyle, inceleme konusu yapılan protokollerin son düzenlemeler olmayacağı açıktır (Muratoğlu, 2015: 82-83).

AİHM'nin Türk hukuku üzerinde olabilecek bir etkisi, ceza davaları bakımından, mahkemenin ihlal kararlarının mahkemenin iadesi ya da karar reformu sebebi olarak kabul edilmesidir. Federal Almanya, 1998'de Ceza Mahkemeleri usulü kanunun 359'uncu maddesine bu maksatla eklenen başka bir paragrafta, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bir ihlal kararı varsa ve ulusal mahkemenin hükmü bu ihlal kararına dayanıyorsa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı davanın yeniden görülmesi sebebi olabilir. Birçok ülkede bu yol izlemiştir. Bu hüküm ancak, mahkûmun lehine uygulanabilir (Türmen: 38-39).

2001 senesinden sonra Anayasa ve diğer yasalarda yapılan değişikliklerde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının Türkiye üzerinde etkilerini aşağıdaki örneklerde görebilmek mümkündür.

-12 Nisan 1991 tarihinde ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda, 29 Haziran 2006 tarih ve 5532 sayılı “*Terörle Mücadele Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile birçok madde de reformlar yapılmıştır.

-3 Ekim 2001 tarih ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunla temel hak hürriyetlerin korunması, AİHS ve AİHM standartlarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Özellikle terörle mücadeleyle konu olan 2.3.5.6.7.8.10.ve 11. Maddelerin Türkiye Anayasası'ndaki eşdeğeri üzerinde değişiklik yapılmıştır. Ayrıca temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılma şartları anayasal değişiklikle tekrardan düzenlenmiş ve ölçülük ilkesi sınırlandırma için şart konmuştur (İlbiz, 2009: 130).

-9 Ocak 2004 tarihinde idam cezasının barış zamanı dışında, savaş ve savaş tehlikesi halinde de kaldırılmasını öngören AİHS 13. Protokolü Türkiye tarafından ile imzalanmıştır. Bu protokolde yapılan reformlar 7 Mayıs 2004 tarih ve 5170 sayılı kanunla yürürlüğe girmiş ve 13 numaralı protokol 13 Aralık 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

-17 Temmuz 2004 tarih ve 5233 sayılı “*Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun*” kabul edilmiş ve 27 Temmuz 2004 tarih ve 25535 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Daha sonra 13 Aralık 2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Mahkemesi kanunu yürürlüğe girmiş ve 25 Mayıs 2005 tarih ve 5353 sayılı “*Ceza Mahkemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” bazı maddeler değiştirilmiştir.

Türkiye yargı sisteminde uygulamasına geçilen Bölge Adliye Mahkemeleri’nin de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne “*danışma görüşü*” talebinde bulunabilecek yüksek mahkemeler olarak belirlenebileceğini ifade etmiştir (Gölcüklü ve Poyraz, 2015: 76-77).

Türkiye’de mahkemenin kurulduğu tarihten itibaren Mahkemeye 58 yıldır çok fazla ilgi gösterilmiştir. Ayrıca mahkemenin belli aralıklarda yayınladığı raporlarda ülkemizle ilgili mahkeme bilgileri de görülmektedir. Mahkemede ülkemiz hakkında çıkan ihlal başvurularının bazıları Güney Kıbrıs vatandaşlarına ait iken bir kısmı da Türk vatandaşlarımıza aittir. Oldukça fazla olan ilginin azaltılması için iç hukuk yollarının düzeltilmesi ile Türkiye’nin uluslararası sorumlulukları açısından bir güvensiz ortam oluşturmaması ve çelişki uyandırılmasının önüne geçilebilmektedir. Mahkeme vermiş olduğu karar ile Türk hukuk sistemine ve mevzuatımızda önem arz eden değişikliklerin meydana gelmesine sebep olmuştur. Örneğin; Devlet Güvenlik Mahkemeleri’nde görev yapan askeri yargıçların adil yargılama ilkesine(madde:6) aykırılığının tespiti üzerine artık yalnızca sivil yargıçları görev yapmaları sağlanmıştır. Anayasa’da Ceza Yargılama Yasasında gerekli değişiklikler yapılarak, gözaltında bulundurma sürelerinin kısaltılması, tutuklama nedenlerinin sınırlandırılması zorunlu müdafî sisteminin getirilmesi (savunucu sistem), tutuklama veya yakalamanın ilginin yakınlarına yargıç kararı ile haber verilmesi, tebliğnamelerin sanıklara tebliği gibi Mahkeme’nin belirtmiş olduğu ihlaller düzeltilerek, kötü muamele iddialarının ortadan kaldırılmasına çalışmıştır. Yine ifade özgürlüğüne dair verilen kararlardan sonra bu yönde de ülkemiz açısından sevindirici değişiklikler yapılmıştır. Mahkemenin ülkemize sağlamış olduğu faydalar ise; insan haklarına saygılı ve hukukun üstünlüğüne inanan bir düşünce yapısının tüm resmi kuruluşlarda inanılır duruma gelmesi olmuştur. Mahkemenin zaman zaman ülkemiz hakkında bazı önyargıya sahip kararlarının

bulunduğu bir gerçek olsa da anılan düşünce sisteminin yerleşmesinde ki faydaları bu olumsuzluğu yok etmektedir (Karaaslan, 2004: 125-126).

3.1.4. Hukuki Açıdan Terör Mağdurlarına Yönelik Haklar

Terör mağdurları direkt olarak terörden dolayı zarar gören kişilerdir. Çoğunlukla mağdurlar ile hedefler birbirinden farklı olmakla birlikte mağdurlar hedefe ulaşmak için sadece birer araçtır. Mağdurlar ifadesi sivil halk olarak ifade edilebilir, ancak bu tanımı kullanırsa askeri ve diğer güvenlik güçlerinin kapsam dışına çıkmış olunur. Fakat diğer kamu görevlileri olan; öğretmen, doktor, hemşire, diplomat vb. yukarıdaki tanımın içerisine girebilir. Hedef olarak askeri saldırılar savaş hukuku tarafından düzenlemeler yapılır ve beraberinde iç hukuk askeri hedefe karşı yapılan saldırıları terör saymakta veyahut devlete karşı yapılan saldırıları bu doğrultuda değerlendirmektedir.

Sivillere ve askere karşı terör eylemleri, çoğunlukla bedensel yaralanma ya da rehin alma ile gerçekleştirilir. Bazı dönemlerde terör örgütleri ise daha da şiddeti artırarak masum insanları katlederler. Genel kamuoyunda ya da bir grup kişide bir terör hali yaratma maksadına yönelik bir halkı korkutan hükümetleri ve uluslararası bir organizasyonu herhangi bir hamleyi yapmaya ya da çekimser hale getirmeye zorlayan belirli kişileri cezalandırmak için terörizmle ilgili uluslararası sözleşme ve protokoller kapsamında detaylı bilgiye yer verilmektedir (Romani, 2012: 74).

3.1.4.1. 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

Terör mağdurları yaralılar, can kaybı yaşayanların aileleri ve maddi manevi kayıp yaşayanlar temel olarak hükümetlerden fiziksel durumları için insanlık namına bir cevap beklemektedirler. Mali yardım da gerçekten önem arz eden bir konudur (Waldman, Carmeli ve Halevi, 2011: 946). Bunun yanında diğer şekillerde destekler de yapılmalıdır. Mağdurların ekonomik ihtiyaçlarının sosyal devlet anlayışı gereği yerine getirilmesi esasında devletin terör ve şiddet olaylarından mağdur konumda olan vatandaşları kontrol etmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması hakkındaki kanun 03 Kasım 1980 tarihinde kabul edilip 17152 sayı 6 Kasım 1980 yılında Resmi Gazete de yayımlanmıştır. Bu kanunun amacı olarak ilk maddesinde ifade edilmiştir. Buna göre;

Bu kanunun amacı; “barışta güven ve asayiş korumak, kaçakçılığı men, takip ve tahkikle görevli olanların bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle derhal veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde ödenecek nakdi tazminat ile birlikte bağlanacak aylığın ve bu yüzden yaralanmaları halinde ödenecek nakdi tazminatın esas ve yöntemlerinin düzenlenmesidir.”(2330 Sayılı Kanun, 17152 sayı ve 06.11.1980 tarihli Resmi Gazete) şeklinde amacı belirtilmiştir.

Bu kanunun kapsamına giren durumlarda koşullara göre nakdi tazminat, aylık bağlanması veyahut öğretim sağlık yardımı gibi durumlar gerçekleştirilir.

2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun doğrultusunda T.C. İçişleri Bakanlığı Genel Müdürlüğü’nce 1995 yılından 20.03.2014 tarihine kadar 4.107 talep dosyası incelenerek 3.282 adedi için tazminat ödenmesi uygun görülmüş, 825 dosyaya ise ret kararı verilmiştir. 1995 yılından bugüne kadar ödenen tazminat miktarı 23.268.711 TL’dir. Daha önce Jandarma Genel Komutanlığı’nca 1070, Personel Genel Müdürlüğünce 37 olmak üzere 1107 dosya karara bağlanmıştır. Toplamda 5214 dosya karara bağlanmıştır (2330 sayılı kanun uygulaması istatistikleri, T.C. İçişleri Bakanlığı İdaresi Genel Müdürlüğü).

Resmi gazetenin 29940 mükerrer sayılı 6 Ocak 2017 tarihli olağanüstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması hakkında kanun hükmünde kararname çıkarılmıştır. Olağanüstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması; Anayasanın 121 inci maddesi ile 25.10.1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 4 üncü maddesine göre, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu’nca 2/1/2017 tarihinde kararlaştırılmıştır. 680 sayılı KHK ile terör mağdurlarına yönelik 47. Maddeye 2803 sayılı kanun eklenmiştir. “*para mükafatı*” ek madde: 9-3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı *Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümler saklı kalmak kaydıyla Jandarma Genel Komutanlığı personelinde;*

Ülkenin güvenlik ve esenliği, Devletin çıkarları ve kişilerin can, ırz ve mallarını korumada yüksek hizmetleri görülenler, fiilen almakta oldukları aylık tutarlarının iki katından beş katına kadar,

Olağanüstü durumlarda yaşamını ortaya koyarak büyük yararlıklar gösterenler, fiilen almakta oldukları aylık tutarlarının altı katından yirmi dört katına kadar, para verilerek ödüllendirilir.

3.1.4.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

12 Nisan 1991 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan bu kanunun ilgili kanunun 1.maddesinde terörün tanımını yapılmıştır. 20. maddesinde terör mağdurlarına yönelik (değişiklik 29.06.2006 5532/14 md.) koruma tedbirlerine ilişkin devletin kolluk görevleri esas alınırken, 21 maddesinde terörle mücadele edenlere yardımlar ve bu hususa ilişkin esaslar ele alınmıştır. TMK’nun 22.md’sinde “*terör eylemlerinden dolayı yaralananların tedavileri Devlet tarafından yapılır. Zarara göre, can ve mal kaybına uğrayan vatandaşlara, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan öncelikle yardım yapılır. Bu fonda ilk ve orta öğrenim çağındaki şehit çocuklarının öğrenim masrafları karşılanır. Yardımın kapsam ve ölçüsü, Fonun mahalli yetkililerince belirlenecek miktarı aşmamak kaydıyla Fon kurulunca tespit edilir*(TMK 22 md – değişiklik:13/11/1995-4131/2 md.) Ayrıca Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İstihdam Edilecekler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Madde 1- 18/4/2014 tarihli ve 2014/6289 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İstihdam Edilecekler Hakkında Yönetmeliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendine "hayatını kaybedenlerin ise eş veya çocuklarından birisi, eşi veya çocuğu yoksa" ibaresinden sonra gelmek üzere "anne, baba veya" ibaresi ile (d) bendine "hayatını kaybedenlerin eş veya çocuklarından birisi, eşi veya çocuğu yoksa" ibaresinden sonra gelmek üzere "anne, baba veya" ibaresi eklenmiştir.

Ayrıca şehit yakınları ve gazilere tanınan haklar olarak 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun ek 1’inci maddeleri doğrultusunda İçişleri Bakanlığı’nca yürütülen şehit yakını ve gazileri istihdamına yönelik iş ve eylemler, 19.02.2014 tarih ve 28918 Resmi Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe giren 6518 Sayılı Bazı Kanun gereğince, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Şehit Yakınları ve Gaziler Daire Başkanlığı ve Devlet Personel Başkanlığı’nca birlik birlikte yürütülmektedir.

Başvurular, istihdam hakkından yararlanmak isteyenlerin ikamet etkileri ilde ki Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne yapılmaktadır.

-Vazife ve harp malullüğü kapsamındaki TSK mensubu ve güvenlik görevlilerinden hayatını kaybedenlerin yakınlarına 2, malul olanlara ise 1 kişi,

- Vazife malullüğü kapsamında bulunan diğer kamu görevlilerinden hayatını kaybedenlerin yakınlarına veya malul olanlara 1 kişi,

- Terör mağduru sivil vatandaşlardan terör eylemleri nedeniyle hayatını kaybeden veya engelli hale gelenlere bir istihdam hakkı verilmiştir.

Terör mağdurlarına yönelik, seyahat hakkı, işe alımda öncelik hakkı, atama işlemlerinde öncelik hakkı, Jandarma Genel Komutanlığı ilk destek yardımı (Sb/Astsb/Uzm./Erb.-Er.), Birlik Ölüm Yardım ve Harcırah Ödenmesi,TSK Mehmetçik Vakfı, TSK Dayanışma Vakfı ve Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK)üye yardımları, Faizsiz Konut Kredisi, Nakdi Tazminat, Maaş Bağlanması, Emekli İkramesi, Askerlikten Muaf Tutulması, Yakın bir yerde Askerlik yapması, Elektrik, Su indirimi, Huzurevi Hizmeti vs. durumlardan faydalanabilirler (<http://giresun.aile.gov.tr/kurumsal/sehit-yakinlari-ve-gazilere-taninan-haklar>, Erişim Tarihi:02.02.2018).

2016 yılının Temmuz ayında meydana gelen başarısız hain darbe girişiminden sonra olağanüstü hal kapsamında 23 Ocak 2017 tarihli Resmi Gazetenin 29957 sayılı kanun hükmündeki kararın namenin birinci maddesinde 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa, 2.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa aşağıdaki ek madde ile geçici madde eklenmiştir.

“EK MADDE 3- 21 inci maddenin birinci fıkrasının (a), (h), (i) ve (j) bentleri kapsamında terör eylemi nedeniyle yaralanmış olup ilgili mevzuatına göre malul sayılmamaları nedeniyle aylık bağlanamayanlardan, talepleri üzerine 13/7/1953 tarihli ve 4/1053 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Vazife Malullüklerinin Nevileri ile Dereceleri Hakkında Nizamname hükümlerine göre derece tespiti yapılanlara, bu dereceleri esas alınarak aşağıda yazılı gösterge rakamlarının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarda, nakdi tazminat karar tarihini takip eden aybaşından başlamak üzere aylık bağlanır.

Dereceler	Göstergeler
1	22.382
2	20.821
3	19.259
4	17.698
5	16.136
6	14.616

Ancak, daha önce herhangi bir sigortalılık statüsüne tabi çalışmaları olanlara bağlanacak ilk aylığın tutarı, aylık bağlanmasına ilişkin şartlar aranmaksızın bu aylığa hak kazanıldığı tarihteki unsurlar ve mevcut hizmet süreleri esas alınarak hesaplanacak emekli veya yaşlılık aylığının % 25 artırımlı tutarından az olamaz. Bunlardan aylık başlangıç tarihinden önce ilgili mevzuatı uyarınca aylık bağlanmış olanlara, durumuna göre belirlenecek gösterge rakamı karşılığı bulunacak aylık miktarından az olmamak üzere, aylık başlangıç tarihinde ödenmekte olan veya aylıkları kesilmiş olanlar için ödenebilecek emekli, yaşlılık veya malullük aylıkları % 25 oranında artırılır. Bu madde uyarınca aylık bağlananlar hakkında 5510 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi hükümleri uygulanır. Bu aylıklar, vefatları halinde, anne ve baba için herhangi bir şart aranmaksızın, 5510 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi esas alınarak hak sahiplerine ölüm aylığı olarak intikal ettirilir. Bu şekilde aylığa hak kazanılmasından önce geçen her türlü sigortalılık ve prim ödeme süreleri, iştirakçilik ve fiili hizmet süreleri ile bunların itibari ve fiili hizmet süresi zammı olarak değerlendirilen süreleri; aylığa hak kazanılmasından sonra geçen sigortalılık ve çalışma sürelerinin tabi olacağı sigortalılık haliyle birleştirilmez ve sonradan geçen sigortalılık veya çalışma süreleri yaşlılık/emekli, malullük ya da ölüm/dul veya yetim aylığı bağlanmasında veya toptan ödeme yapılmasında ilgili mevzuatına göre ayrı bir çalışma veya sigortalılık süresi olarak değerlendirilir. Bu şekilde aylık bağlananlardan, 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlara, ikramiyeye esas hizmet süreleri için ayrıca emekli ikramiyesi ödenir. Ayrıca, aylık bağlandıktan sonraki çalışmaları için 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümleri uygulanmaz.

Bu madde uyarınca aylık bağlananlardan söz konusu yaralanmalarına bağlı olarak sonradan malul olduklarına karar verilenlere, karar tarihini takip eden aybaşından itibaren ilgisine göre bu Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrası hükümleri uygulanır ve bu madde hükümlerine göre bağlanmış olan aylıkları vazife malullüğü aylığının başladığı tarihten itibaren kesilir. Bunlardan emekli ikramiyesine hak kazanacak olanların emekli ikramiyesinin hesabında daha önce ikramiye ödenen süreler dikkate alınmaz. Bu Kanunun 21 inci maddesi kapsamında vazife malullüğü aylığı bağlanmış olup, kontrol muayenesi sonucunda maluliyetlerinin sona erdiğine karar verilenlerden bu madde kapsamına girenlere, vazife malullüğü aylığına hak kazanıldığı tarihteki mevcut hizmet süreleri, unsurlar ve memur aylık katsayısı ile varsa almakta oldukları aylıklar esas alınarak birinci fıkra uyarınca hesaplanacak tutarın; aylık artışları ile artırılması sonucu bulunacak tutar üzerinden vazife malullüğünün kesildiği tarihten itibaren bu madde hükümleri uyarınca aylık bağlanır. Ancak, bu kapsamda aylık bağlanması sebebiyle ikramiye ödenmez.

Bu maddedeki hükümler saklı kalmak kaydıyla bağlanan bu aylıklar hakkında vazife malullüğü aylığı hükümleri uygulanır ve Sosyal Güvenlik Kurumunca bağlanan aylıklar her yılsonunda faturası karşılığında Maliye Bakanlığından tahsil edilir.”

“GEÇİCİ MADDE 17- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce 21 inci maddenin birinci fıkrasının (a), (h), (i) ve (j) bentleri kapsamında terör eylemi nedeniyle yaralanmış olup ilgili mevzuatına göre malul sayılmamaları nedeniyle aylık bağlanamayanlardan talepte bulunanlara, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihteki hizmet süreleri, unsurlar ve memur aylık katsayısı ile ödenmekte olan aylıkları esas alınarak ek 3 üncü madde hükümlerine göre tespit olunacak tutarda bu maddenin yürürlüğe girdiği takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanır.” (bkz: Resmi Gazete , sayı :29957 , karar sayısı :KHK/684 , MADDE 1)

MADDE 64- 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

i) “Yedek subay okulu öğrencileri, harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarında okuyanlar, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi fakülte ve yüksekokullarında okuyanlar, üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında Milli

Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı adına öğrenim görenler ya da kendi hesabına öğrenim görmekte iken Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı nam ve hesabına okumaya devam edenler, Polis Akademisi ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde veya üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına öğrenim görenler veya kendi hesabına öğrenim görmekte iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına öğrenim görmeye devam edenler, Emniyet Genel Müdürlüğü veya Millî İstihbarat Teşkilatı hesabına açılan okullarda öğrenim görenler ile Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı veya Emniyet Genel Müdürlüğü adına öğrenim görmek üzere temel ve intibak eğitime tabi tutulandan; 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılmamış olup bu öğrenimleri veya eğitimleri nedeniyle bu Kanun kapsamındaki terör eylemlerinde hedef alınarak hayatını kaybedenler ile yaralanan veya engelli hâle gelenlerden ilgili mevzuatına göre malullük aylığı bağlanması koşullarının olduğu tespit olunanların kendileri, 2330 sayılı Kanuna göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c), (d) ve (g) bentlerindeki haklardan, bunların eş, ana ve babaları ile bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamına giren çocukları da bu fıkranın (d) bendinde düzenlenen haklardan yararlandırılır. Yukarıda sayılanlardan aynı sebeplerle hayatını kaybedenlerin veya bu fıkra kapsamında malul olması sebebiyle aylık almakta iken hayatını kaybedenlerin dul aylığına müstahak eşi, ana ve babaları ile yetim aylığına müstahak çocukları 2330 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c) ve (d) bendindeki haklardan yararlandırılır.”

MADDE 79- 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun ek 1 inci maddesinin beşinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Üçüncü fıkranın (a), (b), (c) ve (ç) bentlerinde sayılan maluller ile 15.8.2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesine göre tazminat hakkından yararlandırılanların kendileri kırk beş yaşını bitirmiş olsalar bile istihdam hakkından faydalanabilirler

(<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/>

/2017/01/20170106M12.htm/20170106M1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M1-2.htm, Erişim tarihi, 18.04.2018)

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren olaylar sebebiyle vazife malullüğü aylığı ile bakıma muhtaç vazife ve harp malullerinin ilaç, protez ve diğeri iyileştirici araç ve gereçleri ve tedavilerinde katılım payı ve ilave ücret alımı ortadan kaldırılmıştır (AK Parti Sosyal Politikalar Başkanlığı:17).

3.1.4.3. 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yönetmelik

4.10.2004 tarihli Bakanlar Kurulunun kararı ile Resmi Gazete de 20.10.2004 yayımlanan 5233 sayılı terörle mücadelede doğan zararların karşılanması ile ilgili kanunun 1. Maddesinde ortaya çıkış amacı belirtilmiştir. “ Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütölen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.”(R.G. 4/10/2004 sayı no:5233 m:1, bkz. Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce 27/07/2004 S:25535 Kanun no :5233 md:1)

2004 yılında yürürlüğe giren Terör ve Terörizmle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Tasarısı’nda “Devlete olan güveni pekiştirmek; vatandaş – Devlet kaynaşmasını artırmak, terörle mücadeleye ve toplumsal barışa katkıda bulunmak” için 5233 sayılı kanunun çıkarıldığını belirtilmektedir. Bu sebeple ortaya çıkan 5233 sayılı kanunun hangi sebeplerle çıkarıldığını hakkındaki farklı iddialar öne sürölmesi engellenmiş olmaktadır (bkz. Terör ve Terörizmle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Tasarısı, 2004). 5233 sayılı kanunun 2 inci maddesinde kanunun kapsamına ilişkin olarak; bu Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadeleden Kanunun 1inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütölen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddi zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar. Aşağıdaki belirtilen zararlar bu Kanunun kapsamı dışındadır .

Devletçe arazi veya konut tahsisi suretiyle yahut başka bir şekilde karşılanan zararlar.

Bir mahkeme kararı gereğince veya 4353 sayılı Maliye Vekâleti Baş Hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Davalarının Takibi Usullerine ve Merkez ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanunun 30 uncu ve 31 inci maddeleri gereğince karşılanan zararlar.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki Protokollerin ihlal edildiği gerekçesiyle Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilen veya Sözleşme hükümleri uyarınca dostane çözüm yoluyla uzlaşılan tazminatın ödenmesi sonucunda karşılaşılan zararlar.

Terör dışındaki ekonomik ve sosyal sebeplerle uğranılan zararlar ile güvenlik kaygıları dışında kendi istekleriyle bulundukları yerleri terk edenlerin bu sebeplerle uğradıkları zararlar.

Kişilerin kendi kasıtları sonucunda oluşan zararlar.

3713 sayılı Kanunun 1 inci ,3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamında suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkum olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararlar.

5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunun demokratik bir şekilde uygulanabilmesi için illerde Zarar Tespit Komisyonları oluşturulur. Başvurular yapıldıktan on gün içerisinde komisyon kurulur ve zarar tespit komisyonlarına ilişkin temel bilgiler bize kanunun 4. Maddesinde şu şekilde verilmiştir, ‘‘Komisyon, bir başkan ve altı üyeden oluşur. Valinin görevlendireceği vali yardımcısı komisyonun başkanı, maliye, bayındırlık ve iskân, tarım ve köy işleri, sağlık, sanayi ve ticaret kanunlarında uzman ve o ilde görev yapan kamu görevlilerinden vali tarafından belirlenecek birer kişi ile baro yönetim kurulunca baroya kayıtlı olanlar arasından görevlendirilecek bir avukat komisyonun üyesidir. Komisyonun başkan ve üyeleri her yıl ocak ayının ilk haftasında yeniden belirlenir. Eski üyeler yeniden görevlendirilebilirler. İş yoğunluğuna göre aynı ilde birden fazla komisyon kurulabilir.

Komisyon salt çoğunlukta toplanır ve kararlar üye tam sayısının salt çoğunluğuyla alınır. Komisyonun çalışma esas ve usulleri yönetmelikte belirlenir. (5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun 4

md.) 2005 yılında Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un maddesine, 28.12.2005 tarihli 5442 sayılı kanunla ekleme yapılmıştır. 5233 sayılı Kanunun 4 Maddesine ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Komisyon ve başkan üyelerine ayda altıdan fazla olmak üzere her toplantı için (500) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutar üzerinden toplantı ücreti ödenir. Bu ödemeler, damga vergisi ve kesintiye tabi tutulmaz (bkz. Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, kanun no:5442, 28.12.2005).

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi devletin anayasal düzenini yıkmaya çalışan terör örgütlerinden kaynaklanan zararların devletin sosyal devlet anlayışına dayanarak üstlenmesi gereği illerde zarar tespit komisyonları kurulmuştur. Bu komisyonların görevleri aynı kanunun 5inci maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

Zarar görenin veya mirasçılarının başvurusu halinde bu Kanun kapsamına giren bir zararın bulunup bulunmadığını tespit etmek

Kamu kurum ve kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca uygulanmış projelerin, zararın giderilmesine katkıları; zarar görenin değerlendirilebileceği enkaz ve diğer yararlar; sigorta şirketlerince veya ilgili mevzuata göre kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal güvenlik kuruluşlarınca ödenen tazminatlar, tedavi ve cenaze giderleri ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan yapılan yardımların zarar miktarlarından mahsup edilmesi suretiyle belirlenen ve 9 uncu veya 10 uncu maddelere göre yapılan nakdi veya ayni ödeme miktarını içeren sulhname tasarılarını hazırlamak

Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya 12 inci maddenin ikinci fıkrasına göre kabul edilmemiş sayılması hallerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenleyerek birer örneğini ilgiliye tebliğ etmek ve Bakanlığa göndermek

Başvuranın, bu Kanun kapsamına giren bir zararının bulunmadığının tespit edilmesi halinde, buna ilişkin karar tutanağı düzenleyerek birer örneğini ilgiliye tebliğ etmek ve Bakanlığa göndermek, şeklinde komisyonun görevleri bildirilmiştir. 5233 sayılı kanunun 5.maddesinin c ve d bentleri ile ilgili olarak 5442 sayılı kanunda değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikler kanunda şu şekilde yer almıştır “ 5233 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin (c) ve (d) bentlerinde geçen “birer” ibareleri “bir”

şeklinde değiştirilmiştir. “ ve Bakanlığa göndermek” ibareleri madde metninden çıkarılmıştır.” (bkz. Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun no: 5442, 28.12.2005).

15 Temmuz 2017 tarihinden sonra 23 Aralık 2017 tarihli Resmi Gazetenin 29957 sayılı olağan üstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması hakkında kanun hükmünde kararname 684 karar sayılı kararnamenin 4 üncü maddesinde “17/7/2004 tarihli 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “cenaze giderleri” ibaresi ‘cenaze giderlerinin” şeklinde değiştirilmiş ve “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan yapılan yardımların” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır (Resmi Gazete, KHK; 684, md: 4).

İllerde başvurulara göre kurulan komisyonların başvurusu süresi ve şekilleri ve incelenmesine geçmeden önce Türkiye Büyük Millet Meclisinin İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun da Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine yönelik olarak bir Alt Komisyon kurulması 13 Ekim 2011 yılında kararlaştırılmıştır. 5233 sayılı kanundaki komisyon maddi tazmin ve nakdi tazmin ile ilgili olsa da Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Alt Komisyonu ile amaçlar doğrultusunda bir takım benzerlikler göstermektedir. Alt Komisyonun kurulmasındaki maksat terör olaylarından kaynaklanan tüm yitirilen yaşamlara dikkat çekerek insanı durumun kamuoyunun dikkatine sunmak, siyasi farklılıkların ötesinde toplumun toplumu ortak bir paydada toplamak ve dünya kamuoyuna terör olaylarının neden olduğu yaşam hakkı ihlallerinin dehşetini anlatabilmek amacıyla bir değerlendirme yapmak, yeni kayıplara ve ölümlere ve acılara son vermek açısından bir çaba göstermek ve terör olaylarından doğrudan ve dolaylı olarak zarar gören vatandaşlara terörle mücadele esnasında hayatlarını kaybedenlerin aileleri ile görüşmek ve terörün neden olduğu iç acıtıcı sonuçları gün yüzüne çıkarmaktır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme komisyonu, 2013:10).

5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun’a göre kurulan komisyonun başvurunun süresi, şekli, incelenmesi ve sonuçlandırılmasına ilişkin bilgileri bize kanunun 6 maddesinde belirtilmiştir. 5233 sayılı kanunun değiştirilmiş hali ile 5442 sayılı kanuna göre; Zarar gören veya mirasçılarının veya yetkili temsilcilerinin zarar konusu olayın öğrenilmesinin itibaren

altmış gün içinde, her halde olayın medyana gelmesinden itibaren bir yıl içinde zararın gerçekleştiği veya zarar konusu olayın meydana geldiği il valiliğine başvuruları halinde gerekli işlemlere başlanır. Bu sürelerden sonra yapılacak başvurular kabul edilmez. Bu Kanun kapsamındaki yaralanma ve sakatlamalarda, yaralının hastaneye kabulünden hastaneden çıkına kadar geçen süre, başvuru süresinin hesaplanmasında dikkate alınmaz.

İlgili valilik dışında diğer valilikler, kaymakamlıklar, Türkiye Cumhuriyeti dış temsilcilikleri, diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan başvurular ilgili valiliğe gönderilir.

Komisyon, zarar görenlerce yapılacak her başvuru ile ilgili çalışmalarını, başvuru tarihinden itibaren altı ay içinde tamamlamak zorundadır. Zorunlu hallerde, bu süre vali tarafından üç ay daha uzatılabilir.

Komisyon, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından başvuru konusu ile ilgili her türlü bilgi ve yardımı isteyebileceği gibi, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanları bilirkişi olarak da görevlendirebilir. Komisyon, gerekli gördüğü uzmanları çalıştırabilir veya bunlardan görüş alabilir.

Komisyonun başkan ve üyeleri; kendilerinin, eşlerinin ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve kayın hısımları ile vekili, vasisi ya da kayyımı oldukları kişilerin zararları ile ilgili komisyon toplantılarına katılamazlar.

Komisyon sekreterlik hizmetleri il özel idarelerince yürütülür.

Komisyon tarafından bilirkişi olarak görevlendirilen her başvuru dosyası için (500) , diğer kişilere her başvuru dosyası için (1000) gösterge rakamının memur aylık katsayısıyla çarpımı sonucu bulunacak miktarı geçmemek üzere komisyon kararı ile ödeme yapılır. Bu ödemeler, damga vergisi hariç herhangi bir vergi kesintiye tabi tutulmaz.

Zararları tespit amacıyla memuriyet mahalli dışında keşfe katılan komisyon üyeleri ile bilirkişilere 6245sayılı Harcırah Kanununa göre harcırah ödenir. Komisyonun avukat üyesine ödenecek harcırahın tespitinde, 1 inci dereceden maaş alan Devlet memuruna ödenen harcırah miktarı esas alınır. Bu ödemeler, damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz.

Komisyon üyeleri bilirkişi olarak görevlendirilmez.

Komisyon giderleri Bakanlık ve/veya il özel idaresi bütçesinden karşılanır.

Dava açma süresi içinde yapılan başvuru, nihai işlem sonucunun ilgiliye tebliğine kadar genel hükümlere göre dava açma sürelerini durdurur.

3.1.4.3.1 Zarar Tespit Komisyonlarınca Başvurunun Süresine, Şekline, İncelenmesine ve Sonuçlandırılmasına İlişkin Dava Örnekleri

Davacıların murisi köy korucusu olarak görev yapmakta iken 1999 yılında yasadışı terör örgütü militanlarınca öldürülmüş, bu olay nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen zararın 5233 sayılı Yasa kapsamında ödenmesi istemiyle yapılan başvuru Zarar Tespit Komisyonunca reddedilmiş, bunun üzerine, 30.000 TL maddi, 21.000 TL manevi tazminat ödenmesi istemiyle açılan davada; Adana 2. İdare Mahkemesince, aynı olay nedeniyle 2333 sayılı Nakdi Tazminat Kanunu kapsamında 2000 yılında ödenen 13.119,50 TL nakdi tazminatın Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca yeniden değerlendirme oranı uygulanmak suretiyle güncelleştirilmesi durumunda 2005 yılı itibariyle 45.664,75 YTL Yarar sağlandığının anlaşıldığı, 5233 sayılı yasaya göre yapılması gereken yardım miktarının ise 2005 yılı itibariyle 14.035 TL olduğu, buna göre, sağlanan yararın ödenmesi gereken miktardan fazla olması nedeniyle davacılar 5233 sayılı yasa kapsamında herhangi bir ödeme yapılmayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Bu kararda Danıştay’ca onanmıştır.

Yasanın 6. maddesinde; Zarar gören veya mirasçılarının veya yetkili temsilcilerinin zarar konusu olayın öğrenilmesinden itibaren altmış gün içinde, her hâlde olayın meydana gelmesinden itibaren bir yıl içinde zararın gerçekleştiği veya zarar konusu olayın meydana geldiği il valiliğine başvurmaları hâlinde gerekli işlemlere başlanır. Bu sürelerden sonra yapılacak başvurular kabul edilmez.

İlgili valilik dışında diğer valilikler, kaymakamlıklar, Türkiye Cumhuriyeti dış temsilcilikleri, diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan ilgili valiliğe gönderilir.

Dava açma süresi içinde yapılan başvuru, nihai işlem sonucunun ilgiliye tebliğine kadar genel hükümlere göre dava açma sürelerini durdurur, düzenlemesine yer verilmiştir.

Bu hüküm 2577 sayılı Yasanın 13. Maddesindeki kurala benzemektedir. Anılan maddede, “İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dav açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl

ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlem tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava süresi içinde dava açılabilceğı’’ belirtilmiştir.

2577 sayılı Yasadaki bir ve beş yıllık sürelerin benzeri, 5233 sayılı Yasada altmış ve bir yıllık süre olarak belirtilmiştir.

5233 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra anılan Yasanın 2. maddesi kapsamında meydana gelen bir terör olayı nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle dava açılması halinde Danıştay son içtihatlarında “sosyal risk” ilkesi uyarınca açılan davaların 5233 sayılı Yasa kapsamında bulunduğunu, bunun dışındaki sorumluluk kurallarına 5233 sayılı Yasanın uygulanamayacağını belirtmektedir (bkz. Danıştay onuncu daire, E:2006/7623, K:2009/1022).

Zarar Tespit komisyonlarının 5233 sayılı kanuna göre karşılayacağı zararlar ve buna ilişkin zararın tespiti ile ilgili olarak kanunda bazı ibareler yer almaktadır. *Bu Kanun hükümlerine göre sulh yoluyla karşılanabilecek zararlar şunlardır:*

Hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar.

Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri.

Terörle mücadele kapsamında yürütölen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamadıklarından kaynaklanan maddi zararlar (bkz.5233 sayılı kanun 7.md).

Güvenlik meselesinden dolayı mecburi olarak göç etmek zorunda kalan insanların en ciddi maddi zararları göç sebebiyle köylerinde bulunan arazilerini, bağ ve bahçelerini işletememeleri nedeniyle uğradıkları zararlar ile terk ettikleri köylerinde bulunan ev, ahır vb. yapılardır. Köyüne gidememiş ve mülkünü kullanamayan bireyin, bu köyde bulunan arazisinden, bahçesinden yararlanamayacağını düşündüğümüzde bu kişi mülkünü işletemediği süre zarfında ürün elde edememiş ve bir zarara uğramıştır. Bu tür zamanlarda yasa kapsamında analiz edilip ortaya çıkan zararları tazmin edilmektedir (bkz: 03.06.2006,Türk Hukuk Sistemi(Batman Barosu)).

2009 yılına ait 5233 sayılı kanun kapsamında gerçekleştirilen örnek olayda;

Davacının, Bingöl İli, Genç İlçesi, Sarmakaya Köyü'nden terör olayları nedeniyle göç etmek zorunda kaldığında bahisle uğradığı zararın 5233 Sayılı Yasa kapsamında tazmini istemiyle yaptığı başvuru komisyonca davacının 1987 yılından önce köyden göç etmesi nedeniyle Yasa kapsamında bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Davacının Zarar Tespit Komisyon kararının iptali ve 25.000 TL maddi zararın tazmini istemiyle açtığı davada, Elazığ İdare Mahkemesince, davacının ikamet ettiği köyü 1987 yılından önce kendi isteğiyle terk ettiği kabul edilse dahi, söz konusu köyde güvenlik kaygısı nedeniyle ulaşamadığı (bizzat veya kiraya vermek suretiyle kullanamadığı) mal varlığı bulunup bulunmadığının idarece araştırılması ve 5233 sayılı Yasa kapsamında davacının uğradığı bir zararı olup olmadığının saptanması gerekirken, eksik inceleme sonucu başvurusunun reddedilmesinde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline, tazminat istemi hakkında ise bu aşamada karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş, söz konusu karar Danıştayca aynı gerekçelerle onanmıştır.

İdare yargı yerlerince, 5233 sayılı Yasa kapsamında tazminat ödeyebilmek için yerleşim yerlerinin terör olayları nedeniyle tamamen boşaltılması durumunda bu yerleşim yerindeki taşınmazlardan dolayı yerleşim yerinin boş kaldığı süreyle sınırlı olmak üzere tazminat ödenmesi gerektiği kabul edilmekte, yerleşim yerlerinin kısmen boşalması durumunda bu Yasa kapsamında tazminat ödeyemeyeceğine karar verilmektedir (bkz. Danıştay 10. Daire, E:2009/2521, K:2009/4362).

Zarar Tespit Komisyonlarının adaletli bir şekilde incelenmesi ve adaletli bir şekilde zararın tespitine dair bilgiler “7 nci maddede belirtilen zararlar, zarar görenin beyanı, adli, idari ve askeri mercilerdeki bilgi ve belgeler göz önünde tutularak olayın oluş şekli ve zarar görenin aldığı tedbirlere göre, zarar gören varsa kusur veya ihmalinin de göz önünde bulundurulması suretiyle, hakkaniyete ve günün ekonomik koşullarına uygun biçimde komisyon tarafından doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile belirlenir.

Taşınmaza ilişkin zarar tespitinde 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunun 11 inci maddesinde belirtilen kıymet takdiri esasları kıyasen uygulanır.(5233 sayılı Kanunun 8. Maddesi)

5233 sayılı kanun kapsamında terör örgütleri tarafından yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde devlet tarafından mağdurlara yapılacak ödemeler ile ilişkin kanunun 9 maddesinde bilgiler verilmiştir. *Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık ve katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın;*

Yaralananlara altı katı tutarını geçmemek üzere yaralanma derecesine göre, Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından üçüncü derece olarak tespit edilenlere dört katından yirmi dört katı tutarına kadar,

Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından birinci derece olarak tespit edilenlere yirmi beş katından kırk sekiz katı tutarına kadar,

Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından birinci derece olarak tespit edilenlere kırk dokuz katından yetmiş iki katı tutarına kadar,

Ölenlerin mirasçılarına elli katı tutarında, nakdi ödemeler yapılır.

Nakdi ödemenin tespitine esas tutulacak miktar, ödeme yapılmasına ilişkin Valinin veya Bakanın onayı tarihinde geçerli gösterge ve rakamları esas alınarak belirlenir.

Birinci fıkranın (e) bendine göre belirlenen nakdi ödemenin mirasçılara intikalinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun mirasa ilişkin hükümleri uygulanır. Bakanlar Kurulu nakdi ödemeye esas tutulan gösterge rakamını yüzde otuza kadar artırmaya veya kanuni sınıra kadar indirmeye yetkilidir.

Bu kanun kapsamındaki zararlardan dolayı, zarar gören kişilere gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından yapılan ödemeler sebebiyle Devlete rücu edilemez.

Nakdi ödemenin şekli, tutarı, yaralanma ve sakatlık derecelerinin tespitine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle belirlenir (Resmi Gazete Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce 27 Temmuz 2004 25535 sayılı 5233 Sayılı kanunun 9 md.).

Kanunun 7. Maddesinde sulh yoluyla karşılanabilecek zararlar belirtilmiş olup bu zararların kapsamı ve karşılanacak zararların komisyonca tespitleri ve hesaplamalar sonucu sulhname tasarısı hazırlanır ve bir örneği davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edilir.

Hak sahibi, davetin kendisine tebliğinden itibaren 30 gün içerisinde, sulhname tasarısını imzalamak üzere, komisyona gitmeli veya yasal bir temsilci göndermelidir. Aksi takdirde sulhname tasarısını kabul etmemiş sayılır. Bu durumda İYUK hükümleri

çerçevesinde, tam yargı yoluna başvurarak zararın tazmin edilmesini isteme hakkı saklıdır.

Sulhnamede belirlenen zararlar, sulhnamenin imzalanmasından sonra, valinin onayı üzerine üç ay içerisinde karşılanır.

Matbu sulhname örneğinde, “tüm zararlarım karşılandı” şeklinde bir ibra cümlesi yer almaktadır. Kanun, manevi zararlara ilişkin herhangi bir düzenleme içermemesi nedeniyle sulhname imzalarken “manevi tazminat şerhi düşülmesi gerekmektedir.

Bunun dışında başvuran mağdur, maddi zararlarının da tam karşılanmadığı düşüncesindeyse sulhnameyi imzalamamalıdır. Bu durumda uyuşmazlık tutanağı tutulmakta, dava açma süresi kaldığı yerden karşılanmaktadır.

Terör eylemleri ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler sonucunda, malul olanlara çalışma gücü kaybı olması halinde, çalışma gücü oranında aylık bağlanır.

Yine terör eylemleri ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler sonucunda, yaşamını yitirenlerin mirasçılarına da 5510 sayılı Kanun’un 34. Maddesi uyarınca aylık bağlanır. Nakdi ödemeler hak sahiplerinin banka hesaplarına yapılır.

Bu Kanuna Göre yapılacak başvurular her tür vergi, resim ve harçtan muaftır.(ARKHE Avukatlık Bürosu, 2016:2,bkz: İDDGK’nın 17.04..1998 tarih,1996/468 E.,1998/196 K.sayılı kararı)

Zarar tespit komisyonu Bakanlık tarafından denetlenmekte ve zarar tespit işlemlerinde bu görevleri sırasında işlenen suçları devlet memurlarının işledikleri suçlara ilişkin hükümler uygulanmaktadır.

17 maddede kanuna yönelik komisyonun çalışma ve usulleri yönetmeliği; açık bir şekilde tanımlanmıştır. Komisyonun çalışma esas ve usulleri, komisyona başvurularda takip edilecek usuller, cana, vücut bütünlüğüne ve mala yönelik zararların tespiti, uğranılan zararları sulh yoluyla karşılayacak safi miktarların belirlenmesi, nakdi ödemenin şekli, tutarı ve çalışma gücü kaybı oranlarının tespitine ilişkin esas ve usuller ile diğer hususlar, bu Kanunun yayı tarihinden itibaren iki ay içinde Bakanlıkça hazırlanacak ve Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir (bkz. Resmi Gazete , 5233 sayılı kanunun 17. Maddesi).

5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanuna göre; terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin, bu zararların karşılanmasına ilişkin olarak;

Zarar tespit komisyonlarının kuruluşu, çalışma usulleri ve görevleri ile Komisyona yapılacak başvurularda takip edilecek hususların belirlenmesi, Cana, vücut bütünlüğüne ve mala yönelik zararların tespit edilmesi ve uğranılan zararları sulh yoluyla karşılayacak safi miktarın belirlenmesi, Mahsup edilecek miktarın belirlenmesi, Nakdi ödemenin şekli, tutarı, yaralanma ve çalışma gücü kaybı oranlarının tespiti, Ayni ifa tarzı, ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesidir. (bk,4.10.2004/ 2004/7955,17.7.2004/5)

3.1.4.3.2. 5233 sayılı Kanun Kapsamında Aylıklar ile İlgili Genel Bilgiler

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu 5233 Sayılı Kanun Kapsamında Terör ve Terörle Mücadelede Zarar Gören Sivillere Aylık Bağlanması ile ilgili olarak kimlere aylık bağlanacağı ve bu durumda istenilen belgeler ve başvuruların nereye yapılabileceği son olarak da aylıkların hangi durumlardan kesilebileceğine ilişkin bilgileri aşağıdaki şekilde açıklamıştır. 12.07.2102 tarihli Resmi Gazete de yayımlanan 04/07/2012 tarih ve 6353 sayılı Kanunla 17/07/2004 tarih ve 5233 Sayılı Kanuna eklenen EK 1. Ve geçici 5 inci maddelerine istinaden, terör eylemleri ya da terörle mücadele görevi sırasında ölen ya da yaralanan sivillere aylık bağlanması imkanı getirilmiştir.

Terör saldırılarında mağdur olan kişilere aylık bağlanmasına ilişkin olarak; valilik onayı, 5233 sayılı kanun uyarınca tazminat kararı belgelerinin getirilmesi gerekmektedir. Terör olaylarından dolayı zarar görüp malul olanların kendileri için; dilekçe, zarar tespit komisyonu kararı (zarar tespiti, md:8), terör suçlarından dolayı hüküm giyip giymediklerine ilişkin Cumhuriyet Başsavcılığından alınacak yazının aslı yani Adli Sicil Kaydı, olayın terör neden ve etkisiyle oluştuğu gösteren belge (olay yeri tutanağı, mahkeme kararı), kapsama giren hak sahipleri için ise, 5510 sayılı kanunun 34 üncü maddesinde sayılan belgelerin teslimine ilişkin bilginin yayınlanması, ilgililer

için bilgi ve erişimi kolaylaştıracak ve Sosyal Güvenlik Kurumuna iş ve işlemlerinde kolaylık ve hız sağlayacaktır. Ayrıca aylık bağlanmasına dair belgeler yine Sosyal Güvenlik Kurumuna gönderilmektedir.

Yukarıda bahsedilen 5233 sayılı kanuna dair terör mağdurlarına yönelik aylıkların bağlanması durumunda; 5233 sayılı kanun kapsamında aylık almakta olan malullere sigortalılıkları nedeniyle ilgili mevzuat uyarınca aylık bağlanması halinde yüksek olan aylık ödenmektedir ve hak sahibi çocuklara bağlanan aylıklar 5510 sayılı kanuna göre zorunlu sigortalı olarak ya da yurt dışında çalışmaya başlamaları, erkek çocukların öğrenim durumlarına göre 18, 20, 25 yaşlarını doldurmaları, kız çocuklarının ise evlenmeleri halinde kesilmektedir (5233 sayılı kanun kapsamında yapılan düzenlemeler).

Ülkemizde bazı il ve ilçelerde yaşanan terör olaylarının halen devam etmesi nedeniyle bu bölgelerde ekonomik faaliyetin son derece azalmasına ve vatandaşların günlük yaşamlarını normal şartlarda sürdürememelerine sebep olduğundan mücbir sebep halinin devam etmesi nedeniyle;

Şırnak ve Hakkâri illerinin tamamı, Siirt ilinin Erüh ilçesi, Mardin ilinin Nusaybin, Derik ve Dargeçit ilçeleri, Diyarbakır ilinin Sur ve Silvan ilçelerinde ikamet eden 5510 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar, genel sağlık sigortalıları ile söz konusu il ve ilçelerde faaliyet gösteren 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işyeri işverenlerinin 5510 sayılı Kanun gereğince;

23.12.2016-31.12.2017 tarihleri arasında verilmek zorunda olunan her türlü bilgi ve belgenin yasal süreleri içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmesi;

2015 Ekim ve öncesi dönemlere ilişkin mevcut prim borçları ile 2015/Kasım, Aralık 2016/Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık, 2017/Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık prim borçları ve ödeme vadesi 1.12.2015 ile 31.12.2017 tarihleri arasına denk gelen her türlü yapılandırma ve taksitlendirme taksitlerinin,

Kilis ilinin tamamı için, anılan ilde ikamet eden 5510 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar, genel sağlık sigortalıları ile anılan ilde faaliyet gösteren 5510

sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işyeri işverenlerinin 5510 sayılı Kanun gereğince;

- 23.12.2016-31.12.2017 tarihleri arasında verilmek zorunda olunan her türlü bilgi ve belgenin yasal süreleri içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmesi;

2016/Ocak ve öncesi dönemlere ilişkin mevcut prim borçları ile 2016/ Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık, 2017/Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık dönemlerine ilişkin prim borçları ve ödeme vadesi 1.3.2016 ile 31.12.2017 tarihleri arasına denk gelen her türlü yapılandırma ve taksitlendirme taksitlerinin

5510 sayılı Kanunun 89'uncu maddesinde belirtilen gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanmaksızın 31.01.2018 tarihine kadar (31/01/2018 dâhil) ertelenmesine, karar verilmiştir.(Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü, 28/09/2012)

Yukarıdaki bölümümde terör mağdurlarına yönelik iç hukuktaki düzenlemeler ve kanun kapsamında belirtilen maddeler ve terörle mücadele sorununda ülkemizin sosyal devlet anlayışına dayanan sorumluluklarından bahsedilmiştir. Terör mağdurları denilince; sivil halka yönelik terör mağdurları, şehit ve gazi yakınları terör mağdurları, tarımsal alan odaklı terör mağdurları, turizm ve ekonomi odaklı olarak çeşitli mağduriyetler karşımıza çıkmaktadır. Ülkemiz 1984 yılından bu zamana kadar birçok terör olaylarına maruz kalmakla beraber inde birçok can ve mal kaybını en ağır şekilde yaşayan ülkelerden biri olmuştur. 15 Temmuz 2016 yılında FETÖ/PDY tarafından yapılan hain saldırı ve başarısız darbe girişiminden ülkede olağanüstü hal ilan edilmiş ve üçüncü bölümde görülen 5233 sayılı terör ve terörle mücadelen doğan zararların tazminine ilişkin olarak kanuna 23 Aralık 2017 tarihinde Resmi Gazete'nin 29957 sayılı kanun hükmünde kararname ile birlikte Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin karar sayısı: KHK/684 nolu olağanüstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması; Anayasanın 121 inci maddesi ile 25.10.1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunun 4 üncü maddesine göre, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'na 21.1.2017 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü 5233 sayılı Kanun Uygulaması İstatistiklerine göre Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Türkiye Cumhuriyeti Beşiktaş Kaymakamlığı Ağustos 2017 yılında Bilgi Notunu aşağıdaki şekilde gerekli mercilerce duyurmuştur;

Terör ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören vatandaşların bu zararlarının ulusal ve uluslararası yargı mercilerine gidilmesine gerek kalmaksızın hızlı, etkin ve adil bir şekilde sulhen karşılanması amacıyla çıkartılan 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun 27.07.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, ölüm, yaralanma ve sakatlanmadan kaynaklanan, taşınır ve taşınmazlarında oluşan, tarım ve hayvancılıkla ilgili zararlar ile terör nedeniyle göç etmek zorunda kalan vatandaşların mal varlıklarına ulaşamamaları nedeniyle uğradıkları zararlar karşılanmaktadır. Kanun kapsamındaki zararların karşılanması amacıyla İllerde Vali Yardımcıları başkanlığında Zarar Tespit Komisyonları oluşturulmuştur. Başvuruların yoğun olduğu Hakkâri İlimizde ve Mardin İlimizde birden fazla Komisyon oluşturulmuş olup, halen ülke genelinde 39 Komisyon aktif olarak çalışmalarına devam etmektedir. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten Ağustos 2017 tarihine kadar geçen sürede Zarar Tespit Komisyonlarına toplam 429.630 başvuru yapılmıştır. Bu başvurulardan 400.475 adedi sonuçlandırılmış olup; bunlardan 227.157 başvuru için tazminat ödenmesine karar verilmiş, 173.318 başvuru ise reddedilmiştir. Ağustos 2017 tarihi itibarıyla, komisyonlarca olumlu sonuçlandırılan ve sulhname imzalayan vatandaşlarımıza ödenmek üzere 4.078.935.621 TL talep edilmiş, 4.055.072.643 TL ilgililerine ödenmiştir. Kalan 23.862.978 TL'nin ödeneği için çalışmalara devam edilmektedir. Daha önce köy boşaltılma iddialarıyla yapılan başvuruları iç hukuk yollarının tüketilmiş olması şartını aramaksızın kabul edilen AİHM 5233 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra aldığı kararda düzenlemenin etkili bir iç hukuk yolu olduğunu vurgulayarak başvuruları kabul edilemez bulmuş ve zarar tespit komisyonlarına yönlendirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Beşiktaş Kaymakamlığı)

5233 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun gereği yapılan başvurularda istenen belgeler aşağıda taşınır-taşınmaz zararlar, yaralanma halinde, engelli olma halinde, ölüm halinde şeklinde istenen belgeler listeler halinde sunulmuştur. Bunlar;

Taşınır –taşınmaz zararları;

Başvuru Dilekçesi

Kimlik Fotokopisi

Müşteki İfade Tutanağı /Şikayetçi- Mağdur İfade Tutanağı

Zararı Belgeleyen Fatura veya Bilirkişi Raporu

Olay Yeri İnceleme Raporu

Araç Ruhsatı /Kira Sözleşmesi /Tapu

Kasko /Sigorta Belgesi(varsa)

Vekaleten İşlem Yapılıyorsa gerekli yetki tanımlı Vekalet Belgesi (Aslı veya “Aslı Gibidir” olanı)

Şirket adına yürütülen işlemlerde ; vekalet –vergi levhası-imza Sirküler-Ticaret Sicil Gazetesi

Olayla ilgili diğer türlü bilgi ve belge

Yaralanma Halinde;

Başvuru Dilekçesi

Kimlik Fotokopisi

Müşteki İfade ve Olay Yeri İnceleme Tutanağı

Epikriz Raporu

Sağlık Kuruluşundan Alınan İlk Müdahale Raporu/ İş Görmezlik Belgesi

Olay ile ilgili diğer her türlü bilgi ve belge

Engelli Olma Halinde;

Başvuru Dilekçesi

Kimlik Fotokopisi

Müşteki İfade ve Olay Yeri İnceleme Tutanağı

Epikriz Raporu

Sağlık Kuruluşundan Alınan İlk Müdahale Raporu / İstirahat Raporu

Hakem Hastanesinden Alınan Engelli Raporu (%?) Gösteren Heyet

Raporu

Olay ile ilgili diğer her türlü bilgi ve belge

Ölüm Halinde ;

Başvuru Dilekçesi

Kimlik Fotokopisi

Ölü Muayene ve Otopsi Raporu –Defin Ruhsat – Veraset İlanı- Vukuatlı
Nüfus Kayıt Örneği

Olay İle İlgili diğer her türlü bilgi ve belge

28 Haziran 2016 yılında İstanbul Atatürk havalimanında gerçekleşen teröristler tarafından hain saldırı sonucunda ülkemizde 42 kişinin hayatını kaybettiği, 238 kişinin ise yaralandığı bir durumla karşı karşıya geldik. Atatürk havaalanındaki terör saldırı sonrasında mağdurlara özgü tazminat hakları yaralanan ve yaşamını yitiren yurttaşların yakınları için tüm maddi manevi zararlarını Devlet İdaresi (somut durumda İçişleri Bakanlığı ve /veya İstanbul Valiliği) tazmin etmek zorundadır. Bunun için pozitif hukuk uygulamasında iki temel yol vardır:

5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun uyarınca; maddi tazminat hakları ile ilgili kanun kapsamında mağduriyetleri giderilecektir.

Başvuruları İçişleri Bakanlığı'na yapılmalıdır.

2) 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu Çerçevesinde Tazminat Başvuruları ve Tam Yargı Davaları uyarınca ise manevi tazminatları değerlendirilecektir.

Başvurular İçişleri Bakanlığı'na yapılmalıdır.

Ayrıca Atatürk Havalimanı saldırısına ilişkin 4'i tutuklu olarak 46 DAES terör örgütü mensubu hakkında hazırlanan İddianameyi mahkeme kabul etti ve sanıklar hakkında 46'şar kez ayrı ayrı ağırlaştırılmış müebbet ve 2 bin 132'şer yıldan 3 bin 132'şer yıla kadar hapisleri istendi (<http://www.milliyet.com.tr/istanbul-ataturk-havalimani-nda-pat-gundem-2270286/>, Erişim Tarihi: 26.03.2018).

15 Temmuz 2016 yılında FETÖ/PDY tarafından yapılan hain saldırı sonucunda 250 şehit ve 2196 gazi ve şehit ya da gazi yakınları için: İçişleri Bakanlığı'nın 2017 yılı faaliyet raporunda, bakanlık bünyesinde yürütülen çalışmalar hakkında verilere yer verildi, bu verilere göre, Bakanlık tarafından 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun' un yürürlüğe girdiği 2004 yılından 2017 yılı başına kadar oluşan zararların karşılanması amacıyla, 440 485 başvuru yapıldı. Başvurulardan 743'ü olumlu sonuçlanırken, 174 526'sı reddedilmiştir. Bakanlık tarafında geçen 2330 sayılı “Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” kapsamında 160 tane talep dosyası incelenmiş ve bu dosyalar hakkında ilgililere 7 532

973 lira tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı 2017 faaliyet raporuna göre, 15 Temmuz darbe girişimi sırasında hayatını kaybeden 182 sivil şehitler için, 2 805 112 lira tazminat ödenmiştir.

(<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201803021032472996-darbe-girisimi-magdurlartazminat/>, Erişim Tarihi, 28: 03:2018).

5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Tasarısının, terör mağdurlarına ilişkin zararların karşılanmasına ilişkin “‘istisna ve muaflıklar” kanunun 15. Maddesinde şu şekilde belirtilmiştir. *Bu kanunun uygulanması ile ilgili olarak yapılacak başvurular, bildirimler, düzenlenecek belgeler, resmi mercilerce ve noterlerce yapılacak işlemler ile bu Kanunda belirtilen amaçlar doğrultusunda kullanılmak üzere yapılacak bağış ve yardımlar, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.*

Bu kanunda belirtilen amaçlar doğrultusunda kullanılmak üzere yapılacak bağış ve yardımların gelir ve kurumlar vergileri matrahından indirilebilecek miktarları ilgili mevzuata göre belirlenir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi terör mağdurlarına ilişkin olarak Tazminat Kanunu Tasarısı Bakanlar Kurulunca 19.04.2004 tarihinde TBMM Başkanlığı’na sunulmuş olup ve Başkanlıkça 24.04.2004 tarihinde tali komisyon olarak İçişleri Komisyonu ile Adalet Komisyonuna, esas komisyon olarak da Plan ve Bütçe Komisyonuna görev ve yetki verilmiştir. Tazminat Kanunun, manevi tazminatları kapsayıp kapsamadığı konusunda bir takım eleştiriler ön plana çıkmaktadır. İçişleri Komisyonunun Tazminat Kanunu Tasarısı ile İlgili Raporunda ,“*Tasarıda sadece uğranılan maddi zararların karşılanmasından söz edilmektedir. Oysa kimi zaman kişilerin uğradığı manevi zararlar çok daha büyüktür. Dolayısıyla sadece maddi zararların değil manevi zararlarında karşılanması gerekir...*”(TBMM İçişleri Komisyonu Raporu 10.06.2004, Esas No: 1/793,Karar No: 69)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Terör, her türlü şiddet eylemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet eylemleri ne amaçla ve ne şekilde veya kim tarafından yapılırsa yapılsın çok ağır sonuçlar bırakmaktadır. Terör konusunda dünya genelinde ortak bir tanım yapılmamasındaki en büyük etken ise kime göre haklı kime göre haksız tarafından bakıldığında objektif bir sonuca varılamamaktadır. Bir yerde insanlık dışı bir olay vuku buluyorsa o yerde muhakkak ki ekonomik, dini ve siyasi kaygılar da yatmaktadır. Terörün olması için ise bazen de hiçbir neden yoktur veya öne sürülen nedenler küçük bir takım nedenlerdir. Modernleşme, İnsan hakları, demokrasi, egemenlik vs. bir takım güncellemeler olsa da bu haklar maalesef terörün şiddetini hafifletmiyor aksine teknoloji ile birlikte artık terör faaliyetleri daha kolay ve yaratılmak istenen etki daha da büyük olabilmektedir. Artık canlı bombalar, biyo-kimyasal silahlar ve daha kısa sürede daha büyük etkiler yaratılacak silahlar kullanılmaktadır.

Eğer terör olaylarının yok edilmesi veya minimum düzeye indirgenmesi isteniyorsa terörün finansmanın yok edilmesi gerekmektedir bu süreçte en çok karşımıza çıkan finansman kaynakları; uyuşturucu, kaçakçılık, rehin alma, yabancı ülkelere teröre destek olan silah ve para akışını bir şekilde kontrol altına alınması gerekmektedir. Özellikle 2018 yılında yabancı devletlerin Afrin’de ki teröristlere silah ve mühimmat ve teröristlere gönderdiği eğitmen desteği vs. maddi ve manevi destekler Türkiye için çok ciddi bir tehlike arz etmekte olup Afrin “Zeytin Dalı” operasyonunu Türkiye Cumhuriyetinin sınırlarının güvenliğini korumak ve Suriye deki köylerinden, evlerinden terör yüzünden uzaklaşmak zorunda kalan halka destek vermek için başlatılmıştır. Aynı zamanda terörün yok edilmesi için istihbarat ağlarını güçlendirilmesi, terörle mücadele stratejilerini ve devletlerin terörle mücadele alanında kapasitelerini artırması gerekmektedir.

Terörün azaltılması için bir başka gereksinim ise gerek ailede gerek ise okullarda çocuklara öncelik olarak bir başkasına, bir topluma veya devlete zarar verilmemesi gerektiği ve milli birlik ve beraberlik bilinci aşılmalıdır. İkinci olarak ergenlik dönemindeki gençlerin terör gruplarına karışmaması ve insan kazandırma adına devlet sosyal faaliyetlerini artırmalıdır. Ayrıca terörden nefret eden bir toplum oluşturulmalıdır. genel olarak uluslararası terörle mücadelenin önemi konusunda hem

fikir olsalar da, özellikle devletlerin ortak bir çalışma veya fikir birliği tanımına ilişkin olarak, bazı konularda çıkar çatışması kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Örneğin; 1992-1995 Bosna Hersek Katliamı, yıllarca Yugoslavya’da birlikte yaşayan Hırvat, Sırp ve Boşnaklar birbirlerini katletmesindeki nedenler ve Avrupa’nın göbeğindeki Boşnak halkına, Avrupa Birliği’nden beklenen destek görülmemiştir. Irak, Libya, Suriye, Filistin burada karışıklıklar sadece bir iç karışıklık olmayıp aynı zamanda yabancı ülkeler, ellerini hiçbir zaman Ortadoğu’dan çekmediklerini ve kargaşa yaratarak böl-parçala ve yönet sistemi ile buradaki topraklarda hakimiyet kurma amaçlarını terörle sağlamışlardır. Başka bir ifade ile terörle beslenen güçler veya ülkeler, terör faaliyetleri ile bu bölgeler önce karıştırılır, sonra yardım insani değerler diyerek bölge üzerinde hamili olarak zamanla kendilerini koymaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti de özellikle 2015-2016 dönemlerinde çok çalkantılı günler geçirmiştir. Ülke de canlı bomba eylemleri, suikast girişimleri ve son olarak 15 Temmuz 2016 başarısız darbe teşebbüsü sonucunda ülke ekonomik, siyasi bir kaosun içine sürüklenmek istenmiştir.

Terör saldırıları sonucu zarar gören terör mağdurları devlet tarafından zararının tazmin edilmesi için çeşitli yasalar ortaya çıkmıştır. 2330 sayılı Nakdi Tazminat Kanunu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun ve birçok kanun düzenlemeleri yer almaktadır. 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında, devlete olan güveni pekiştirmek, terörle mücadelede toplumsal barışa katkı sağlamak ve terör mağdurlarına daha iyi hizmet verebilmek amacıyla oluşturulan bir kanundur. Bu kanun gereğince, inceleme komisyonları kuruldu ve komisyonlarca verilen dilekçe beyanları değerlendirilerek zararın tespit edilip kısa süre içerisinde mağduriyet sahiplerin ihtiyaçlarını giderilmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde mağdurlara daha kısa sürede ve daha etkili hizmet sunulabilmektedir. Terör mağdurlarına, kira yardımı, seyahat hakkı, faizsiz konut kredisi, eğitim- öğretim hakkı, Jandarma Genel Komutanlığı ilk destek yardımı, nakdi tazminat, emekli ikramiyesi, meslek hakları, TSK Mehmetçik Vakfı ve TSK Dayanışma Vakfı tarafından yardım hakları doğmaktadır. Terör mağdurlarına yönelik iç içtihatlarımızdaki kanunların yetersiz kalması durumunda mağdurlar AHİM’ne dava dilekçelerini göndermektedir. Fakat Özellikle 5233 sayılı Kanun Kapsamındaki değişiklikler ve düzenlemeler mümkün olduğunca mağdurların zararlarına cevap

verebilmektedir. 5233 sayılı kanunun avantajlarının yanında bazı durumlarda karşımıza dezavantajları da çıkabilmektedir. 5233 sayılı kanun gereği kurulan komisyonlarda komisyon grubunun adaletli bir inceleme yapıp yapmadığı bazı durumlarda komisyon üyelerince rüşvetin ön plana çıkabileceği ve gerçek zarar beyanının yerine yanlış beyanları kullanılması gibi durumları ön planda tutarak bu konuda devletin denetim mekanizmasını güçlendirmesi gerekmektedir.

Terör olaylarından dolayı oluşan maddi ve manevi zararlar sosyal devlet anlayışı gereği devletlerce tazmin edilmektedir. Fakat bir ülkedeki terör hareketi, o ülkenin sadece o an teröre maruz kalan vatandaşına değil tüm ülke genelinde ekonomik düşüş yaşatmaktadır. Örneğin, Haziran 2016 yılında TAK terör örgütünün gerçekleştirmiş olduğu Atatürk Havalimanı Patlaması sonucunda birçok vatandaşın can kaybına neden olmuştur. Ayrıca bu saldırının yaz sezonuna gelmesi nedeniyle ülke gelirin önemli bir kısmını oluşturan turizm gelirinde de düşüş yaşanmıştır. Terör saldırıları sonucu devletler çok ağır bedeller ödemektedir. Bu durumun bir nebze olsun hafifletilebilmesi için terör suçunu işleyen teröristlere özgü hapisaneler kurulması ve devletin ihtiyacı olan iş istihdamının bir kısmının buradan karşılanması gerekmektedir. Bu durum karşımıza üç farklı eleştiri türünü de beraberinde getirmektedir:

- ✓ Birincil sorun, işsizlik oranının yüksek olduğu bir ülkede böyle bir sistem düzgün işleyişe sahip olabilir mi olursa ne kadar verimli olur ?
- ✓ İkincil sorun ise böyle bir sistemin kurulması maddi açıdan külfetli olabilir mi?
- ✓ Üçüncül olarak Avrupa İnsan Hakları çerçevesinde böyle bir durum uygulanabilir mi ?

Sadece maddi zarar değil aynı zamanda terör olaylarından dolayı birçok insan sosyo-psikolojik sorunlara maruz kalmaktadır. Mağdurlar, yaşadıkları travma sonrası aşırı kaygı bozukluğu, stres ve korku yaşamaktadırlar. Özellikle bayanlarda ve çocuklarda bu sorunlar daha da artmaktadır. Tedavi süreçleri uzun sürmekle beraber tekrar aynı duruma maruz kalınması durumunda yaşadıkları ruhsal sorunlar daha da artmaktadır. Bu süreçte terör mağdurları için dernekler artırılmalı ve terör mağdurlarının yaşadıkları sorunlar ve çarelere ilişkin çalışmalar da ilerletilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdybaeva, Milana (2005), *Hukuki Bakımdan Terör ve 11 Eylül Saldırısı*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aertsen, Ivo (2014), " Karşılaştırmalı Avrupa Ülkeleri Mağdurları Hakları Mevzuatı Türkiye'de Mağdur Haklarının ve Mağdurlara Verilen Hizmetlerin Güçlendirilmesi Etkin Uygulamaya Doğru", *Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu*: Ankara.
- Aggelen, Johannes van (2009), "The Consequences of Unlawful Preemption and the Legal Duty to Protect the Human Rights of Its Victims", *Copright of Case Western Reserve Journal of International*, Vol: 42, pp.21-89.
- AK Parti Şehit Yakınları ve Gaziler İçin Sosyal Politikalar Başkanlığı (2017), ss.1-27.
- Alkan, Necati (2002), *Gençlik ve Terörizm*, Temuh Dairesi Başkanlığı Yayınları: Ankara
- Alkan, Necati (2004), "Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", *Polis Dergisi*, Ankara.
- Alkhader, Mohammed (2015), Hagana ve Irgun Terör Örgütleri ve İsrail'in Kuruluşundaki *Rolleri*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alp, Adem (2015), 1979 İran İslam Devrimi ve Terörizm (1979'daki İslam Devrimi *Sonrasında İran ve Terörizm*),Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altuğ, Yılmaz (1986-1987), "Terörizm Sorunu", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C: 52, ss.48-99.
- Altuğ, Yılmaz (1995), *Terörün Anatomisi*, 1. Baskı, Altın Kitaplar:İstanbul.
- Anadolu Ajansı: İki Canlı Bomba ve TNT,
<http://www.cnnturk.com/turkiye/anadolu-ajansi-iki-canli-bomba-ve-tnt>
Erişim:13.04.2017
- Argomaniz, Javier (2015)," State to Victims of Terrorism Needs in Spain, Javier Argomaniz and Orla Lynch(Ed.); International Perspectives on Terrorist Victimisation An *Interdisciplinary Aproach*, Palgrave and Macmillian:

- Manchester, pp.124-149.
- Arıkoğlu Ündücü, Cemile (2011), " Uluslararası Sistem ve Terörizm Arasındaki İlişki" [Elektronik Sürüm], Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi,S:2, ss.1-20.
- Arslan, Hüseyin (2016), Dini Gruplar Siyaset-2 FETÖ/PDY,Ankara Okulu Yayınları: Ankara
- Avcı, Adem (2010)," Terörizm Açısından Devletin Sorumluluğu", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:14, ss. 69-88.
- Aydın, Muhammed A. (2015), İdarenin Hizmet Kusurundan Doğan Sorumluluğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul Şehir Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, Nurullah(2009), *Küresel Terör ve Terörizm*, Kumsaati Yayıncılık : İstanbul.
- Ayturan, Berkay(2014), "5233 sayılı Kanun Kapsamında Manevi Zararların Tazmin Edilip Edilemeyeceği Sorunu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi(TADD)*,ss.653-682
- Bilgin, Rifat (2014), "Çatışma Ortamında Büyüyen Çocuklar Sorunu", *Fırat Üniveristesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:24, ss. 135-151.
- Bozdağ, Ahmet,(2010) " İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması, *Türk İdare Dergisi*, ss.33-48.
- Caşın, Mesut H.(2008), *Uluslar arası Terörizm*,Birinci Baskı, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara
- Curavic, Danica (2010), "Compensating Victims of Terrorism or Frustrating Cultural Diplomacy? The Unintended Consequences of the Foreign Sovereign Immunities Act's Terrorism Provisions ", *Cornell International Law Journal*, Vol: 43, pp.381-405.
- Çağlar, Serkan (2014), *Hizbullah Terör Örgütü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Gaziantep.
- Çebi, Hakan Y. (2014), *İsrail'in Esrarı*, Tutku Yayınevi : Ankara
- Deligöz, Ergün (2015), *IRA Terör örgütünün Dil Politikası*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, Suat (2004), *Küresel Dünyada Terörizm Konsepti*, Ankara Eminiyet Genel Müdürlüğü Basımevi: Ankara
- Duru, H., Yiğit, M. (2014), " Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların

Karşılanması Hakkında Kanun, Uygulaması", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İBBF Dergisi, ss. 123-149.

Dünyanın En Zengin Terör Örgütü IŞİD,

<http://m.milliyet.com.tr/News/Article?ID=189578>, Erişim: 1.04.2017

El-Kaide Örgütünün Eylemleri,

<http://www.terororgutleri.com/el-kaide-teror-orgutunun-eylemleri/>

Erişim:12.07.2017.

En Son Haber, 27.06.2016

Eren, Mevlüt (2014), *Terörün Temelleri ve İslam'ın Teröre Bakışı*, Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Ergil, Doğu (1980), *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Turhan Kitabevi: Ankara.

FATF(2008)

Gelmalmaz, Burak H. (2009), "Terörle Mücadele Mağdurlarına Sağlanan Haklar ve

Özellikle Kira Yardımı Hakkı", İstanbul Üniveristesi Hukuk Fakültesi

Mecmuası,C: 68, ss:3-42.

Gençtürk, Tuğçe(2012), "Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar",

Başkent Üniveristesi Stratejik Araştırmalar Merkezi : Ankara

Ghobadi, B. (Yöneten). (2005). *Kaplumbağalarda Uçar* [Sinema Filmi].

Gilbar, Ora, Plivazky, Nirit , Gil, S.haron(2010), " Counterfactual Thinking, Coping

Strategies, and Coping Resources as Predictors of PTSD Diagnosed in Physically Injured Victims of Terror Attacks", *Journal of Loss and Trauma* , pp. 304-324.

Global Terrorism Database (<https://www.start.umd.edu/gtd/>, Erişim Tarihi 12.05.2017)

Gölcüklü, Feyyaz A., Gözübüyük, Şeref A., *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*

Uygulaması,Dördüncü Baskı, Turhan Kitapevi: Ankara.

Gözler, Kemal (2009), *İdare Hukuku*, Ekin Yayınları : Bursa.

Gücenmez, Bekir (2004), *Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA ve IRA Terör*

Örgütlerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstirüsü, Ankara.

Herzenstein, M., Horsky, S., Posavac, S. S. (2015)," Living with terrorism or

withdrawing in terror: Perceived control and consumer avoidance", *Journal of Consumer Behaviour, J. Consumer Behav*, Vol:14, p.p. 228-236.

IŞİD'in Beslendiği Selefi Düşünce Nedir?

(<http://www.on5yirmi5.com/roportaj/guncel/olaylar/160479/isidin-beslendigi-selefi-dusunce-nedir.html>, Erişim :30.03.2017)

IŞİD Türk Konsoloslugu'na Saldırıp Çalışanları

Kaçırdı,<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26591687.asp> Erişim:12.04.2017

İlbiz, Ethem(2009), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde

Türkiye'nin Terörle Mücadelede İnsan Hakları Sorunu,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis kademesi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnsan Hakları ve Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim

Mekanizmasının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin 11 No'lu Protokol, Erişim: 26.07.2017.

İnsan Hakları ve Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim

mekanizmasının Değiştirilmesine İlişkin 14 No'lu Protokol , Erişim : 26.07.2017

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme , bkz. 4.11.1950

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

İstanbul Barolor Brliği (2014), ss.115.

İstanbul Atatürk Havalimanı Patlaması, <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-ataturk-havalimani-nda-pat-gundem-2270286/>, Erişim: 26.03.2018).

Kana Doymayan IŞİD Sunni mi, Selefi mi?

(<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/178510.aspx>, Erişim: 13.07.2017

Kandemir, Hakan (2004), *Terör Olaylarında İdarenin Sorumluluğu*,Yayımlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Karaaslan, Erol (2004), " Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yapısı ve Yargılama

Yöntemi", *Ankara Barosu Dergisi*, ss.107-130.

Keleş, Ruşen Ünsal, Artun (1982), *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara Üniveristesi Siyasal Bilgiler Fakültesi: Ankara.

Keskin, Yurdağül (2010), Terör Mağdurlarına Yardım ile İlgili Yasal Düzenemelerin

Mahkeme Kararları ve Uygulamadan Örneklerle Birlikte Yorumu,

Yayımlanmamış Yüksak Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kızıldağ, Polat (2010), Soğuk Savaş Döneminin Avrupa'daki Terör Faaliyetlerine

Etkisi: *Almanya, İtalya ,Yunanistan*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Ankara.
- Kohistani, Mohammad M. (2014), Terör Olayları ve Uluslararası Bölgesel Anlaşmalarda *Terörizm*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kuloğlu, Armağan (2011), "El Kaide Lideri Bin Ladin Operasyonu ve Sonuçları", *Ortadoğu Analiz*, ss.74-81.
- Kurtoğlu, Ramazan (2016), *Evanjelizm Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*, Asi Kitap Guru Yapım Prodüksiyon Ltd. Şti.: İstanbul.
- Kurtoğlu, Ramazan (2017), *Küresel Para Oyunları ve Psiko-Siber Savaş*, Destek Yayınları: İstanbul.
- Lambert, Robert (2015), "Victims of Terrorism : Distictive and Diverse Experiences", Javier Argomaniz, Orla Lynch (Ed.); International Perspectives on Terrorist Victimisation, Palgrave Macmillian : Manchester, pp. 25-49.
- Letschert, Rianne, Groenhuijsen, Marc (2011), "Global Governance and Global Crime - Do Victims Fall in Between?" Rianne Letschert, Jan van Dijk (Ed.); *Globalization, Transnational Crimes and Victim Rights*, Netherlands: Springer: Netherlands, pp.15-41
- Letschert, Rianne, Pemberton, Antony (2008), "Addressing the needs of victims of terrorism in the OSCE Region" *Security and Human Rights* , pp. 298-310.
- Letschert, Rianne , Staigier, Ines, Pemberton, Antony (2010), *Assisting Victims of Terrorism*, Springer: Netherlands.
- Mali Suçları Araştırma Kurulu
- Martin, Gus(2016), *Terörizm Kavramlar ve Kuramlar*, (Çev. İhsan Çapcıoğlu - Bahadır Metin), Adres Yayınları, (2017).
- Martin, Javier ve diğerleri, (2015), "Victims of ETA in the Basque Country: Their Experience of Terrorist Threats" Javier Argomaniz and Orla Lynch (Ed.), International Perspectives on Terrorist Victimisation An Interdisciplinary Approach, Palgrave and Macmillian: Mancster, pp.49-76.
- Meulen, Nicole van der, Koops , Bert-Joop,(2011), " The Challenge of Identify Theft in Multi-Level Governance : Towards a Coordinated Action Plan for Protecting and Empowering Victims, Rianne Letschert and Jan van Dijk, *The New Faces*

- of Victimhood Globalization, Transnational Crimes and Victim Rights*, Springer : Netherlands, pp.159-191.
- Mirdas, Ali (2013), "Terör Nedir, Ne Değildir?", [Elektronik Sürüm], <http://akademikperspektif.com/2013/11/28/teror-nedir-ne-degildir/> Erişim Tarihi :10.12.2017
- Mutlu, Mustafa (16.05.2016), "Sicarilerden PKK'ya", *Aydınlık Gazetesi*.
- Muratoğlu, Tahir(2016), " Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, ss. 307-364.
- Javier Martin-Pena ve diğerleri, Victims of ETA in the Basque Country: Their Experience of Terrorist Threats, International Perspectives on Terrorist Victimisation, (Ed: Javier Argonamiz and Orla Lynch), Palgrave Macmillan, 2015., s.54.
- Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun(1980), *T.C. Resmi Gazete*,17152, 3 Kasım 1980.
- NarkoTerörizm, https://www.turkcebilgi.com/narko_ter%C3%B6rizm, Erişim :13.10.2017.
- Nohutcu, Ahmet (2016), *İdare Hukuku ve İdari Yargılama Usulü Hukuku*, Savaş Yayınevi: Ankara.
- Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname R. Gazete, 6.01.2017, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M12.htm/20170106M1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M1-2.htm> Erişim :18.04.2018
- Olca, Yusuf (2014), Anayasal Hak ve Özgürlükler Bağlamında Terörle Mücadele ve Terör Örgütleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Özbek Uyar, Zeynep (2009), Türk Hukukundaki Kusursuz Sorumluluk ve Tehlike Sorumluluğu Halleri ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Öztürk, Serdar,Çelik, Kamil (2009), "Terörizmin Türkiye Ekonomisi", *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*,ss. 85-106.
- Paksoy, Emre (2013), " Anarşizm Devlet Terörü Şiddet, Tarih, Terör ", Derin

- Düşünce,[<http://www.derindusunce.org/2013/02/08/terorizmin-tarihsel-sureci/>]
Erişim :10.02.2016
- Patterns of Injury in Hoapitalized Terrorist Victims"(2003),*American Journal of Emergency Medicine*, July ,Vol:4, pp.258-262.
- Pemberton, Antony (2010), "Needs of Victims of Terrorism", Rianne Letschert, Ines Staigner, Antony Pemberton (Ed.); *Assisting Victims of Terrorism*, Springer: Netherlands, pp.143-171.
- Polis Akademisi Başkanlığı Uluslar arası Terörizm Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi, İspanya'da Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anti-Demokratik Uygulamalar, Anti- Terör Özgürlük Örgütü Raporu (2009).
- Polis Akademisi (2017), FETÖ ve PKK Bağlamında Terör Amaçlı Kullanılan Kamusal Mal ve Hizmet (*Rapor No: 6*, İkinci Baskı, Polis Akademisi Başkanlığı: Ankara.
- Poloni, Lori, Staundinger, Ortbals, Candice. D. (2013), *Terrorism and Violent Conflict* Women's Agency, Leadership, and Responses, Springer : USA.
- Prins, Corien (2011), "Digital Tolls: Risks and Opportunities for Victims: Exploration in E-Victimology", Rianne Letschert, and Jan van Dijk (Ed.);*The New Faces of Victimhood* Globalization Transnational Crimes and Victim Rights, Springer: Netherlands, pp.215-233
- Romani, Carlos F.C. (2012), *International Law of Victims*, Springer: Madrid.
- Saraçlı, Mustafa (2007), "Uluslararası Hukukta Terörizm", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , ss.1049-1078.
- Saraiya, Ankur, Garakani, Amir, & Billick, Stephen B. (2012), "Mental Health Approaches toChild Victims of Acts of Terrorism", *Psychiatr Q* (2013) and *Published Online*, pp. 115-124.
- Sarsıkoğlu, Şenel (2016), "İdarenin Mali Sorumluluğu Açısından Zarar Kavramı" *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜHFD)*,C: 64, ss. 2389-2422.
- Savaş lordu yakalandı.06.03.2008,vatan gazetesi ,
<http://www.gazetevatan.com/savas-lord-u-yakalandi-165716-dunya/> Erişim:
23.09.2017
- Sezginoğlu, Samet (2006), "Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği", *Süleyman Demirel Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*", C:25, ss.157-178.
- Silke, Andrew (2003), " Becoming a Terrorist" Andrew Silke (Ed.); *Terrorists, Victims*

- and Society Psychological Perspectives on Terrorism and ITS Consequences*, Wiley: England, ss.29-55.
- Stadler, Nurit (2006), "Terror,corpse Symbolism ,and Taboo Vioation ; the Haredi DisasterVictim Identification Team in Israel (Zaka)", *Journal of The Royal Anthropolical Insitite*, Vol: 12, pp.837-858.
- Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finanmanı ile Mücadelenin Önemi: Türk Bankacılık Sisteminde İyi Uygulama Klavuzu (2005), *Bankacılar Dergisi*,C:54, ss. 74-103.
- Şalom Gazetesi (1995), Tarihte Haftanın Olayı: Rabin Suikastı 04 Kasım 1995, [<http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=84584>, Erişim :03.03.2017]
- Şehit Yakınları ve Gazilere Tanınan Haklar, <http://giresun.aile.gov.tr/kurumsal/sehit-yakinlari-ve-gazilere-taninan-haklar>, Erişim:02.02.2018)
- Taşkın, Hasan (2011), Terör Devleti İnsani Yardım Mavi Marmara'da Kurşun Yedi, Birinci Baskı,Callisto Kitap :İstanbul
- Taylor, Robert (2001), *The History of Terrorism. Amerika, America Under Attack*, Foreword: America.
- TBMM İçişleri Komisyonu Raporu 10.06.2004, Esas No: 1/793,Karar No: 69
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu 24. Dönem Raporu
- Tek, Savaş (2010), "İdare Hukukunda İdarenin Sorumluluğu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, C:1 ,ss.313-333.
- Tekinoğlu, Hüseyin (2015), *Ermeni Meselesi 1915*, Kamer Yayınları: İstanbul
- Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yönetmelik(2004), *T.C. Resmi Gazete*, 25619, 20 Ekim.
- Terörle Mücadele Kanunu(1991), *T.C.Resmi Gazete*,20843,12 Nisan.
- "Terör Saldırılarına Hedef Olan Mağdurlarca Bilinmesi Gereken Tazminat Hakları ve Başvuru Usulleri", Arkhe Avukatlık Bürosu, Erişim Tarihi : 18.3.2016
- Terörizm Her Yerde Dayanışma , Türk Deomkrasi Vakfı. (1996).
- T.C. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2016), ss.84
- T. C. Resmi Gazete , Olağanüstü HalKapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun *Hükmünde Kararname*, 23 Ocak 2017, Sayı: 25619 Başbakanlık Basımevi, Ankara.

- Thoresen, Siri ve diğerkleri (2016), " Parents of Terror Victims. A longitudinal Study of Parental Mental Health Following the 2011 Terrorist Attack on Utøya Island", *Journal of Anxiety Disorders*, Vol :38 ,pp.47-54.
- Topal, Ahmet H. (2005), *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*, Beta: İstanbul.
- Turanlı, Asiye M.(2012, *Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türkiye ve Terörizm (2006),*Türkiye Barolar Birliği*, Ankara.
- Türköz, Şükrü (2011), 20.Yüzyılda Avrupa ve Türkiye'de Terörizm ve Terörle Mücadele Afyonkarahisar,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Türmen, Rıza(2000),*Anayasa Mahkemesinin38'inci Kuruluş Yıl Dönümü Töreni*, ss.32-40
- US. Department of Justice Office of Justice Programs (2001).
- Uyar, Tulga (2008), *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Adalet Yayınevi : Ankara.
- Waldman, David A., Carmeli, Abraham , Halevi, Meyrav Y. (2011), "Beyond the Red Tape: How Victims of Terrorism Perceive and React to Organizational Responses to their Suffering", *Journal of Organizational Behavior*, J. Organiz. Behav. Vol: 32, pp. 938-954.
- Weinberg, Michael (2011), "Spousal Perception of Primary Terror Victims' Coping Strategies and Secondary Trauma", *Journal of Loss and Trauma* , pp. 529-541.
- Weinberg, Michael, Gil, Sharon, Gilbar, Ora (2014), " Forgiveness, Coping, and Terrorism: Do Tendency to Forgive and Coping Strategies Associate With the Level of Posttraumatic Symptoms of Injured Victims of Terror Attacks? "*Journal of Clinical Psychology*, Vol:70, pp.693-703.
- Wemmers, Jo-Anne, Brauwer, Anne-Marie de. (2011), " Globalization and Victims' Rights at the International Criminal Court", Rianne Letschert- Jan van Dijk (Ed.), *Globalization, Transnational Crimes and Victim Rights*, Springer : Netherlands, pp.279-303
- Wilkinson, Paul (1974), *Political Terrorism*, Macmillan: Londra
- Yılmaz, Ali F. (2006), *Dini Kaynaklı Terörün Sosyolojik Nedenleri ve El Kaide*

Örneği (*Türkiye Örnekleme*), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran
Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

